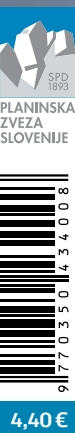

NAJSTAREJŠA SLOVENSKA REVIJA, KI ŠE IZHAJA

PLANINSKI

VESTNIK

2
2024

GORSKI VELIKANI
Mont Blanc

Z NAMI NA POT
Islandija

IZ PLANINSKE ZALOŽBE - IZDELEK MESECA MARCA

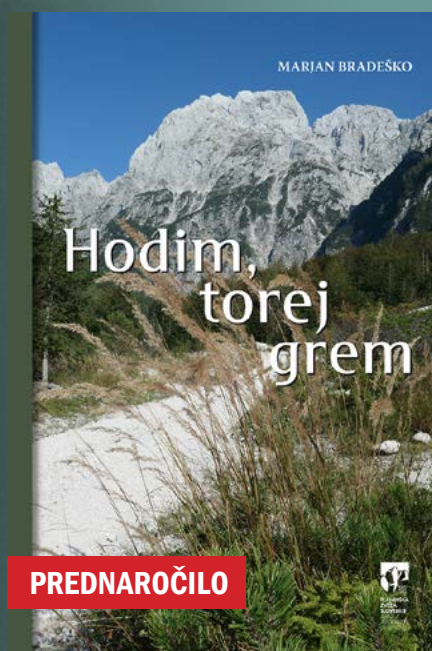
PO POTEH XIV. DIVIZIJE, Franci Horvat

Planinsko-zgodovinski vodnik *Po poteh XIV. divizije* je posebnost. Opisane so poti in dostopi, ki so jih prehodili partizani na zgodovinskem pohodu. Dopolnjujejo jih fotografije in zemljevidi, ki dajejo vodniku poseben čar. Vodnik je zastavljen uporabno. 28 etap je opremljenih s kratkimi in jedrnatimi pohodniškimi dejstvi o poti z vsemi klasičnimi izletniškimi podatki: izhodiščem, dolžino, zahtevnostjo posameznega pristopa, mejnik etape ipd. Po drugi strani nas seznanja z zgodovinskim kontekstom ter pozornost namenja naši naravni in kulturni dediščini ob poti.

Format: 130 x 210 mm; integralna šivana vezava

CENA: V času od 1. 3. 2024 do 31. 3. 2024 lahko vodnik kupite po akcijski ceni s 40-odstotnim popustom: 13,14 €* (redna cena: 21,90 €*).

*DDV je obračunan v ceni. Stroške poštnine plača naročnik.

HODIM, TOREJ GREM, Marjan Bradeško

Hodim, torej grem je izjemna knjiga avtorja Marjana Bradeška, ki se brez zadržkov priključuje izjemnim imenom slovenske gorniške literature. S pretanjenim občutkom za besedo Marjan Bradeško ustvarja podobe in v bralcih vzbuja občutke, ki neustavljivo vabijo v naravo in gore. Četudi je knjiga leposlovna, bodo bralci v njej našli dovolj navdiha za odkrivanje prelepih koncev v gorah in tudi širše. Avtor namreč v 32 zgodbah opisuje svoje poti od kraških goličav Slovenske Istre do Triglava, od mračnih grap predgorja Julijskih Alp do haloških gričev. Zadrži se med domačimi polhograjskim griči, bralca pa povabi tudi čez mejo, v Zahodne Julijce in v Ziljske Alpe. Med branjem doživljamo njegove vtise iz pohodov med polji sivke v Provansi ali med jezeri v Pirenejih, na koncu pa se avtor odpravi na nekaj večdnevni pohodov po Slovenski planinski poti.

Format: 160 x 240 mm; 160 strani, integralna šivana vezava

Redna cena: 27,90 €.

V prednaročilu, ki velja do izida (predvidoma sredi februarja), bo knjigo mogoče kupiti z 20-odstotnim popustom, po ceni 22,32 €.

INFORMACIJE · NAKUP · NAROČILA

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE, PLANINSKA TRGOVINA PZS

NA SEDEŽU Ob železnici 30a, Ljubljana, v času uradnih ur
(v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure; odmor za malico 10.30–11.00).

PO POŠTI p. p. 214, SI-1001 Ljubljana

PO TELEFONU 01 43 45 684 v času uradnih ur brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu)

PO FAKSU 01 43 45 691

E-NAROČILA trgovina@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>.

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana • telefon: 08 380 67 30 • faks: 04 589 10 35 • e-naročila: info@planinskimuzej.si

IZDAJATELJI IN ZALOŽNIK

Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja osemnajstega v mesecu.

Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugje. 124. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA

Planinska zveza Slovenije

Uredništvo Planinskega vestnika

Ob železnici 30a, p. p. 214

SI-1001 Ljubljana

T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91

E: pv@pzs.si

www.planinskivestnik.com

www.pvkazalo.si

www.facebook.com/planinskivestnik

ODGOVORNI UREDNIK

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR

Emil Pevec (tehnični urednik), Marta Krejan Čokl, Zdenka Mihelič, Irena Mušič Habjan, Mateja Pate, Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Steinbuch

ZUNANJI SODELAVCI

Peter Šilak, Miha Pavšek, Andrej Trošt

LEKTORIRANJE

Marta Krejan Čokl, Mira Hladnik, Vera Šeško, Sonja Čokl, Darja Horvatič (korektorica)

OBLIKOVANJE

Mojca Dariš

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK

Schwarz print, d. o. o.

Tiskano na NEO MATT papirju, Triglav papir

NAKLADA: 4200 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljjanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni nujno tudi mnenje uredništva in PZS. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Ob železnici 30a, p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu 080 1893 (24 ur na dan) in na naslovu: <https://clanarina.pzs.si/vestnik.php>.

MODRA ŠTEVILKA

080 18 93

Transakcijski račun PZS

IBAN: SI56 6100 0001 6522 551

SWIFT: HDLSI22

DELAVSKA HRANILNICA D.D. LJUBLJANA

Naročnina 44 EUR, 68 EUR za tujino, posamezna številka 4,40 EUR,oletna številka 5,50 EUR. Člani PZS so upravičeni do 25 % popusta na letno naročnino Planinskega vestnika (33,00 EUR). Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport RS in Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.

Fundacija za šport

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI

Proti vrhu Mont Blanca

Foto Damir Šantek

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.

PZS in PU

Te zimske dni sem obiskal enega od vrhov na Pokljuki z lepimi razgledi na Julijce in Karavanke na drugi strani doline Save. Kot vedno, ko se odpravim v gorski svet, kjer je več obiskovalcev, me zanima, kako se ljudje tam obnašajo. Kakor so mi misli tekale na turi, bodo tudi tule, pri čemer bom svoja stališča malce pokomentiral.

S parkirišča je do planinske kočje vodila široka shojena gaz. Sledi so kazale, da je nekdo tu hodil s krpjami, kar je na utrjeni gazi povsem nepotrebno. Krplje so za celec, za sneg, kjer ni hodil še nihče, oziroma tam, kjer se udara. Hoja s krpjami po trdem ni udobna in je naporna. Nič posebnega, si rečem, saj sem take sledi videl tudi v sosednji Italiji.

Pri vzponu sem prehitel prijaznega turnega smučarja, ki je noge s smučmi precej dvigoval, namesto da bi le drsel. S tem izgubljam več energije, kot je treba, lažje je, če le drsimo.

Pri planinski koči sem se na kratko ustavil na poti navzgor in navzdol. Na klopcah so sedeli planinci precej na široko, čeprav bi bilo prostora še za koga od prisotnih. Usedel sem se na nahrbtnik in malce popil. Lažje bi bilo seveda sedeti na klopci. A posluha za to ni bilo, čeprav smo se spogledovali. Tule nimam pametnega komentarja. Takšni časi so.

Na vrh je vodila globoka gaz, ki je bila takoj na začetku rumena od lulanja. Dobro, od množice psov na turi ne moreš pričakovati, da se bodo umaknili meter stran iz gazi, od človeka pa bi. No, morda je bila nuja prevelika.

Na ozki gazi so planinci naredili stopinje, ki so jih tisti, ki so se že vračali z vrha, podrli. Nenapisano pravilo je, da ne sestopamo po utrjeni gazi, saj s tem otežimo vzpon, seveda pa to ni vedno možno. Bolj moteče je bilo, da so hodili tudi po turnosmučarski gazi. Ta je običajno speljana ob gazi pešakov. In ta je namenjena le turnim smučarjem! Po tej se res ne hodi! Psi na turnih smučinah težje grabijo, če so vmes luknje. Kje je rešitev? Da greš pač tja, kjer je manj obiskovalcev, ali pa da tistim, ki gazi uničujejo, poveš, naj tam ne hodijo. Če zaleže.

To, da nekateri ves čas in na ves glas telefonirajo, je v današnjih časih pač stalna praksa in tega se očitno ne da preprečiti. Bolje bi vsekakor bilo, da bi se ozrli v lepoto gorske narave in jo tiho občudovali. Videli bi marsikaj – lepega. Še enkrat povem, kako mi je bilo všeč na Japonskem, kjer so razvili takšno kulturo, da glasno telefoniranje ni primerno, ker moti ostale, zato v javnosti nihče ne govori, še posebej ne na glas.

Na grebenu, kjer so se odprli razgledi, je nekdo v celem snegu ob gazi narisal moški spolni organ. Tudi to bi težko komentiral. Morda je ta nadobudni slikar zamenjal svež sneg z ogledalom, kdo bi vedel. Bolj všeč mi je bilo na eni mojih naslednjih tur, ko je nekdo v sneg narisal veliko srce.

Na vrhu je v večji skupini planincev nekdo vprašal, kje je Golica. Vsi so gledali v smeri Karavank, vključno s fantom, ki je imel na nahrbtniku dva cepina (na ta vrh ni bil potreben niti eden), pa nihče ni vedel. Lepo je, da ljudje hodijo v gore, tako jih bodo tudi bolje spoznali. Najbolj smešno mi pa je, kako se nastavljajo objektivom in krilijo z rokami in nogami – seveda za všečkanje. Mojega komentarja, da se mi zdi to povsem butasto, seveda ne boste vzeli za resno.

Ko takole razmišljam o gorohodenju, ne morem mimo sprememb, ki se dogajajo – predvsem v zadnjem času po koroni – in se jim nekateri tako čudijo. Potem se spomnim, kako je bilo pred sto leti, ko so drenovci preplezali Slovensko smer v Triglavu in jih je znani politik in pisatelj na Kredarici nahrulil z besedami, da bi jih najraje klofnil. Pa kako smo včasih hodili in plezali brez čelad, danes pa je to samoumevno. Pa kako so bile gore v petdesetih in šestdesetih letih prav tako množično obljudene, vsi so hodili tja gor. In članov PZS (Planinska zveza Slovenije) je bilo čez 100.000 in tudi naročnikov Planinskega vestnika (PV) je bilo čez 10.000. Kje daleč zadaj so zdaj ti časi?

Dejstvo je, da so spremembe stalnica, in s tem se pač moramo sprijazniti. Žal je tudi zelo verjetno, da teh mojih komentarjev tisti, ki hodijo na take ture, ne bodo brali. Vseeno jih vabim, da se ob začetku leta pridružijo naši veliki družini, ki je zbrana v PZS (Planinci Zarišemo Srce) in postanejo naročniki PV (Planinci Vemo). Ne bodo razočarani.

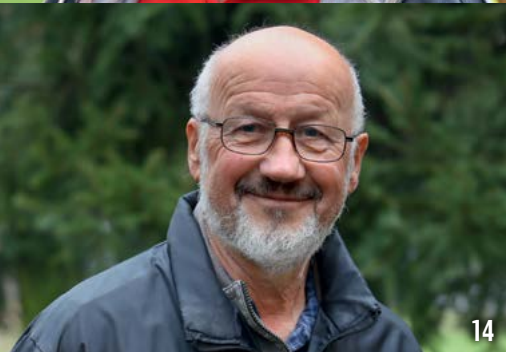
Vladimir Habjan

4

10

14

19

24

32

UVODNIK

1 PZS in PU

Vladimir Habjan

ODPRAVA

4 Spomini na Tirič Mir

Miro Štebe

INTERJUJU

10 Miro Šušteršič – Čeha

Vladimir Habjan

INTERJUJU

14 Janez Šušteršič

Vladimir Habjan

GORSKI VELIKANI

19 Uspeh ni dokončen, neuspeh ni usoden

Damir Šantek

POTOPIŠ

24 Kjer so jezera kot pivo

Klemen Belhar

ZAŠČITA NARAVE

31 Iz zgodovine naravnih parkov

Marija Mojca Peternel

Z NAMI NA POT

32 Otok čudežev

Iskra Jovanović

PLANINČKOV KOTIČEK

41 Nepozabna izkušnja pozabljenih oči

Kristina Menih

NAŠE ZELO ZAHTEVNE POTI

44 Če se ne da več skozi vrata, pa skozi okno

Dušan Škodič

USEBINE USEH
PLANINSKIH VESTNIKOV
OD LETA 1895 DALJE NA
WWW.PUKAZALO.SI

41

44

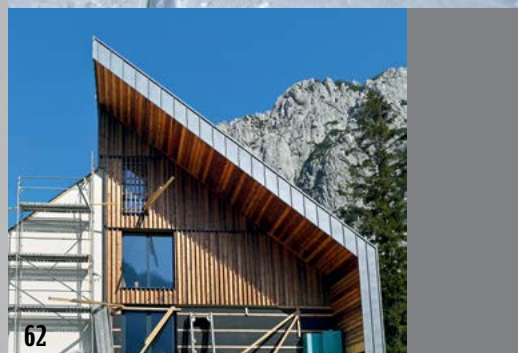
50

54

58

62

PRIZNANJA PZS 2023

50 **Moraš imeti srečo, da imaš srečo ...**

Irena Mušič Habjan

INTERJUJ

54 **Ivana Leskovar**

Zvezdana Bercko

TURNO SMUČANJE

58 **Hoja s smučmi in kožami**

Tone Golnar

KOLUMNNA

62 **Narodnozabavne koč**

Klemen Belhar

RAZISKOVANJE

64 **Odkrivanje tople vode**

Franc Juvan

SKORAJ HUMORESKA

66 **Nenavadna službena pot**

Mateja Pate

MNENJA

69 **Nordijska ali alpska hoja?**

Miha Sok

SPOMINI

70 **U svetlobo**

Mojca Volkar Trobevšek

DOŽIVETJE

72 **Ne delo, garanje**

Marko Matjašič

74 **PLANINSKA ORGANIZACIJA**

76 **U SPOMIN**

Naročilo na Planinski vestnik

Brezplačna številka
24/7: 080 18 93
01 43 45 684
trgovina@pzs.si
Ljubljana, Ob
železnici 30a

PRESENTED BY

VAUDE

BANFF CENTRE
MOUNTAIN
FILM FESTIVAL
WORLD TOUR

26.03.24 LJUBLJANA
OB 20:00 | Cineplexx

**ZAGOTOVITE
SI VSTOPNICE!**

BANFF-TOUR.EU

IGLU SPORT

evil eye

CamperDays

PLANINSKA
ORGANIZACIJA
SLOVENIJE

PRESENTED BY

MOVING
adventures

BANFF
CENTRE
FOR ARTS AND
CREATIVITY

Miro Štebe

Spomini na Tirič Mir

Skupna slovensko-poljska alpinistična odprava

Tirič Mir je s 7708 metri najvišji vrh pogorja Hindukuš in hkrati najvišji vrh izven Himalaje in Karakoruma, po višini pa triintrideseti na svetu. Leta 1978 smo bili na njegovem Vzhodnem vrhu, 7692 m, člani jugoslovansko-poljske alpinistične odprave. Pokojni Tone Škarja mi je večkrat rekel, da naj kaj napišem o tej odpravi, ker se je zavedal, da je premalo znana. Tistega leta so bile namreč vse oči za planinstvo in alpinizem zagrete slovenske javnosti uprte v priprave na največjo jugoslovansko odpravo na Everest.

Tirič Mir, 7708 m, vidi se njegovo južno pobočje in glavni vrh, Vzhodni vrh je skrit zadaj.

Foto Shutterstock

Takrat ko smo bili mi v Hindukušu, se je pod Everestom mudila slovenska ogledna odprava za Sagarmatho, kot v Nepalu imenujejo najvišjo goro sveta. Kmalu po vrnitvi z odprave sem se v hribih tako ponesrečil, da sem pozneje napisal le nekaj krajših poročilc o naši hindukuški odpravi. Na moj dolg me je

opozarjal tudi prijatelj Emil Pevec, dolgoletni tehnični urednik *Planinskega vestnika*, zato sem se v avgustovski vročini odločil, da osvežim spomin na dni, ko sem na Tirič Miru doživel najhladnejše temperature v svojem življenju. Ne vem, koliko stopinj je bilo takrat, ko sva s prijateljem, soplezalcem Matjažem

Veselkom v zadnjem višinskem šotoru pod vrhom poskušala spati, a so nama prijatelji po radijski zvezi sporočali, da je na 6000 metrih -30°C , midva sva bila pa na 7100 metrih. Ko sva dihala, je izdihan zrak kot ivje padal okrog naju. Bilo je mrzlo, da je bolelo.

Naša odprava je bila res nekoliko nenavadna. S poljskimi alpinisti smo takrat kar dobro sodelovali, saj je leta 1970 v naše gore prišla njihova prva skupina in navezala dobre stike s člani AO Kamnik. Večkrat smo hodili plezat ali smučat v poljske Tatire, oni pa so hodili k nam; takrat so za obisk potrebovali uradna povabila. Dve leti pred našo odpravo so pripravili prvo mešano Jugoslovansko-poljsko odpravo v Hindukuš. Za cilj so si izbrali najvišji vrh Afganistana – Nošak, 7492 m. Od Slovencev so na vrh prišli vsi člani odprave: Marjan Kregar, Miro Šušteršič, Franci Bauman, Franci Vrankar, Janez Volkar in Slavc Šikonja.

Uspeh na Nošaku je naše želje še dodatno podžgal in odločili smo se za najvišji vrh Hindukuša, ki pa je v Pakistanu. Vodja odprave je bil Stanislav Rudzinski – Stašek, tehnični vodja pa Jerzy Kukuczka – klicali

smo ga Jurek, ki je postal znan po tem, da je bil za Reinholdom Messnerjem drugi človek, ki je priplezal na vse osem tisočake sveta. Vodja jugoslovanskega dela odprave, v katerem smo bili Cene Berčič (AO Kamnik), Matjaž Veselko in Slavc Šikonja (AO Domžale), Janez Šušteršič in jaz (AO Mengeš), je bil Slavc Šikonja.

Na pot smo krenili v začetku junija, domov smo se vrnili konec avgusta; prepotovali smo več kot 10.000 kilometrov. Z vlakom smo se najprej odpeljali na Poljsko, kjer smo pomagali spakirati več kot štiri tone opreme in hrane, nato smo se čez takratno Sovjetsko zvezo s transsibirsko železnico odpeljali v Termez v današnjem Uzbekistanu. Zatem smo se z ladjo prepeljali čez reko Amu Darja. V Afganistanu smo najeli tovornjak, s katerim smo se skupaj z vso opremo odpeljali v Pakistan. Tam smo se najprej vozili s kamionom, nato s terenskimi vozili, in to po res vrtoglavih stezah. Ker je monsun zamujal, je dele stez, ki si ne zaslužijo imena cesta, marsikje odneslo ali pa so bile zasute s plazovi; ponekod so po njih divjali hudourniki.

Slovenski del odprave ob slovesu na ljubljanski železniški postaji. Od leve proti desni: Cene Berčič, Slavc Šikonja (vodja slovenskega moštva), Miro Štebe, Janez Šušteršič in Matjaž Veselko. Arhiv Mira Štebeta

Pogled iz prvega višinskega tabora proti Vzhodnemu Tirič Miru. Vrh je bela piramida sredi slike, nanj pa vodi vzhodni greben po katerem je speljana naša smer. Foto Miro Štebe

V Boliviji sem se vozil po t. i. cesti smrti, ki naj bi bila ena najnevarnejših cest na svetu, a je kar varna v primerjavi s potmi, po katerih smo vozili v Hindukušu. Do baznega tabora na višini štiri tisoč metrov smo morali nekaj dni pešačiti z nosači, ki so jim bili Poljaki pripravljeni plačevati tako malo, da so se upirali. Da so končno pristali na ceno, ki so jo ponujali Poljaki, smo morali tovore del poti nositi kar sami.

Poljaki so se odločili, da gredo na glavni vrh po smeri prvoprstopnikov, po Norveški smeri, Slovenci pa smo se navdušili za prvenstveno smer na Vzhodni vrh. Pridružil se nam je tudi Tadeus Piotrowski - Tadek, ki je bil pravzaprav alpinistično najbolj izkušen med nami. Znan je bil kot priljubljeni poljski gorniški pisatelj in specialist za zimske vzpone. Za sabo je imel že več alpinističnih odprav v Himalajo, tako da nam je s svojimi izkušnjami lahko zelo pomagal. Slovenci smo bili, razen Slavca, glede odprav in visokih gora še dokaj neizkušeni.

Za Poljake, ki so imeli za sabo večinoma že po nekaj odprav, se je kmalu izkazalo, da je marsikdo od njih svoj cilj dosegel že s tem, da je prišel do baznega taborišča. Zelo počasi in neambiciozno so napredovali po svoji smeri, mi pa smo bili precej bolj zagnani. Hoteli smo se dokazati in to je videl tudi naš tehnični vodja Kukuczka, ki se nam je zaradi tega včasih priključil. Občasno so z našimi navezami plezali tudi nekateri mlajši Poljaki, vendar smo večino dela v smeri opravili mi. Vzhodni Tirič Mir je bil iz baze videti kot samo-

stojna, lepa piramida in prisegali smo, da je ena lepših gora, kar jih poznamo. Smer, ki smo si jo zamislili, pa je bila dokaj zahtevna in dolga.

V prvem delu smo smer speljali čez dva zelo razbita, strma, tako rekoč viseča ledenika. Tadek je dejal, da se težave in nevarnosti tam lahko mirno kosajo s tistimi, ki alpiniste čakajo v zloglasni Zahodni globeli

Miro Štebe v baznem taboru Arhiv Janeza Šušteršiča

*Skupina Poljakov
odhaja iz baze proti
Norveški smeri.
Foto Miro Štebe*

pod Everestom. Verjamem, da bi imeli z ledeniškiimi razpokami in seraki precej več dela, če nam Tadek ne bi kazal, kje je najvarneje. Prvi ledenik je bil še nekako sprejemljiv, saj v dolino pada po bolj senčnem pobočju, toda zgornji, ki ima dve stopnji, pa je prava ruska ruleta. Zavedali smo se, da je varnost tam le utvara, saj je v ledeniku ves čas hreščalo, ledeni stolpi in mostovi so se podirali, naše markirne zastavice, s katerimi smo označevali možne prehode, je ves čas premikalo ali pa so izginjale, tako da je bilo treba pravzaprav vsakič znova iskati nove prehode.

"Kot znanstvena fantastika! Kaj tako nevarnega še v risankah ne vidiš!" je naše poti komentiral Cene, Janez pa ga je miril: "Samo brez panike! Saj je vseeno, ali se ti na glavo podre tona ali deset ton ledu!"

S takim obešenjaškim humorjem smo se prebijali čez labirinte grozljivih ledeniških razpok in čudovitih ledenih stolpov, ki so se bleščali nad nami. Najpogosteje pa smo raje molčali in le upali, da se ne bo kaj podrlo ravno takrat, ko bomo tam. Neredko je komu noga ušla v globino, ko se je udril ledeni most pod njim, a smo skoraj avtomatično in z neverjetno hitrostjo zabijali konice lednih orodij v led na drugi strani in se vlekli iz lukenj, kot da se ni nič zgodilo.

"Norci imajo srečo!" smo se tolažili. To je bilo adrenalinsko napredovanje in vsi smo se zavedali, da tvegamo do skrajnosti, da kaj takega doma nikakor ne bi počeli. A bili smo na odpravi, predstavljali smo našo domovino in živeli smo za uspeh.

Najbolj nas je pretreslo, ko se je podrł dolgi zid kakih trideset metrov visokih serakov prav tam, kamor smo morali, če smo želeli priti do drugega višinskega tabora. Bili smo ravno na varnem skalnem grebenu, od koder bi nadaljevali pod serake, ko smo zaslišali zamolkel rezek pok. Seraki so najprej navidezno obviseli v zraku, nato so se začeli počasi sesedati v bel oblak ledenih kristalov. Čez nekaj časa je ledeni piš prinesel kristale do nas. Začel sem drgetati. Tudi drugi so obnemeli. Samo strmeli smo v tisto ledeno steno. Kar sedeli smo, potem pa je nekdo rekel: "Ja nič, moramo naprej! Upajmo, da je že vse padlo dol!" Res smo se pobrali in začeli prečiti pod tisto steno ledu, ki je bila še bolj grozljiva kot prej. Kar se da hitro, a previdno smo v skoraj smrtni tišini iskali najvarnejši in najbolj navpičen izhod iz njenega dosega.

Nad drugim taborom smo se morali čez poljano spokornikov prebiti na Vzhodno sedlo, kjer se je še začel objektivno varnejši Vzhodni greben, a je bil še vedno zahteven. Cela smer je dolga več kot deset kilometrov in večji del vodi po grebenu, ki ga krasijo granitni žandarji. Rad imam plezanje v granitu, saj se mi zdi, da počí med gladkimi ploščami nudijo bolj atletsko plezarijo, granit je večinoma tudi trdnejši od našega krusljiivega apnenca. Takrat smo granit šele spoznavali in naše plezanje je bilo daleč od sedanjega lahkotnega poplezavanja v plezalnikih. S takratnimi okornimi višinskimi čevlji je bilo težje iskati stope, čeprav z derezami na nogah.

*V tretjem taboru na vzhodnem grebenu. V ozadju Bindu Gul Zoom
Foto Matjaž Veselko*

*Med ledeniškimi razpokami in seraki čez ledenik
s prvega višinskega tabora proti drugemu
Foto Matjaž Veselko*

Še zlasti mi je ostal v spominu žandar nad severnim sedlom. Moral sem v gladke granitne plošče, po katerih je tekla voda. Videl sem poličko nad sabo, ki bi lahko nudila varen oprimek, a ker sem manjše rasti, je bila zame previsoka. Če sem jo želel doseči, sem se moral povsem pritisniti k steni in voda je takoj stekla po meni v čevlje. Dosegel sem poličko in se potegnil čez oviro, a gladke plošče nad mano so me prepričale, naj se raje umaknem k stranski ledeni steni ob žandarju. Led v steni je bil precej strm, prekrit je bil s tanko pomrznjeno skorjo in moral sem večkrat udariti, da sem prišel do pravega, trdnega ledu. Takratni cepini so bolj lezli iz ledu, kot pa se zajedali vanj. Ni primerjave s tem, kaj zmorejo sodobna ledna orodja. Zavedal sem se, da tudi dereze ne prijemajo povsem zanesljivo, in čeprav je pod mano zijala tisočmetrska globina, se mi je vseeno zdelo, da bo tu napredovanje bolj možno kot po gladki granitni žandarjevi plošči. Najprej se je bilo treba ob žandarju nekoliko spustiti do njegovega vznožja. Ker me je prijatelj varoval z vrha, sem se počutil dokaj varno, čeprav sem se bal, da se bo kloža nad trdim ledom z mano vred odpeljala v globino. Ko sem se na drugi strani skal začel vzpenjati proti ledenemu vršnemu robu grebena, nisem več verjel v varnost svojega početja. Lednih vijakov nisem imel. V strmini so mi kolena kljub začetnemu meh-

*Na vzhodnem grebenu proti trojki
Foto Matjaž Veselko*

kejšemu snegu krepko nagajala, bolečino v mečih sem vse težje prenašal. Z vso silo sem odstranjeval skorjo z ledu, zabijal okel v strmino in iskal trdno oporo. Počasi sem napredoval, a malo pod vrhom je cepin udaril v mehak sneg, ki ni nudil nobene opore. Na robu grebena je sonce sneg že razmehčalo. Bil je dokaj globok in cepin je kar potonil vanj.

Kaj zdaj? Ne bom mogel na greben?! Preveril sem, do kam sega trden led, in se poskusil dvigniti čim više na opori, ki sem ji še kolikor toliko zaupal. Prijatelju sem zavpil, naj varuje, potem pa sem se skoraj na slepo vrgel čez rob v mehak sneg in se pogreznil vanj na drugi strani grebena.

Nisem mogel verjeti. Bil sem na varnem. Samo hropel sem. Ko sem prišel k sebi, sem varoval še prijatelja. S težjim bremenom je priplezal za mano in samo vprašal: "Kako si pa to sploh zlezel?" Še nekaj časa sva napredovala po grebenu, ki je bil naprej lahek, a se je pokazal nov žandar. Čez njegovo steno se je ponujal širok kamin, ki ga je zapirala streha. Nič kaj naju ni veselila in ocenila sva, da imava za tisti dan dovolj. Odložila sva tovore, na grebenu postavila šotorček in se naslednji dan začela spuščati v dolino. Nazaj grede sva z vrha prvega žandarja napela fiksne vrvi in s tem omogočila lažji prehod čez njegovo granitno steno. Ko sta v naslednjih dneh čez tisto mesto za nama plezala Pietrowski in Kukuczka, sta si ogledala tudi sledi, kjer sem najprej plezal. Ko smo se srečali, sta mi oba čestitala za tisto mesto.

Naslednja skupina je na drugem žandarju našla varen prehod mimo strehe in od tam naprej večjih tehničnih težav v smeri ni bilo več, le dolg greben in višina, ki nam je vse bolj kazala zobe. Toda vedeli smo, da bo naslednja naveza lahko šla že na vrh. V prvi skupini, ki

je imela to možnost, so bili Cene Berčič, Janez Šušteršič in Poljak Jerzy Ozog, vendar jim je uspelo prinesiti opremo za tabor IV le do konca grebena. Naslednja bi morala proti vrhu spet midva z Matjažem, a je Kukuczka prerazporedil skupine na gori in nas razdelil v dvojne ali trojne naveze. Določil je, da bo naslednji poskusil priti na vrh on s Piotrowskim, nama pa je naročil, naj se vrneva v bazo in da bova midva naslednja naveza za vrh. Vendar naj bi s sabo vzela še Poljaka Mihala Wroczyńskiego. Še zlasti Matjaž se je temu močno uprl, saj Mihal na hribu še ni kaj dosti naredil, zato se je Kukuczka odločil, da ga bosta vzela v navezo onadva s Tadekom. Nismo bili zadovoljni s kombinacijo vršnih navez, saj bi bilo prav, da prvi na vrh pridemo Slovenci, ker smo v smeri največ naredili, a takrat je še veljalo, da ni tako pomembno, kdo pride prvi na vrh. Celotna odprava je bila uspešna, če je na vrh uspelo priti le enemu od udeležencev. Kukuczka je takrat očitno že vedel, da je najpomembnejši tisti, ki prvi doseže vrh.

Midva sva dobila v bazi nekaj dodatnih dni počitka, potem pa smo se zagrizli proti vrhu. Desetega avgusta so vrh dosegli J. Kukuczka, T. Piotrowski in M. Wroczyński, naslednji dan sva bila na njem midva z Matjažem, 13. avgusta so se nanj povzpeli Cene Berčič, Janez Šušteršič in Poljak J. Ozog. Preplezano linijo smo poimenovali Smer jugoslovansko-poljskega prijateljstva, ocena je 55°–65°, IV, 1500 m.

Po vrnitvi v civilizacijo se je odprava razšla. Poljaki so se vračali po isti poti domov, Matjaž in Slavc, ki se jima je mudilo domov, sta se vrnila z letalom, ostali smo se domov vračali po kopnem čez Afganistan, Iran, Turčijo in Bolgarijo. Tiste čase je bilo potovanje tam čez še možno in varnejše kot sedaj. ●

*Na vrhu Vzhodnega
Tirič Mira*

Foto Matjaž Veselko

Vladimir Habjan

Lotse

Foto Klemen Gričar

Lotse je bilo moje najtežje doživetje

Miro Šušteršič – Čeha

Zgodi se, da se družiš z nekom, za katerega misliš, da ga poznaš. Potem pa se malce bolj temeljito pogovoriš in ugotoviš, da dotlej pravzaprav bistvenih stvari o njem sploh še nisi vedel. Koliko skrivnosti in zanimivih zgodb nosijo s sabo nekdanji vrhunski alpinisti! Tudi Miro Šušteršič – Čeha (1957) je eden takšnih.

Mira, ki izhaja z domačije Pr' Čeh v Mengšu, kolegi kličemo kar Čeha. Je mlajši brat Janeza Šušteršiča, s katerim sta se pogosto navezala na vrh. Bil je član odprave Nošak (7492 m) leta 1976 in Lotse 1981. Sodeloval bi še na več odpravah, verjetno tudi na legendarni na Everest 1979, a ga je med treningom teka na smučeh leta 1978 zbil opiti voznik avtomobila, zaradi česar še danes čuti posledice. Ko sva se dobila, je presenetil z odlično dokumentacijo, v kateri ima zapisane vse svoje vzpone. Pravi, da v zadnjem času poleg samih podatkov zapisuje tudi vtise doživetij. Prvi vpis 20. oktobra 1973 je prečenje Zeleniških špic. Povedal je, da v tistem času ni videl drugega kot le – plezanje.

Z bratom Janezom sta leta 1975 opravila prvo jugoslovansko ponovitev Contaminove smeri v Aiguille

Verte. Leta 2003 je bil na odpravi na Aconcagui, a ni prišel do vrha. Smučal je z Elbrusa (2008) in Toubkala (2013). Z bratom sta januarja 1975 preplezala prvo zimsko ponovitev Geršak-Grčar v Vežici, en teden pozneje pa še s Francijem Vrankarjem prvo zimsko ponovitev spominske smeri Štefana Kukovca v JV steni Planjave. Istega meseca so poizkusili z zimskim prečenjem grebena Kamniških, a jih je slabo vreme tri dni zadrževalo v SZ grebenu Kočne (Marko Hrovat in brata), kjer so mu pomrznili prsti na nogah. V Kamniških Alpah je preplezal večino smeri zgornje VI. stopnje, od Glave Planjave do Severnega raza Dedca in Rumene zajede. V Julijske Alpe je prišel pozneje, to pa zaradi slabih možnosti prevoza. Čopov steber je preplezal šele po Lotseju. Na Triglavu je bil prvič leta 1976 po odpravi na Nošak.

Veliko je potoval po svetovnih gorstvih (Aconcagua, Kirgizija, Gruzija, Azori, Sardinija, Elba ...). V obdobju 2000–2019 je bil 19 let predsednik društva PD Mengeš. Je tudi dolgoletni član Društva GRS Kamnik, izpit za reševalca je opravil leta 1983. Po poklicu je orodjar, sedaj je v pokoju.

Kakšni so tvoji hribovski in plezalski začetki?

Oče in mama sta veliko hodila v gore. Ata, tudi ustanovni član PD Mengeš, več, mama pa je pri petih otrocih manj hodila. Z bratom Janezom sva po letu 1969, ko je ata umrl, začela pogosteje obiskovati hribe. Bolj navdušena za hojo je bila tudi sestra Marjana. Janez je začel plezati eno leto pred mano in me s plezanjem zastrupil. On se je vpisal v AO Kamnik leta 1972, jaz pa leto pozneje. Ker v Mengšu ni bilo alpinističnega odseka, smo leta 1974 ustanovili alpinistično sekcijo, prvi načelnik pa je bil Janez Kosec. Z Janezom sva bila stalna naveza. Leta 1975 sva bila v Kamniški Bistrici sprejeta med alpiniste, čeprav je bilo to leto ustanovljen samostojni alpinistični odsek pri PD Mengeš. Leta 1973 sva bila skupaj na odpravi v Durmitor.

Kako si napredoval? Kdo so bili še tvoji soplezalci? Kje ste plezali?

V letih 1973–1975 smo aktivno plezali, segali tudi po višjih stopnjah. Moj peti vzpon je bil Virens v Koglu, delali smo tudi zimske ture, normalne pristope, npr. Planjava, Ojstrica, Zgornji steber Brane, Spominska v Koglu, Zupanova v Koglu, ki sem jo velikokrat plezal,

Južni raz Skute, Majska ... Plezal sem še s Francijem Vrankarjem in Maričko Škrlep. V petek smo se z avtobusom odpeljali v Bistrice. Raztežaje smo plezali izmenično. Komaj smo čakali na prvomajsko Paklenico. Kmalu smo segli po šesti stopnji in plezali klasične smeri: Klin, Mosoraška ... Brid klina sva plezala s Slavkom Frantarjem - Čopkom iz Trziča; to je bila sedma ponovitev, takrat še tehnično. Veliko sva plezala z Metodrom Škarjo, ki je bil mlad in sem ga spodbujal za prosto plezanje.

Kako je bilo na odpravi Nošak 1976?

Vodja je bil Franc Bauman. Prostora je bilo za nekaj članov, a velikega povpraševanja ni bilo. Stari smo bili 19 let. Vožnje je bilo res veliko, kajti Afganistan je daleč. Z vlakom smo potovali do Katovic, kjer smo 14 dni pripravljali opremo in hodili v plezališča. Z nami je šlo osem Poljakov, a vsi niso bili vrhunsko pripravljeni. Iz Moskve smo se štiri dni vozili z vlakom, naprej pa s tovornjakom. Takrat je Aralsko jezero še bilo, zdaj ga ni več. Afganistan je bil zelo eksotičen, bil je še mir. Štiri dni smo potovali 250 km, da smo prišli na izhodišče. Do vrha smo postavili tri višinske tabore. Vsi naši smo prišli na vrh. Jane (Janez Volkar) in Vrankar skupaj, nato še midva z Marjanom (Kregar), pa Slavc (Šikonja) in Bauman, ki je malo pomrznil. Vreme je bilo večinoma dobro. Nad 6000 metri je bil sneg, ki pa je bil ponekod zelo suh. Nad 7000 metri smo do vrha plezali po kuloarju. Odprava je trajala dolge tri mesece, v službi smo

dobili izredni plačani dopust. Nekaj opreme smo imeli od odprave na Makalu in Kangbačen.

Kako si se izkazal na višinah?

Nisem imel nobenih težav. Z Marjanom sva nagovarjala vodjo, da bi šla še na sosednji vrh, kjer so bile krasne linije, a ni dovolil. Pozneje so tja prišli Ljubljančani.

Kakšne spomine imaš na to odpravo?

Lepe, a sem bil premlad, da bi doživel tudi deželo. Preveč sem bil osredotočen na vrh in nas okolica ni zanimala. Pa je blizu cela vrsta zgodovinskih mest, spomeniki, ki jih zdaj ni več, ker so jih uničili talibani.

Miro
Šušteršič
Foto Vladimir
Habjan

Pri devetnajstih letih
na vrhu Nošaka,
5. avgust 1976
Arhiv Mira Šušteršiča

Kaj si počel po odpravi?

Ko sem prišel domov, sem šel k vojakom v Škofjo Loko. Med služenjem sem naredil 20 vzponov. Največ sva plezala z Dušanom Kregarjem, pogosto kar v vojaški obleki. Nekaj imam tudi prvenstvenih, npr. Spominska smer Marije Kaplje v Brani. V Triglavu sem s Frančkom Knezom plezal Zahodni steber, kar je zame najtežja smer, saj je še Franček detajle ocenil s VI ... Plezal sem tudi Jakovo smer v Rzeniku, ki je danes ni več, ker se je podrla. Reklo se ji je Arestantska, ker je bil Jak v zaporu. Ker sem mislil, da je to uradno ime, sem tako poročal Savencu in je bilo tako objavljeno tudi v Delu. Ko je Jak to videl, je znorel, a sva se na koncu v miru razšla. Ko sem prišel od vojakov, sem bil že kandidat za odpravo na Grenlandijo, a me je na treningu zbil avto, zato je vse odpadlo. Trenirali smo na vse vrste načinov. Na sestanek v Domžale sem šel 17. januarja s tekaškimi smučmi. Nazaj grede je v sneženju s ceste zletel vinjen voznik ravno vame. Imel sem hude poškodbe: 15-krat zdrobljeno koleno, 2-krat zlomljeno roko, 2-krat stolčeno čeljust, odtrgano mišico v stegnu, kar je bilo videti res grdo. Voznik me ni prišel niti pogledat v bolnico. V gostilni so se skregali in je na hitro odbrzel. Še vedno čakam na operacijo kolena, imam artrozo.

Si imel v hribih kaj nesreč?

Na srečo ne. Imel pa sem hude posledice te nesreče, ko me je zbil avto. Na turni smuki na Haute Route mi je pri obratu raztegnilo nogo in sem pretegnil kolenske vezi, tako da nisem mogel več nadaljevati. V bolnici so ugotovili, da je to posledica stare poškodbe. Druga

Največja dosežena višina: 7800 metrov
na Lotseju in 7492 metrov na Nošaku
Najtežja smer: Zahodni steber VII/VII+(IV+, A1)
v Triglavu s Frančkom Knezom, 1. 8. 1981
Najljubša smer: Zupanova v Koglu
Vzornika: Franček Knez, Tomaž Humar
Najljubši soplezalec: brat Janez
Najljubše gore nima.

Marjan Kregar v severni steni Les Droites smer Boivin-Gabarrou, 20. julij 1980 Foto Miro Šušteršič

zgodba pa je bila, ko je v zadnjem raztežaju smeri Humar-Skarja v Planjavi padel soplezalec Franci Vrankar in si zlomil nogo v gležnju. To je bilo leta 1974. Spravil sem ga pod steno, potem sem šel v dolino in na policiji izpolnil formular, kar je bilo takrat v navadi. Sem mislil, da sem s tem naredil vse in da bo intervencija stekla, pa ni. Brat Janez me je klical ob desetih zvečer in šele takrat smo šli ponj. Izkazalo se je, da bi moral jaz sam pognati intervencijo. Sem imel srečo, da nisem letel iz odseka, saj so šli še zaradi manjših stvari ...

Kako pa je bilo na odpravi Lotse 81?

Tam sem bil v navezi z Marjanom Manfredom in Borutom Bergantom. Oba sta bila že izkušena; vsem takim so dodali še enega mladega. Lotse je bil moje najhujše doživetje: v 60 dneh le trije dnevi brez sneženja ... Če ne bi bilo fiksnih vrvi, bi nas vse odplaknilo. Višino sem kar dobro prenašal, kisikovih bomb nismo uporabljali. Proti koncu odprave sem šel v steno do tabora 5 in sem prišel do višine 7800 metrov. Snežilo je, pravi vihar je bil, pritrdil sem opremo in se vrnil v bazo. Borut in Marjan sta ostala, a sta komajda preživela in drugi dan dobesedno pobegnila z gore. Zato so petko prestavili. Potem sem šel še enkrat gor, ko sta Franček Knez in Vanja Matijevac dosegla rob stene, z Željkom Perkom pa sva bila zadnja podpora na dvojki, ker je tako določil Aleš Kunaver. Na srečo ni bilo treba posredovati. Vsi smo bili psihično in fizično precej na koncu.

V kakšnem spominu imaš Aleša Kunaverja?

Z drugimi vodji nimam veliko izkušenj. Aleš je bil človeški, avtoritativen, skratka dober vodja. Vsi smo ga spoštovali. Zdravnik je bil Matija Horvat. Ko sem imel na dvojki težave, mi je rekel: "Čeha, malo bolj globoko zadihaj, pa bo." Prav nič ni kompliciral ...

Kako gledaš danes na to odpravo?

S ponosom, ker sem bil zraven. Žal mi je, da nisem prišel še više, saj sem bil fizično v redu, le vremena ni

bilo. Časa je bilo pa dovolj. Že sredi dopoldneva, po eni uri, je začel padati sneg. Bili smo tako dobro aklimatizirani, da smo tabore pri vzponu z lahkoto izpuščali; tako si šel z *enke* kar do *trojke*, pa s *štirke* v *šestko*. *Petka* je bila na 7950 metrov, *šestka* na 8200 metrov, više pa je bil balkon, ki se ga ni dalo preplezati.

Kako si si "prislužil" mesto na odpravi?

Z Marjanom Kregarjem sva leta 1980 v francoskih Alpah preplezala Avstrijsko smer v Les Courtes. Vstopila sva ob njih ponoči in bila že pred svitom na vrhu. Po drugi smeri sva sestopila in bila zjutraj že na ledeniku. Razmere so bile odlične, plezala sva nena vezana, cepin, bajla, dereze, 50 do 60 stopinj. Čez dva dni sva se vrnila in preplezala Boivin-Gabarou v Les Droites, kar je bila prva jugoslovanska ponovitev in četrta nasploh. Verjetno je bil to razlog za članstvo na odpravi. Po odpravi leta 1984 sem se poročil. Imam tri sinove in tri vnuke.

Kdaj si nehal plezati?

Vrhunsko konec 80-ih let. Leta 1989 sva s Francijem Vrankarjem izvedla prvo ponovitev Centralne smeri v VDV (Veliki Draški vrh). To je bil moj nekakšen labodji spev. Sicer sem potem še plezal, npr. Potočnik-Tomin-

Z družino na Poreznu Arhiv Mira Šušteršiča

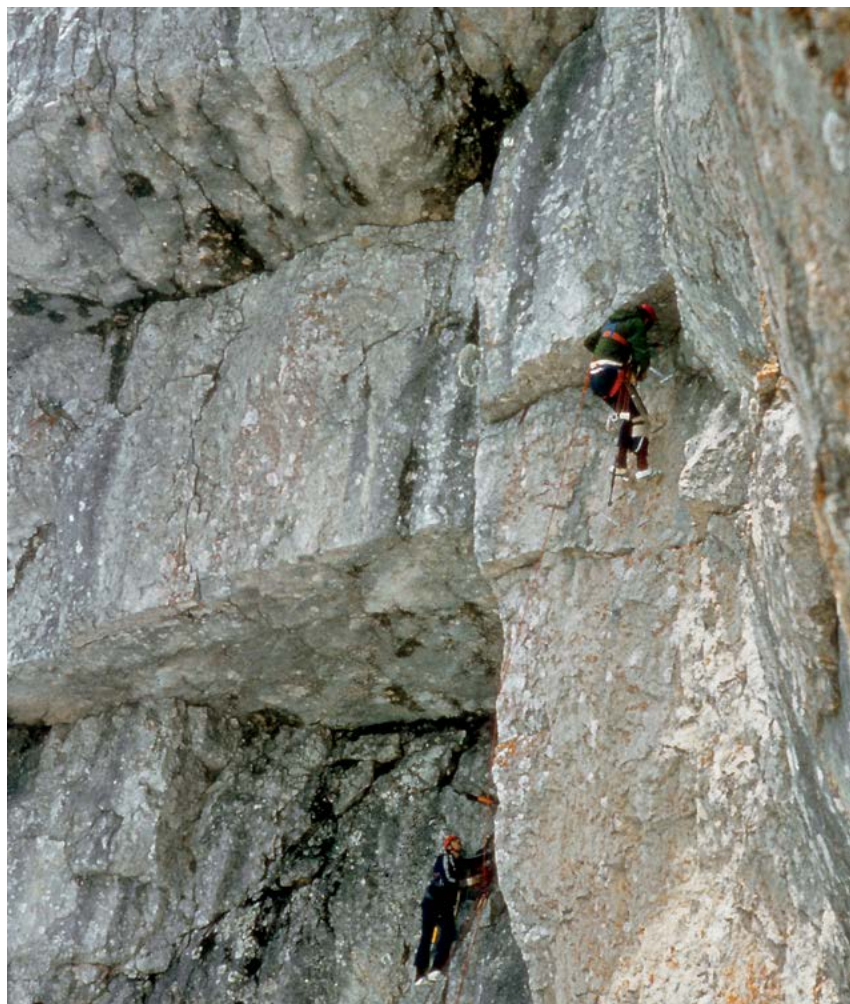
V steni Lhotseja 1981 Arhiv Mira Šušteršiča

šek, Steber revežev in druge, a sem takrat začel veliko smučati in se temu bolj posvetil. Skupaj imam do zdaj preko tisoč plezalnih vzponov in turnih smukov.

Kaj ti pomenijo gore?

Vse, čeprav delam tudi druge stvari. Rad kolesarim, rad sem v naravi. Gore so bistvo mojega življenja, vendar sem rad tudi doma. ●

Z Milanom Gladkom v zadnjem raztežaju prvenstvene smeri Ceneta Kramarja, južna stena Kogla, 25.-26. maja 1979 Arhiv Mira Šušteršiča

Vladimir Habjan

Z desne: Lotse Šar,
Lotse Ta (srednji vrh),
Lotse, Everest in
Nuptse na skrajni levi
Foto Marko Prezelj

Plezam zaradi svojega užitka, ne dosežkov

Janez Šušteršič

Plezanje za dosežke ali plezanje za svoj užitek? Ali se kdo od alpinistov sploh o tem sprašuje? Navajeni smo na vedno težje vzpone, vse višje težavnosti ... Ne boste verjeli, nekateri pa plezajo le za svoj užitek, za svoje veselje. Zato, ker jim je plezanje blizu, ker ga imajo radi, ker plezajo s svojimi (naj)bližjimi.

Janez
Šušteršič
Foto
Vladimir
Habjan

Janez Šušteršič (1953) je štiri leta starejši od brata Mira. Kdor je prebral intervju z njim, bo vedel, da ga je ravno Janez navdušil za plezanje in da sta bila nekaj časa soplezalca. Janez ni dosegel vrhunskih alpinističnih dosežkov, je pa preplezal večino slovenskih klasik, ki sežejo tja do zgornje šeste stopnje. Izpit za alpinista je opravil leta 1974, za gorskega reševalca 1978. Bil je član dveh alpinističnih odprav, leta 1978 na Tirič Mir (vzhodni vrh, 7692 m) in leta 1987 na Lotse Šar (8400 m). Plezal je do leta 2022, potem mu je covid povzročil takšne težave, da je moral to svoje veselje opustiti. Z ženo Vando, ki je bila prav tako alpinistka Alpinističnega odseka Mengeš, sta velika ljubitelja Karnijskih Alp. Janez ima vse svoje ture lepo dokumentirane v treh blokih, vseh tur je nabral krepko čez 1700. Po poklicu je strojni tehnik konstruktor, zdaj je upokojen.

Kako si zašel v gore in začel s plezanjem? S kom si največ hodil?

V hribe sem se podal leta 1970, ko sem začel peti v mengeškem cerkvenem mladinskem pevskemu zboru, kjer je bilo veliko planincev. Konec januarja smo šli na Mrzlico in to me je pritegnilo, takoj sem postal zasvojen. Hodil sem predvsem s pevsko skupino, kajti pevci so bili tudi člani PD Mengeš. Leta 1971 sva začela plezati s Francijem Vrankarjem, ki je pet let mlajši. Najprej sva hodila po brezpotjih, iskala skrite poti in se spogledovala s plezanjem. Avgusta 1972 sva šla v Belačev steber v Kalški gori. Na društvu sva vzela staro vrv, par *vponk* in nekaj klinov. Franci je bil tedaj star 14 let! Prva dva raztežaja je on plezal prvi, do konca čez zajedo pa jaz. Plezala sva kar tri ure, na vrhu so naju zelo bolele roke, saj sva plezala bolj na moč kot na tehniko.

Kje sta se spoznala s Francijem?

V planinskem društvu. Kmalu potem, ko sem se vključil v društvo, sem že po par turah vodil izlete, kajti takoj sem se poglobil v podrobnosti, preučil gradivo, imel sem dober čut za orientacijo, s tem nikoli nisem imel težav. Leta 1972 sem postal mladinski vodnik, ko pa sem leta 1973 začel resno plezati, je vse drugo odpadlo. Ker smo se s kamniškimi alpinisti stalno srečevali po hribih, so naju povabili na svoj odsek in sva šla. Prvi dve turi sva plezala z njimi, potem spet začela plezati sama. Ko je Franci padel v smeri Humar-Škarja in si zlomil nogo, sem začel plezati z bratom Mirom.

Kako je bilo v tistih časih na kamniškem odseku?

Mengšanov nas je bilo tam okoli sedem. V alpinistični šoli so nam pustili precej svobode. S Francijem so naju lepo sprejeli in nama zaupali, da sva sama plezala. Plezal sem še s sošolcem Dušanom Lebom, moj sošolec je bil tudi Miro Štebe, bili smo generacija. Na odseku je bilo vzdušje prijetno, veliko so nas naučili in nas usposobili za samostojno in odgovorno hojo in plezanje v gorah. Odnosi so bili prijateljski. Običajno smo šli v soboto in nedeljo na skupno turo, kjer smo se menjavali v navezah. Ture smo navadno veselo zaključili v Bistrici, nato pa z avtobusom domov.

Leta 1973 sta bila z Mirom na odpravi na Durmitorju. Kako je bilo?

Osem se nas je udeležilo te Odprave prijateljstva. Organiziral jo je PD Mengeš, vodja je bil tedanji predsednik društva Janez Škrlep. Taborili smo pri Črnem jezeru. Veliko smo hodili, izlete sem izbral in vodil jaz. Že na prvi turi so me vprašali, če sem tam že bil, ker sem vse poznal, vse prehode in poti. Ampak ne, kraje sem poznal, ker sem preučil stare *Planinske vestnike*, pregledal članke in zemljevide. Precej smo tudi plezali. S Francijem sva preplezala Južni greben Bobovega kuka, z Dušanom pa prvenstveno smer Steber v Prutašu. Odprava je bila uspešna, videli smo veliko novega, spoznali prijazne ljudi.

Kako si potem izbiral plezalne ture, kako si napredoval?

Do leta 1975 sem plezal z Mirom, Francijem in Dušanom, nakar sem šel za leto in pol v vojsko, po vrnitvi pa sem plezal le še z Vando, le redkokdaj s kom drugim. Z Vando sva bila sošolca, poročila sva se 1979. Veliko je hodila sama in se lotevala precej zahtevnih in divjih tur. Že takrat sem videl, da hoče nekaj več. Avgusta 1975 sva prišla z Mirom iz Francije in smo šli skupaj v Lukmanovo smer v Vršiče. Miro je peljal sestro Marjano, jaz pa sem povabil Vando. Takrat se je navdušila za plezanje. Isti dan sva z Mirom splezala prvenstveno smer Čehov steber v Vršičih, ki je ocenjen V+.

Leta 1975 sta z Mirom preplezala prvo jugoslovansko ponovitev Contaminove smeri v Aiguille Verte. Kako je bilo tam?

Smer poteka po skalnem stebru med dvema ozeb-nikom v severni steni Verte. Visoka je 1200 metrov in je kombinirana, spodnji del je ocenjen IV+/V-. Prvi dan sva prišla čez skalni del, za drugi dan je do vrha ostalo še 300 metrov po snegu in ledu. To je bila

Tabor 1 na severnem Barunskem ledeniku. Smer gre po desnem kraku in naprej po vzhodnem grebenu.
Foto Janez Šušteršič

*Na vzhodnem grebenu Tirič Mira
Foto Janez Šušteršič*

najina prva ledna smer. Če bi takrat plezala z današnje opremo, bi bilo precej bolj zanimivo, kajti v smeri je bil ledeni slap, v katerega pa si z lesenim cepinom titan nisva upala zaplezati. Zato sva ob slapu plezala čez precej zahteven previs. Dolga tura je bila, saj sva vseskozi iskala prehode.

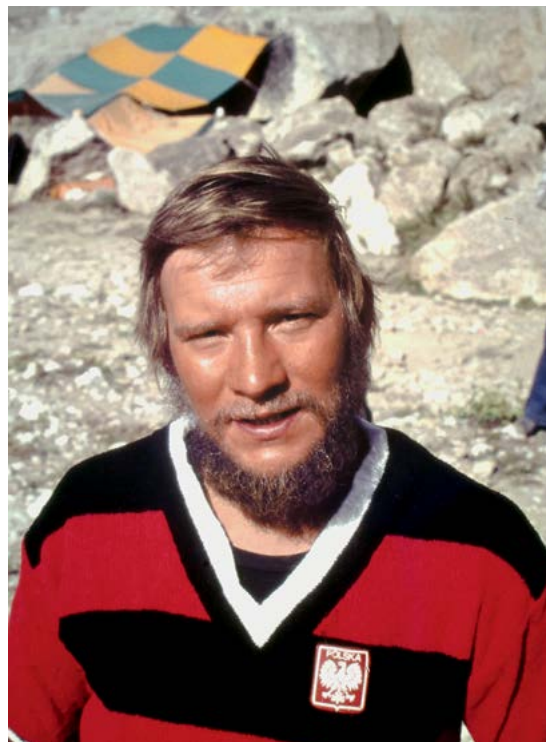
Čorten v spomin na Jerzya Kukuczko in prijatelje Foto Klemen Gričar

Ali si užival v zmerni težavnosti ali si hotel vedno težje smeri?

Plezal sem tisto, kar sem vedel, da je dosegljivo. Dvakrat sem se komaj rešil in se nato vprašal, če toliko res tveganja sodi v alpinizem, ali si morda želim plezati drugače. Padel sem samo enkrat, ker se je izpulil klin, to je bilo v Črnotaski v Vežici. V Hindukušu sem zdrsnil zaradi cikle na derezih, drugih nesreč nisem imel, niti jih ni imel soplezalec. Lahko rečem,

*Jerzy Kukuczka, najboljši mož odprave
Foto Janez Šušteršič*

Cene Berčič na najtežjem mestu vzhodnega grebena, malo pod T3 Arhiv Janeza Šušteršiča

da sem najbolj vesel, ker se nikoli ni nič hudega zgodilo. Vedel sem, da moram upoštevati svoje sposobnosti in biti na varni strani. Vedno sem trdil, da plezam zaradi svojega užitka, ne zaradi dosežkov. V težke smeri sem šel le, ko sem bil prepričan, da sva oba z Vando dobro pripravljena. V Koglu sva splezala vse težke smeri. Zupanovo sva plezala, ko sva bila res pripravljena. Splezala sva jo v treh urah in desetih minutah in sva res uživala. Ko čutiš, da si močan, je vse lahko. Vanda je bila kot druga vedno hitrejša od mene, ki sem bil prvi v navezi.

Kako je bilo na odpravi leta 1978 na Tirič Miru?

Take avanture ne moreš več doživeti, ne bi je zamenjal za nobeno drugo. Ni šlo le za hrib, na katerem smo preživeli en mesec, ampak tudi za pot – kar dva meseca smo bili na poti. To je bilo zame skorajda večje doživetje kot vzpon na goro. Najvišji vrh Hindukuša je

Najvišja višina: 7692 m Tirič Mir, 7100 m, Lotse Šar, 6461 m, Mera Peak 6476 m

Najtežja smer: Aschenbrennerjeva smer v Travniku, Čopov steber, Kramarjeva v Koglu

Najljubša gora: Kamniški dedec, ker sva ga s Francijem dolga leta odkrivala

Najljubše gorovje: Karnijske Alpe

Najljubša smer: Lukmanova v Vrščih

Vzornik: Cene Griljc, ker je plezal do 84. leta in ker je plezal za svoj užitek, ne zato, da bi se dokazoval

Naj soplezalka: žena Vanda.

*Poljak Ozok in Janez Šušteršič na vrhu Tirič Mira
Foto Cene Berčič*

7706 metrov visoki Tirič Mir v Pakistanu, blizu meje z Afganistanom, južno od Istor-o-Nala in Nošaka, ki sta Slovencem bolj znana. Ko je v Afganistanu divjala vojna, je na tem območju vladala Al Kaida. Po naši odpravi skorajda ni bilo več obiskov teh gora. Do odprave je prišlo na pobudo kluba Visokogorski iz Katovic. Organizacijo našega dela odprave je prevzel AO Domžale, vodja je bil Slavko Šikonja. Člani smo bili še Matjaž Veselko (AO Domžale), iz Kamnika Cene Berčič, ki je zamenjal poškodovanega brata Mira, iz mengeškega odseka pa poleg mene še Miro Štebe. Člana poljskega dela odprave sta bila obojeto mlada plezalca Jerzy Kukuczka in Tadeusz Piotrowski. Cilj poljsko-slovenske odprave je bila Norveška smer iz leta 1964, ki je čez južno steno dostopna z južnega Barumskega ledenika. Mi smo se raje odločili za še nepreplezani vzhodni greben, zato smo bazo postavili pod severnim Barumskim ledenikom.

Najprej smo odpotovali v Katowice, kjer smo ostali šest dni. Potem smo šli z vlakom v Moskvo, tam smo bili tri dni. Po dveh dneh in pol vožnje smo prispeli v Taškent, nato še dan vožnje do Termeza na meji z Afganistanom. V pristanišču so nas na carini zadržali in nas šele po nekaj urah pogajanju spustili na ladjo. Tisto leto smo bili prvi tujci, ki jim je uspelo priti čez mejo. Vožnja čez Amur Darjo je trajala dve uri, saj leži pristanišče na drugi strani 12 km višje. Tu smo najeli tovornjak in se v dveh dneh preko prelaza Salang prepeljali v Kabul, kjer je ponoči že veljala policijska ura. Po treh dneh smo preko Džalalabada in prelaza Kaybir končno prispeli v mesto Pešavar v Pakistanu. Ko smo dobili vsa potrebna dovoljenja, smo najeli tovornjak za prevoz opreme, člani odprave pa smo z rednim avtobusom odpotovali proti Čitralu.

Vanda Šušteršič
pri sestopu s
Cime dei Pecoli v
Karnijskih Alpah
Foto Janez Šušteršič

Zaradi dežja smo obtičali v vasi Dir, ki je zadnji večji kraj pod prelazom Lowari. Po dveh dneh se je vreme uneslo, tako da smo najeli džip za prevoz na 3118 metrov visoki prelaz. Do tja smo sami popravljali cesto na mestih, kjer je hudournik odnesel del cestišča. S prelaza je džip opravil pet voženj na drugo stran do prve vasi. V vasi je bilo treba najeti nosače, saj je bila cesta uničena na pet km dolgem odseku. Ker nosači niso hoteli nositi za tako nizko ceno, kot so jo ponudili Poljaki, smo člani odprave vzeli tovore in jih nesli čez uničeni del ceste. Ko so nosači videli, da bodo ostali brez zaslužka, so poprijeli za delo. Iz Čitrle je prišlo pet džipov, ki so prepeljali tovor in moštvo v mesto. Na poti smo prvič zagledali Tirič Mir, točno en mesec po odhodu od doma. Po dnevu počitka smo spet najeli terenska vozila in se zapeljali še čez zadnji, dvodnevni del poti. Zaradi porušenega mostu smo spet najeli nosače, ki so po začasni brvi prenesli tovore na drugo stran reke, kjer smo imeli na voljo le en džip, ki nam je v petih vožnjah prepeljal opremo še zadnjih pet kilometrov. Pri mostu Nol se je začel dvodnevni pristop do baze na višini 4000 metrov.

Pot do vrha je vodila čez T1 (4600 m), čez razbit ledenik in ob ledenem slapu, mimo T2 (5400 m) in T3 (6300 m) in T4 (7100 m). Vzhodni vrh (7692 m) smo dosegli vsi razen Šikonje, za glavnega smo bili prepozni. Pri sestopu sem pod T2 na višini 5000 m zdrsnil in si zlomil gleženj. Potreboval sem pomoč in šele ob dveh ponoči smo prišli v T1. V najtežjih delih

sem se spuščal po zadnji plati ali po kolenih. Tudi povratek domov je trajal ves mesec. Veselko in Šikonja sta domov poletela, ostali člani pa smo se vrnili z avtobusi in vlakom. V bolnici sem točno mesec dni po nesreči dobil mavec, saj je bil gleženj zlomljen. V današnjih razmerah bi bila takšna odprava misija nemogoče.

Kako pa je bilo na odpravi 1987 na Lotse Šar? Ali si bil kandidat še za kakšne druge odprave?

Lahko bi se prijavil, a se nisem. Nisem se navdušil za vrhunski alpinizem. Več mi je pomenil užitek v plezanju izbranih smeri. V svoji drugi odpravi sem želel spoznati Himalajo. Vodja je bil Cene Griljc, to je bila kamniška odprava, sestavljali so jo izkušeni alpinisti v kombinaciji z mladimi perspektivnimi. V bazo smo prišli že okrog 20. marca, kar je bilo prezgodaj, kajti vreme je bilo do srede aprila zelo hladno z močnimi vetrovi, tako da se ni dalo narediti prav veliko. Vsako popoldne so bile nevihte in snežne plohe, tako da smo ostajali v bazi. Po dobrem mesecu je bilo pol moštva bolnega, ostali pa utrujeni, zato je vrh ostal neosvojen. Kot pridružen član nisem imel veliko ambicij in sem bil s svojim dosežkom v danih razmerah zadovoljen. Dosegel sem skoraj rob stene na višini 7100 metrov. Najvišje je prišel Filip Bence, do 7400 m. To je bila odprava za pozabo.

Kje vse sta plezala in hodila z Vando?

Čopov steber, Aschenbrenner, Zajeda Šit, Direktna v Špiku, Steber Rakove špice, Vzhodni steber v Široki peči in prečenje ... torej klasične petice in šestice. Izbirala sva lepe in dovolj opremljene smeri, po možnosti v različnih koncih, da sva spoznala razna okolja. Plezala sva tudi v Švici, npr. v Piz Palüju, v Dolomitih, Franciji, plezala na štiritisočake. Preplezal sem tudi nekaj prvenstvenih smeri. Zadnje čase, ko nisem mogel več plezati, sva vsako leto načrtovala dolg pohod naravnost od doma, na primer na Višarje čez hribe v petih dneh. Štiri dni sva hodila čez hribe od doma do Svete gore pri Gorici.

Vem, da rada zahajata v Karnijske Alpe. Kako sta prišla do njih?

Leta 2002 sva prebrala opis vzpona na Zuc dal Bor v *Planinskem vestniku*. To je bil začetek najinih obiskov Karnijskih Alp. Vsako leto sva jih spoznavala bolj in bolj, vseh obiskov se je nabralo okoli 60, čez 130 vrhov ...

Kaj ti pomenijo hribi, kaj plezanje?

Hoja v gore je način življenja, ne znam si predstavljati, da ne bi hodil. Pa ne le hribi, na splošno imam rad naravo. Pomembno je, da grem ven in da se sprostim. Cilj, ki si ga zastavim, ni toliko pomemben, kot je pomembno doživetje. Plezanje je bilo izziv, še večji izziv pa je bilo že samo načrtovanje. Imel sem »sanjsko buklo«, spisek smeri, ki bi jih rad preplezal. Če si nekaj dolgo želiš, je treba željo ob prvi priložnosti uresničiti. Smer ali gora, ki si si jo že dolgo želel, je drugačna, kot če je izbrana na hitro. ●

Uspeh ni dokončen, neuspeh ni usoden

Mont Blanc – večna belina pred modrim nebom

Pomemben je pogum nadaljevati.
(Winston Churchill)

Moje prvo navdušenje nad Mont Blancom sega v osnovno šolo. Mimi, Boris, Dražen in jaz smo sedeli na pločniku pred stopnicami, ki vodijo k naši hiši v Rudešu, in potovali po svetu po atlasih in enciklopedijah ter se največkrat igrali geografske kvize: prestolnice držav, njihove zastave, najdaljše reke in najvišje gore na svetu. Največ podatkov smo dobili v otroški enciklopediji *Svet okoli nas* v dveh delih in podobnih knjigah, ki smo jih požirali in se jih učili skoraj na pamet.

Takrat je bil Mont Blanc najvišji vrh Evrope in njegova podoba večne beline pred modrim nebom se mi je vtisnila v spomin. Ko smo odrasčali, so otroške kvize zamenjali nogomet, glasba, igranje in petje v bendu, izleti v mesto, srednja šola, dekleta, pisanje pesmi, fakulteta, vstop v svet odraslih ... in tista belina pred nami in pred modrim ozadjem je z leti potonila v pozabo kot slika, ki sčasoma zbledi na soncu. Potem sem začel počasi vstopati v svet alpinizma, začeli so se

odpirati novi razgledi in tista stara podoba se je počasi vračala v moje življenje. V nekem trenutku sem se odločil, da jo prikličem iz spomina, da zmorem in da se želim povzpeti tja gor, narediti sebek, ki ne bo nikoli zbledel, ne glede na to, koliko časa mine. Tako je prišlo leto 2014 in kombi je veselo poskakoval skozi Italijo proti Franciji. Po enem tednu se je kombi kotalil nazaj, veselja ni bilo videti, slikal sem Mont Blanc, skoraj z vrha, in se spraševal, ali res zmorem ali je bil ta spodleteli vzpon le splet nesrečnih okoliščin.

19. julij 2016

Kombi spet veselo poskakuje po istih cestah mimo številnih gradov, skozi tunel Mont Blanc, skozi Chamonix vse do hostla v St. Gervaisu, kjer smo spali pred dvema letoma. Družba je nekako bolj sproščena, mlajša in neobremenjena. Tokrat ne spimo v kleti, ampak zgoraj. Vremenska napoved se kvari. Hodimo po St. Gervaisu, pijemo vino, dobro večerjamo ...

Vzpon do Refuge
du Goûter
Foto Damir Šantek

Vrh Aiguille du Midi, 3842 m Foto Damir Šantek

Upravljalna plošča na vlaku, ki vozi do Nid d'Aigle Foto Damir Šantek

20. julij 2016

Sprehajam se po mestu, obsijam s soncem. Ulice, kavarne in trgovine so polne domačinov in turistov. Kljub lepemu dnevu se vremenska napoved slabša. Vsak ima svoje razloge za plezanje pa tudi za odložitve. Odločili smo se, da izkoristimo dan in se "povzpne-mo" na Aiguille du Midi na višino 3842 m. Ta vzpon v resnici pomeni uporabo dveh žičnic in dvigala iz Chamonixa. Nekoč je bila to najvišja žičnica na svetu, danes pa jo je močno presegla žičnica v Meridi v Venezueli, ki se povzpne kar na 4765 metrov. Izkušnja je fantastična. Razgled na vse strani sveta z različnih teras, direkten pogled na Mont Blanc in ogromno ljudi, velika gneča turistov in alpinistov. Številni imajo težave z dihanjem, uriniranjem, pljuči, z glavobolom, slabostjo. Opazujemo otroka, ki mu je slabo in ga starši hitro spuščajo z dvigalom, alpinista, ki se zvija od bolečin v trebuhu ...

Hodimo skozi tunel, izvrtan v ledeniku, sonce pripeka, veter močno piha, temperatura je le 3 °C, mi pa za visoko steno uživamo v kratkih rokavih v zavetju pred vetrom. Konstrukcija in oblika celotne zgradbe je osupljiva, na njenem robu je popolnoma steklena soba, kjer stojiš za stekleno steno, ki te ločuje od brezna. Znotraj objekta so razstavni prostori s prikazi vseh alpinističnih in drugih tehnik, ki se uporabljajo v gorah, ter z razlago fiziologije telesa pri plezanju na velikih višinah. Na višini Mont Blanca so ljudje na šestdesetih odstotkih svojih telesnih zmognosti, na Everestu pa le na tridesetih odstotkih.

Ko se spustimo v mesto pri Združenju gorskih vodnikov Chamonixa, izvemo, da so vsi vzponi odpovedani. Šok in nejevera, devet pogledov, devet misli, na koncu obupamo. V družbi vlada komorno vzdušje. Po vrnitvi v hostel pakiramo za pot proti Zagrebu. V koči Gouter na višini 3835 m je skoraj nemogoče dobiti prenočišče, zato je možnost plezanja kakšen drug dan enaka ničli. Tudi kočja Tête Rousse, ki leži več kot 600 m nižje, na višini 3167 m, je polna, napoved je slaba, privoščimo si vino ali pivo in vsak to situacijo doživlja po svoje. Imamo še dva dneva in morda je vredno upati. Nekateri so veseli, da smo odnehali, ker jih je strah, eni fantazirajo, da se bo vreme nekako izboljšalo, drugi so jezni, tretji besni, četrti si nekaj mrmrajo, spremljajo napoved vsake pol ure, preverjajo, ali so se sprostila mesta v planinskih kočah ..., cinična zbadanja, tišina, kljubovanje ..., vrnil se bom, moram splezati ..., zbadanje na moj račun, da se bom moral spet ločiti, dobiti otroka, zamenjati službo in se preseliti, zato da lahko tretjič poskusim vzpon na Mont Blanc, ker se je vse naštetu dogajalo med sedanjem in prejšnjim neuspešnim poskusom. Nekaterim ta dva rezervna dneva ne pomenita nič, ker so v stanju popolne resignacije, nekateri pa le vidijo luč na koncu tunela.

21. julij 2016

Zajtrkujemo, pijemo kavo in pakiramo za Zagreb. Nekako odlašam, težko se sprijaznim z novim neu-

spehom. Sredi pitja dolge jutranje kave Irena sporoči, da je na Goûterju prostih deset mest in da se vremenska napoved izboljšuje. Z Davorinom kot otroka skačeva po sobi, a ko se nam je uspelo uskladiti in rezervirati, so ostala le še štiri mesta, ki jih rezerviramo. Napoved je boljša, v soboto 50 mm dežja, v zgornjih predelih pa 60 cm novega snega, v nedeljo -5°C in 7 cm novega snega. Mrzlično iščemo še preostalih pet prostih mest. Medtem se je družina razdelila. Miro, Davorin in jaz vztrajamo, da moramo nujno na goro, Mario & Mario, Igor in Edi si mislijo svoje, Nikola se vrača domov, Franjo pa se strinja s ponovnim poskusom. Pohodnikov brez rezervacije oskrbniki v koči Goûter ne spustijo v kočo. Take padalce vržejo ven ne glede na uro dneva ali noči, vremenske razmere ali težave, kar je povsem v nasprotju z gorniško etiko, a to je posel, ne etika. Gora je tam samo po naključju. Dan preživimo neaktivno. Gledamo napoved, spremljamo rezervacije na Goûterju, klepetamo v skupinah, se potikamo po St. Gervaisu, porajajo se nove ugotovitve. Upamo, da bo odpovedi še več, saj vremenska napoved ni ravno dobra. Prispejo še ostali in spet se začne delitev; čeprav smo se zjutraj dogovorili, da bomo počakali in naredili vse, da poskusimo ponovno, so se čez dan nekateri spet premislili. Dobil sem herpes. Moje telo je podzavestno v stresu, ker se bojim ponovnega poraza, tako kot pred dvema letoma, celotna situacija, neenotnost in spreminjanje odločitev pa mi gredo strašno na živce. Kot da ni že dovolj slabe volje zaradi neuspeha, razdora in pričakovanj, kličejo iz hostla, da moramo, če ostanemo, zapustiti sobo in se preseliti v drugo.

Zgolj zaradi medsebojne vljudnosti ni prišlo do prepira v več kot pregreti in negotovi situaciji. Ob selitvi pogledamo spletno stran koče Goûter in glej čudež, odprlo se je še pet mest in s tem je to poglavje agonije zaključeno. Seveda se vreme pokvari, a smo spet enotni in se odločimo, da gremo proti vrhu in vidimo, do kod pridemo. Prvi dan naj bi nas na poti navzgor do Goûterja spremljal dež, navzgor sneg, ob sestopu pa spet dež. Ni ravno obetavno, bomo videli, kaj bo prinesel čas. Miro ves čas trdi, da bo vreme lepo, sončno in da bomo vsi plezali brez težav.

22. julij 2016

Še en dolg dan v St. Gervaisu. Kljub stresu sta dva dneva v malem mestu brez kakršnih koli aktivnosti na nek način dopust, a v čistem nasprotju z mojim načinom "zapravljanja" časa. Ponoči je deževalo. Vse oči so uprte v nebo, proti gori, ki je ni mogoče videti, ker je popolnoma prekrita z oblaki. Kljub slabemu vremenu v mestu vlada norišnica, saj se na hribu nad njim konča odsek kolesarske dirke Tour de France, Albertville–St. Gervais. Potujoči cirkus, okoli katerega se vrtilo veliko ljudi in še več denarja. Mesto je polno amaterskih kolesarjev, ki sanjajo o Touru tako kot mi o Mont Blancu. Prodajajo se originalne majice Tour, čutarice, skodelice, obeski ... Z brezplačno žičnico se popeljemo na hrib nad mestom. Ob cesti, kjer se

Refuge du Goûter, 3815 m Foto Damir Šantek

Prečenje ledeniških razpok Foto Damir Šantek

Ozebnik smrti Foto Damir Šantek

Bivak Vallot, 4362 m
Foto Damir Šantek

bodo peljali kolesarji, so avtodomi, navijači, avtomobili, šotori, po cesti vozijo le sponzorska vozila in vse je natančno organizirano, razen vremena. Začelo je deževati. Zaradi množice ljudi je težko najti prostor, s katerega se dobro vidi kolesarje. Vse je polno navijačev, zastav različnih držav. Vse ekipe imajo posebne avtobuse, spremljevalna vozila – neverjetno in na nek način osupljivo. Toliko pričakovanja, kolesarji pa, če si izboriš mesto ob cesti, odbrzijo mimo v delčku sekunde. Pri cilju je ogromen monitor, na katerem lahko spremljamo dirko. Vsi mobilni lokali so nabito polni, opremljeni z lastnimi televizorji, vsi trobijo, vrtijo glasbo, kričijo in tulijo. Prebijam se skozi množico, ravno pravi čas, da vidim zmagovalca čez ciljno črto. Vse skupaj je trajalo nekaj sekund, potem pa še nekaj minut za ostale glavne voznike v spremstvu avtomobilov in motorjev, nenadoma pa vsi odidejo in ciljna arena je ob ogromni gneči popolnoma prazna.

23. julij 2016

Tramway du Mont Blanc je več kot sto let stara železniška pot, posebna po tem, da je na sredini med tirnicama zobata letev. Ta železnica, odprta leta 1907, je najvišja železnica v Franciji in četrta najvišja v Evropi. Dolga je 12,4 km, najvišjo točko pa doseže na nadmorski višini 2372 m na postaji Nid d'Aigle blizu ledenika Glacier de Bionnassay. Vreme je krasno, a tega si nihče ne upa povedati na glas, da ne bi priklicali slabega vremena. Prav neverjetno je, kako v takih situacijah nenadoma vsi postanemo vraževerni. Sprijaznili smo se, da nas bo na poti zmočilo, le naj bo čim pozneje. Na Tête Rousse se povzpne-mo skozi pokrajino, ki nikogar ne more navdušiti. Številne rjave lomljene skale, rahlo nejasna pot in ostanki umazano belega ledenika. Povzpeli smo se na ledenik Tête Rousse, na robu katerega stoji hiška, kjer Nepalci preverjajo rezervacijo za planinske kočice. Če je nimaš, te ne pustijo naprej. Kampiranje je prepovedano, nekaj šotorov pa je vseeno postavljenih v bližini kočice. Čeprav je teren zasnežen, je raven in lahko

prehoden, tako da hitro dosežemo prosluli Grand Couloir, imenovan tudi Kuloar smrti. Kuloar je širok približno štirideset metrov in je večinoma zasnežen. Je nevaren, ker se kamni z velike višine kotalijo po njem z veliko hitrostjo, tako da če nimate sreče, se tu vaša pot konča. Kuloar se prehodi bolj s poslušanjem kot z gledanjem. Partner ob strani kriči stop, pojdi, pospeši ... Teči ne moreš, ker je pot ozka in spolzka, lahko zdrsneš in padeš po strmini. Kamenje se je kotalilo tudi ob vrnitvi, ko je po zraku poletel kamen v velikosti frizbija in zažvižgal kakšen meter ali dva za gorjem ter nas vse pustil brez sape.

Strm vzpon do kočice nadaljujemo čez Grand Couloir, kjer skale niso trdne in se zlahka premaknejo in odkotalijo do stare kočice Goûter. Čelada je tu res zelo pomemben kos opreme. Ker je pohodnikov ogromno, ni čudno, da kamenje leti na vse strani, mimo nas pa je švignil tudi cepin! Na začetku in na koncu vzpona so napete jeklenice. Vreme se počasi, a vztrajno kvvari, vendar smo vseeno zadovoljni, da smo se izognili močnemu dežju ter da so tla še vedno relativno suha. Ko se ozremo nazaj, se pot zdi res strma, vendar je vzpon razmeroma udoben. Smo sproščeni in nič nam ni težko. Ko pridemo do stare zapuščene kočice Goûter, si nadenemo dereze in v že povsem slabem vremenu prehodimo zadnje korake do kočice. Dvojica iz ekipe je pred dvema letoma povsem nezavedno, v lepem vremenu, v navalu otroškega navdušenja nad lepoto in srečo, pospešila, počasi stekla proti koči in zanju se je zdaj vzpon končal. Ko smo se drugo jutro odpravili proti vrhu, sta nam samo mahala v pozdrav. Komaj smo se namestili v domu, je kot po ukazu višje sile začelo močno snežiti in zapihal je močan veter. Prepakiram opremo, poskušam se znebiti vsega odvečnega, kar bi moj nahrbtnik obtežilo po nepotrebnem. Ta kraj res ne vzbuja lepih spominov. Pred dvema letoma tudi z uspavalnimi tabletami sploh nisem mogel zaspati. Počutil sem se, kot da se dušim in opotekam kot riba na suhem. Noč sem preživel v pol sedečem položaju, kar mi je dajalo lažno upanje, da bom lažje prišel do zraka. Zdaj ležim v polsnju in dremam. Mislim, da bo tokrat vse nekako drugače.

24. julij 2016

Nebo je zvezdnato, ni premrzlo, -8°C , brez vetra, med nami je dobra energija. Svetleča kača čelnih svetilk se počasi vije na goro. Sem zadnji v vrsti in imam občutek, da gremo precej hitro, kar nam daje več časa za vzpon in morebitne nepredvidene situacije. Brez težav z monotonim tempom hodimo do bivaka Vallot, kjer nas dočaka sončni vzhod. Pred dvema letoma smo bili bolj počasni in nekateri so že tukaj potrebovali resen počitek. Zaradi tega smo potem vstopili v drobovje bivaka, ki nam je kot kaže požrl čas in moči, v zameno pa ni nudil počitka in okrevanja. Poskušam pojesti sendvič, pa ne gre, kot da je gumijast, neužiten, odvrten. Nič hudega, kaj drugega niti nisem upal. Te dni sem se napolnil s hrano in energijo, mogoče malo preveč. Za spodnji

del vzpona sem pripravil sendviče, za višje pa energijske ploščice in gele. Z višino se mi hrana vedno bolj gnusi in tudi energijske ploščice postanejo nekaj, kar dam težko v usta.

Kljub vsemu je tokrat vse drugače, zaradi višine nadaljujemo počasneje, a dobro razpoloženi in polni moči. Seveda se občasno ustavimo in odpočijemo, vzdušje je dobro, vreme enako in kljub različnim mnenjem v St. Gervaisu smo na isti valovni dolžini, osredotočeni in prepričani v uspeh. Prispemo do mesta, kjer smo se pred dvema letoma ustavili, poslikali goro in zavili nazaj. Bili smo prepočasni, vremenska napoved ni obetala nič dobrega, moči so nam pohajale, in če bi nadaljevali, bi morda prišli na cilj, a vrnitev je bila negotova in jasno je bilo, da je bil obrat v tistem trenutku edina razumna odločitev.

Prečkamo vzpetini Grande in Petite Bosses, se povzpemo na greben in mimo Rocher de la Tournette. Desno je Italija, levo Francija, vse teče nekako sproti, brez stresa in – na vrhu smo.

To je urh?

Nikamor naprej? Vršni del je precej obsežen, označuje ga le majhen križ. Z Davorinom skačeva z *Give me five*, koga briga višina! Tukaj bi bilo čudovito pogrniti odejo in narediti piknik, če bi se mi na takšni višini jedlo. Kako velika je razlika od dneva do dneva, od ekipe do ekipe, od psihofizičnega stanja euforije in moči do depresije in nemoči, od dobrih do slabih vremenskih razmer in napovedi ... vse to določa uspeh ali neuspeh.

Vračamo se razmeroma hitro po praktično isti poti, najprej v euforiji in pod adrenalinom, ko se sneg zmehča, pa počasneje in bolj previdno. Veselje in adrenalin počasi izginjata, sledi tapkanje po neskončni belini in čakanje, da se v daljavi prikaže srebrna kupola vesoljske ladje, ki se spušča v belino masiva Mont Blanca. Zdi se mi, da se je nekam premaknil, odmaknil, da bi spust trajal čim dlje. Ustavljamo se redko za dalj časa, voda v mehu zmrzne, premalo pijem in tisti dan sem čisto dehidriran.

Po krajšem počitku v domu nadaljujemo z derezami navzdol po ledeno strmih skalah. Težki gojzarji postanejo še težji, škripanje derez po kamnih draži zvočne kanale kot gramofonska igla po plošči. Koncentracija je na višku in ta del, kot tudi Kuloar smrti prehodimo brez težav. Za Tête Rousse sledi najlažji del, spust po serpentinah po relativno urejeni poti. Pri spustu sem si zmečkal noht na palcu desne noge, pomodrel je in bo zagotovo odpadel. Noge so prenesle vse brez težav, med sestopom pa je prisoten tisti znani občutek letargije, ki jo je treba premagati, kar pa ni vedno preprosto. Začne tudi deževati, dež se spremeni v pravi nalive, tako da najlažji del poti počasi preide v najtežjega, a pravzaprav to ni več pomembno.

Na poti domov je kombi veselo brzel po avtocesti, zadovoljstvo se je čutilo z vseh strani, pa tudi neprijeten vonj po najboljših francoskih sirih iz moje torbe. Ko pa sem skozi okno gledal neskončna obdelana polja ob avtocesti, me je preganjala ena misel: sanje o vzponu na Mont Blanc so vendarle vznemirljivejše od vzpona samega. ●

Sestop z vrha
Foto Damir Šantek

Klemen Belhar

Kjer so jezera kot pivo

GRS na Irskem

Loch Ouler, jezero v
obliki srca
Foto Janez Primožič

Že zdaj, na začetku, izdam, da je bilo kratko potovanje zanimivo ter duševno koristno. Ko sem se vrnil domov, mi je žena skočila v objem, medtem ko je hči v svoji sobi počela, kar hčere počnejo v svojih sobah. To ji je prišlo v navado, ko se vračam s potovanj. Kot bi želela povedati, da mi nekoliko zameri, ker sem odšel.

Nekaterim je težko slovo, drugi težo slovesa pokažejo ob ponovnem snidenju. Kar je pravzaprav bolj logično. Češ, zdaj vidiš posledice svojega odhoda. Čez nekaj časa je prišla iz sobe, se resno zazrla vame, zastavila nekaj vprašanj, se zazrla še globlje in izrekla: "Tale izlet na Irsko ti je prav koristil. Imaš precej svetlejšo avro."

Torej, bilo je tako, da je svetlilo mojo avro. Vseeno ne priznavam, da bi bil sam kaj dosti zaslužen ali kriv. V resnici se je začelo z e-pošto, bogve koliko je že od tega, ne veliko in ne malo. Dve leti pandemske zaprtosti sta mi popolnoma zmedli spomin. Pozabljam, koliko sem star, ne morem se načuditi, da še vedno nisem izrabil čevljev, ki sem jih kupil leta 2018, zlasti lepša oblačila so postala skoraj neuničljiva. Tisti dve leti sta vplivali na ljudi, na stvari in predvsem na spomin. Zato od mene ne zahtevajte točnih podatkov. E-pošta je prišla enkrat prej. Na drugi strani je bil nizek, debelušen in rahlo plešast Irec barve jogurta. Izrazil je željo, da bi on in kolegi iz njihove gorske reševalne službe (GRS) prišli na usposabljanje v Slovenijo. *He knows a guy that knows a guy* in tako je našel mene. Pošto sem posredoval pristojnim kolegom, ki so uredili, da so se vsi ti nizki, plešasti in rahlo debelušni Irci nekega dne res prikazali na Zelenici, kjer so bili deležni zimskega usposabljanja. Nezanosljivi viri poročajo tudi o veseljačenju in sklepanju znanstev. Tega nisem doživel, poročila iz prve roke zato manjkajo, ker sem nekje v tujini svetlil svojo avro.

Spet drugi viri, nekoliko bolj zanesljivi, poročajo, da se je zblizanje stališč in sklepanje znanstev odvijalo tudi

na kongresu ICAR (Mednarodna komisija za gorsko reševanje), kamor pridejo modrovat in izmenjevat izkušnje gorski reševalci s celega sveta. Kakor koli, zanesljivi viri poročajo, da po celem dnevu resnosti in osredotočenosti pride čas za oddih ter sproščen pomenek. Nihče še ne ve, ali se je to godilo naključno ali z nekim globljim namenom, toda slovenska in irska delegacija sta se vsak večer znašli skupaj ob vrčku piva, kjer sta rešili nekaj tekoče problematike. Tako so se znanstva zgolj utrdila.

Zaradi teh znanstev se je v nekem nabiralniku spet pojavila e-pošta, ki je vabila na obeležitev in praznovanje 40. obletnice gorske reševalne službe Glen of Imaal. Prve reakcije so bile: nas vabijo, kako, zakaj, gremo? Druge reakcije so bile: daleč, drago, kaj imamo mi z Irci ... Poznejše in pametnejše reakcije so bile: če te vabijo, pojdi, treba je sodelovati, od vsakogar se lahko kaj naučiš, ne bodi zaprt v lastno grapo, poglej čez planke. Tako smo se odpravili, celo v dveh ekipah, ena je zastopala GRZS, druga se je sestavila na lastno pobudo iz članov, ki so preživeli največ časa z irskimi kolegi, ko so ti obiskali Slovenijo.

Kam

Odšli smo v Glen of Imaal; *poguglajte* zemljevid in ne boste našli. Sicer vam bo nekaj pokazalo, a ne boste vedeli, kaj vam v resnici kaže. Nekako tako, kot če v Sloveniji nadobudni turist skuša najti Bohinj. Kraj, ki sicer obstaja, lahko ga obiščete, a nikoli niste prav zares tam. Da bi vedeli, kje to je, je treba oluščiti nekaj plasti čebule. Enciklopedično lahko zapišem, da je Glen od

Imaal eden od bolj oddaljenih glenov v wicklowskih gorah v jugovzhodni Irski. Glen pomeni dolgo dolino, ki jo obdajajo zložna pobočja konkvavne oblike. Imaal je torej ena od teh dolin. In čeprav naj bi bila to oddaljena dolina, ne gre niti za eno dolino, katere oddaljenost je relativna. Je dokaj oddaljena od zahodne Irske, še bolj oddaljena od Tržiča in zelo daleč od Bangkoka. Je pa zelo blizu Dublina. Je v okrožju Wicklow, ki nosi ime po istoimenskem obalnem mestu. Na istem območju najdete tudi narodni park Wicklow Mountains, ki je celo največji narodni park na Irskem.

Ko raziskujem spletne vire o tem območju, ne morem, da ne bi opazil razkoraka med tem, kar pišejo ti viri, kar navajajo turistični vodniki, in med tistim, kar človek doživi na svoji koži in vidi z lastnimi očmi. Pisu članka v enciklopediji se je zdelo pomembno zapisati, da je Glen of Imaal območje, ki ga za strelske vaje uporablja irska vojska, od koder prihaja pasma Glen of Imaal terier in ki ga opeva znana ljudska pesem.

Sam o tem ne morem poročati. Videl nisem nobenega vojaka, razen dveh nekdanjih britanskih vojakov, ki sta Irca in sta člana GRS, kar se sliši nenavadno, a tako pač je. Poleg tega nekoliko dvomim, da bi vojaki streljali po narodnem parku. Edino streljanje, ki ga dočakajo vzpetine in živa bitja parka, je streljanje iz lovskih pušk, ki nenamenoma in "nenamenoma" zaidejo čez prepovedano mejo in pogosto postanejo stranke lokalne GRS. O psih tudi težko poročam, čeprav jim nisem posvečal posebne pozornosti. Med vožnjo sem za hip uzrl tistega velikega irskega hrta, ki naj bi bil največji pes na svetu, kar je tudi debela laž, kot sem ugotovil najprej v Gruziji in pozneje v srednji Aziji, kjer vzrejajo velikanske pasje pošasti, ki bi jih srečal z enakim veseljem kot klenega slovenskega medveda, odločenega, da bo s šapo preizkusil Klemenovo konstrukcijsko trdnost. Lokalni terierji naj bi bili majhni kužki, ki jih moje oko ni uzrlo, tisto za očesi pa je začelo dvomiti o verodostojnosti enciklopedičnega vira. V pesem verjamem, čeprav se nismo naposlušali petja, razen ko smo se neke noči v vračali iz puba in v avtu prepevali Dirty Old Town in ostale Best of Pouges, pri čemer moram omeniti, da bi zunanji opazovalec naše početje stežka označil kot petje.

Nardni park Wicklow Mountains je blizu Dublina in prebivalci vasi, po katerih smo se potikali, večinoma delajo v prestolnici. Pokrajina je zanimiva, lepa, zelena in zato si tam dom ustvarjajo domačini in premožneži, ki raje živijo na deželi kot v vrvežu vele mesta. Kar me neizogibno spominja na domače kraje. Nanje nas je spomnila tudi množica vikend obiskovalcev, ki je nenadoma trumoma zasedla gore, množično kolesarila po prelepih lokalnih cestnicah in sploh vnašala element nereda v sicer mirne in spokojne kraje. Očitne prišleke smo po naključju in iz nekega nezavednega vzgiba krstili za Ljubljance. Tako smo soboto in nedeljo preživeli osredotočeni na vožnjo po levi in na izogibanje nenadnemu neredu, vzklikajoč: "Ej jih, Ljubljance! Pazi, Ljubljance! Tipičen Ljubljance! Gremo raje tja, kjer ne bo toliko Ljubljancev." Gre za te sorte kraje.

Ljudje

O Irčih na splošno težko sodim, ker je bil obisk vendarle kratek, toda vtis v času obiska sovpada z vtisom, ki sem ga dobil iz interakcij z Irčji, ki sem jih imel priložnost srečati doma ali kje na poti. Že prej sem zapisal, da nam gre dobro skupaj, a vseeno mislim, da smo si v nekaterih stvareh dokaj podobni, v nekaterih pa sila različni. Doslej sem menil, da so najbolj prijazni ljudje Kanadčani. Tam imam razvejano sorodstvo, ki ti vedno skoči v objem, se obnaša nadvse priljudno, optimistično, ne *jamra*, ne nerga in zmora prijaznost, ki te vsaj rahlo zmede.

Podobno se vedejo Irčji, le da moramo v paket dodati še neprestano opravičevanje. S svojo nekoliko *run-kljasto* pojavo, vajeno košarkaškega prerivanja z dvometriskimi hrusti, sem v trgovini stopil na pot ženic, ki se me je prestrašila in se zbala za svoje kosti. Hip zatem se mi je iskreno opravičila, ker mi je stopila na pot in me motila pri nabavi. V trgovini je skoraj popolnoma nemogoče stati v vrsti, ne da bi se ti ljudje opravičevali v njihovi skrbi za tvojo blaginjo. Celotni lokalni Ljubljanci, ki sicer res povzročajo prometni kaos, se ti pri

tem početju opravičujejo in z njihovih obrazov lahko razbereš, da jim je resnično žal, ker ne morejo drugače. Tovrstno vedenje te najprej zmede, a kmalu te razoroži, namesto da bi okolici pošiljal grde poglede, se v vrsti boril z upokojenkami, ki te prehitvajo v pomanjkanju časa, in v zavetju avta spremljal nasilno gestikulacijo naših Ljubljancev, se sprostiš, umiriš in začneš izgovarjati večni *sorry*.

Razen če gre za človeka, ki se piše England. Tudi on je pravzaprav prijazen, le da to lastnost izraža nekoliko drugače kot večina njegovih sodržavljanov. Če dobro pomislim, me nekoliko spominja name, v sebi oba nosiva nekakšno dvojnost. Jaz se vsak dan svojega bivanja v Sloveniji, *u regionu a i šire*, trudim biti prija-

Čista voda temne barve
Foto Klemen Belhar

Sikorsky S-92
Foto Klemen Belhar

zen. Pri čemer priznam, da gre za trud, torej je moja osnovna naravnost drugačna, precej bolj agresivna in skladna z domačo populacijo. Rezultat je takšen, da sem prijazen in me imajo zato pogosto za naivnega, ki nato pokaže obris možne agresije v nekakšnem hipnem sarkazmu, ki gospo postavi nazaj v vrsto in gospoda odvrne od debate o tem, kdo ima prednost. Takšna nekoliko narejena agresivna drža je drža gospoda Englanda, za katero si mora neprestano prizadevati in zakrivati siceršnjo prijaznost. Prijazno je posodil opremo za plezanje, z dobro voljo nas je prevažal naokrog, pokazal lokalno pivovarno, si vzel čas in podobno. Dokler ni nekega večera prisedel, me lopnil po hrbtu in rekel: "Zdaj ga pa bova." V eni roki je držal viski, v drugi steklenico s pivom in zabrusil: "My friend, you'll cry tears of whiskey."

Ne bi bilo pošteno, če ne bi poročal o svoji zmoti. Namreč, tisti rahlo debelušni, plešasti in jogurtasti Irec, ki mi je nekoč pisal, se je ob mojem srečanju spremenil v popolnoma drugačnega človeka. Postal je dokaj visok, slok, zagorel in na glavi je nosil bujne lase. Videti je bil precej v dobri formi. Pozimi je bil s kolegi na usposabljanju preživetja na Švedskem, nedolgo za našim obiskom so odšli na izobraževanje na Norveško, pozabil sem, kam gredo poleti. Naslednjo zimo spet pridejo v Slovenijo. Medtem ko se gorski reševalci v srednji Evropi držimo bolj zase in občasno naredimo kakšno sosedsko vajo, se ponekod dogajajo bogate izmenjave in številna skupna usposabljanja. Nekaj koristnega treninga, nekaj odpiranja obzorij in nekaj zadovoljstva ob potovanjih. Tako prostovoljstvo preneha biti *matranje* in postane precej bolj nagrajujoče. Seveda je zato potrebnega nekoliko več denarja, ki ga premorejo bogatejše države, in nujna malo bolj prepišna kultura.

Kdor se morda čudi, da na Irskem sploh obstaja GRS, bi se čudil, da obstajata tudi plezalna dediščina in družčina, ki imata za seboj nekaj spodobnih alpinističnih podvigov v Alpah, na Norveškem, na Aljaski in v Himalaji. Ne morejo se pohvaliti s slovenskimi uspehi, lahko pa se pohvalijo s številnimi odpravami, ob katerih te prime vsaj kanec nevoščljivosti, ki jo potlačiš in skriješ. Če je ne bi, bi se zagotovo iskreno opravičili.

Mašine

Slengovski izraz gorskih reševalcev za helikopter je *mašina*. Del praznovanja ob 40. obletnici je bil tudi ogled irskih mašin, helikopterjev, ki jih uporabljajo pri reševanju. Podobno kot pri nas gre za helikopterje vojske, policije in obalne straže. Z velikim veseljem so nas povabili na dogodek, ko bodo pristali različni helikopterji in ko bo mogoč njihov ogled. Štefana *mašine* neizgledno zanimajo, Janez je reševalec letalec, jaz pa, ah, no, mene pa mašine niti najmanj ne zanimajo. Edini *mašini*, ki me zanimata, sta moje dirkalno kolo, ki ga imam in tisto, ki ga še nimam. Helikopter je zame tista reč, ki je reševalno nepogrešljiva, ki jo nujno potrebujemo, a niti najmanj me ne zanimajo model, motor, doseg in podobne dolgočasne podrobnosti.

Pristanek helikopterjev se je zgodil na posestvu managerja glasbene skupine U2, kar je poleg *mašin* strašno navduševalo Štefana, meni pa je bilo vseeno, čeprav sem bil svojčas *fen* te skupine, a sem jo nekega dne v prvem letniku srednje šole dal iz sistema in luknjo napolnil s spodobnim alternativnim pank rokom. Tako smo stali v gozdu, na poti, ki od baze GRS vodi na posestvo gospoda McGuinnessa. Pričakanje je naraščalo, helikopterji so pristajali, ljudje so se gnetli k ograji, otroci so se podili naokrog, mi smo malo klepetali in minute so se vlekli in nisem imel pojma, kaj naj počnem. Skrival sem za vejami drevesa in opazoval mah, ki prerašča irske gozdove in jim pričara skrivnostni pridih, zato zlahka razumeš, da so v teh gozdovih izumili številna mitološka bitja, katerih imena je težko prevesti v slovenščino: *leprechaun*, *banshee*, *kelpie*, *changeling*, *Fear Gorta*, *pooka* itd.

Med razmišljanjem o teh zadevah je naposled zagrnelo in prišla je pošast vseh pošasti, *mašina* vseh *mašin*, Sikorsky S-92. Velik, res velik helikopter, ki ga uporabljajo za reševanja na morju in tudi za reševanja v gorah. *Mašina* je pristala in ljudstvo je smelo na ogled. Pohiteli smo k največjemu, si ga ogledovali in malo postopali naokrog. Ker smo bili enotno oblečeni, nas je opazil nekdo od posadke in vprašal, od kod prihajamo. Po pojasnilu je dejal, da nam bo razkazal tudi notranjost, le da moramo prijazno počakati, da otroci odidejo drugam, ker njih ne pusti v helikopter. Ko smo vstopili, nam je razkazal vsako najmanjšo podrobnost. Res vsako. In sploh mi ni bilo dolgčas.

Helikoptersko reševanje v njihovih zaobljenih gorah je precej manj impresivno kot v naših stenah in izvedljivo tudi s tem velikanskim helikopterjem. Uporabljajo ga zato, ker je hiter in ima izjemen doseg. Imajo več letalskih baz in ni jim težko leteti z enega na drug konec države. Usposobljeni so za letenje in reševanje v vseh razmerah. Še posebej impresivna so reševanja s potapljalajočih se ribiških bark, kar se dogaja mnogo pogosteje, kot sem si predstavljal, in nočna reševanja iz vode, ko mora reševalec zaplavati v mrzel Atlantik, ponesrečencu nadeti posebno zanko, ujeti vitel in se spet spraviti v helikopter. Oni imajo podobno mnenje o našem stenskem reševanju.

Gore

Jim smemo reči gore? Verjetno je pravi izraz hribovje. Če ga smemo primerjati s čimer koli v domovini, ga smemo primerjati s Pohorjem. Zaobljeno, gričevnato, granit in v primerjavi s Pohorjem skoraj popolnoma neporaščeno z gozdom. Sicer se hvalijo, da gre za gozdno območje, kar je res v enaki meri, kot je Slovenija pomorska država. Trditev kanček drži. Zaobljene gore so v glavnem poraščene z reso, travami in bodečimi grmi, ki se jim je dobro izogniti. Njihove bodice niso nekaj, kar malo zbode in opraska, ampak lahko povzročijo pravi vbod.

Ko gorovje opazuješ iz doline, se ti zdi še kar strmo. Mene je spominjalo na Kriško goro, sprva strmo in nato položno. Zato sem mislil, da bo tudi vzpon podoben. Seveda govorim o vzponu iz Tržiča, ne o *instant vzpončku* iz vasi Gozd. Vzpon iz Tržiča je strm in dolg ter poln pritoževanja deklet, ki so vse postale *bivše*, razen ene, ki je to zmogla. Ko strmina mine, se začne šele zares vleči. V Wicklowu je drugače. Strmine je komaj kaj in potem sploh ne veš, kaj je. So položne planjave rese, kjer ni nobenih smerokazov, orientirjev in še manj markacij. Ostaneta ti čut za orientacijo in nekaj domišljije, ki jo potrebuješ predvsem pri razglasitvi, da si se povzpел na vrh.

Povzpeli smo se na nekaj vrhov, čeprav ne vemo, ali smo vsakokrat čisto zares stopili na najvišjo koto. Za

gotovost bi potrebovali več kot GPS, ki ima v sebi vedno sled napake. Tako smo se prepustili domišljiji in tolažbi, da to mora biti to. Nič koničastega, nič izstopajoče razglednega, nič divje dramatičnega. Še razgled je bolj meglen; kljub nenavadno odličnemu vremenu in odsotnosti dežja. Potem se za hip povsem razjasni, zaradi česar obstaneš in rečeš: "Vau!"

Zakaj bi torej Slovenec, še huje, Gorenjec, hodil v gore na Irsko? Na neke 700–900 metrov visoke položne kucije? Sam pri sebi najdem vsaj dva razloga. Prvič: zaradi temperatur. Ko nas zadene vročinski val, si želim nekam, kjer je hladneje. Sledi prepir z ženo o tem, ali bi šli na dopust na Hrvaško ali na Aljasko. Ker je drago, ker je daleč, ker ni ekološko, ker tako in tako nekaj *bluzim*, se odpeljemo na Korčulo. Z idejo o Irski bi nemara uspel in najvišje temperature, ki bi jih tvegali, bi se kak dan lahko vzpele do 30 stopinj, večinoma pa bi se sukale okrog dvajset. Drugič: ker žena noče hoditi na širitisočake, tritisočake, niti ne na zahtevne dvatisočake. Vseeno pa zelo rada hodi. In to irsko hribovje je kot nalašč za ljubitelje dolgih pohodov, lepih razgledov in skrivnostnih jezer.

Plezanje

Z Janezom sva *guglala*, če je kje mogoče plezati, in ugotovila sva, da je. Ne veliko, nekaj pa vseeno po nekih nenavadnih skalah. Odločila sva se, da posku-

Glendalough
Foto Klemen Belhar

Plezanje v
poraščenem granitu s
skopim varovanjem
Foto Janez Primožič

siva. Vsaj piko morava udreti. Skrbno sva organizirala prtljago, Štefan se je dogovoril za izposajo opreme. Polna samozavesti sva zakorčila v prelepo dolino ob jezeru Glendalough. Samozavest je izvirala tudi iz nizkih ocen, ki jih nosijo skoraj vse smeri. Plezanje poteka izključno v tradicionalnem, *trad* slogu s sprotnim nameščanjem premičnih varoval. Uporaba takih varoval nama ni tuja, kak granit sva že zgrabila in v vsem skupaj nisva videla težav.

Namenila sva se preplezati eno od večraztežajnih smeri, ki jih sicer ni prav veliko, večinoma se pleza v kratkih smereh, dolgih do petdeset metrov. Smer sva našla. Nekako našla. Videti je bila težka. Začela sva brskati po vodničku in Janez je ugotovil, da ocene niso enake našim ocenam, da niso enake niti angleškimi *trad* ocenam, da niso enake niti irskim *trad* ocenam, da gre za zapletene lokalne ocene in da gre v resnici za dokaj težko smer. Odločila sva se, da poiščeva lažjo smer, ki sva jo spet hitro našla. Do nje je bilo uro in pol dostopa. Navezala sva se in Janez je začel plezati. Vtaknil je slab zatič, kmalu še enega slabšega in se vzel do tistega grmovja, ki z vbodnimi ranami povzroča težje telesne poškodbe. Splezal je nazaj in v ogenj poslal mene. Tudi jaz sem zataknil dva slaba zatiča, prišel do nasilnega grma in ugotovil, da granit ni prvovrstne sorte francosko-italijanskega sloga, ampak gre za poraščeno kamnino, ki je precej nerazčlenjena in poraščena z lišaji, na katerih precej drsi. Veteransko modro sva se odločila, da greva v krajšo smer, ki je bila takoj za vogalom.

Ta vogal je bil res malo nad nama, ampak peš nisva mogla do njega, zato sva naredila kratek ovinek, ki je bil dolg vsaj deset minut. Ta pot naju je pripeljala do naslednje zapore in naslednje in naslednje in ... minila je ura hoje, ko sva prišla dobrih dvajset metrov od vstopa. Pod nama je bila sluzasta skalna stopnja, ki je obetala kak zlom, nad njo pa je bila trava, ki ni obetala nobenega mesta za spust z vrvjo. Pol ure pozneje sva bila pod smerjo, ki je bila kratka, lahka in ne popolnoma nevarna. Sledili so vzpon, dva spusta z vrvjo in sestop. Bruto pustolovščina z malce neto plezanja.

Pri večernem pomenku z lokalci sva izvedela, da pač ne obvladava lokalnega načina plezanja. Tudi smer z ubijalskimi grmi je bila prava. Bajе grme uporabljajo za varovanje, čeprav vedo, da ne zdržijo padca. Na splošno je varovanje v tistih skalah bolj psihična kot fizikalna kategorija. Skoraj vsi padci se končajo v S-92 in kdor ima srečo, pristane na strehi bolnišnice.¹ Po tem pogovoru in v veteranskem *kiborškem* stanju zamenjanih udov in zmanjšane gibalne sposobnosti sva se odločila, da slediva Štefanovemu zgledu in se raje posvetiva pohodništvu.

Seveda bi močan mladenič in mladenka zmogla bolje. Vseeno priporočam, da greste raje plezat na zahod Irske. Fotografije so videti odlične. Na tem koncu bi naslednjič uporabil *crash pad*, kajti na dnu najinega dostopa do smeri je množica krasnih granitnih balvanov s številnimi preplezanimi problemi.

¹ S-92 je večnamenski helikopter.

Ježera

Preden zapišem kaj o jezerih, bi moral kaj malega zapisati o pivu. Obstaja malokdo, ki ne potegne enačaja med Irsko in pivom Guinness. To še zdaleč ni edino irsko pivo in morda niti ne najboljše, saj je tudi Irsko dosegel val pivovarn *kraft*, ki jim je kakovost piva na prvem mestu. Vseeno bi z veliko težavo našli industrijsko pivo, ki bi bilo boljše od guinnessa. Da, gre za industrijsko pivo, ki pa je več kot pivo, je hrana, je skoraj religija, je Irska. Saj poznate številne zgodbe, kako so zapriseženemu ljubitelju uniona podtaknili laško in omenjeni nikakor ni prepoznal razlike. To je usoda svetlih industrijskih lagerjev in pilsov. Gre za generične izdelke, ki jim ni posebej mar za kakovost. Pri Irskem hmeljnem napitku je drugače, kakovost je pomembna in temu primerno so naravnane brbončice lokalnih pivcev. Ti znajo povedati, da ima guinness od puba do puba drugačen okus in znajo vam priporočiti ustanove, ki točijo še posebej dobrega. Obisk in pokušina vam razkrijeta, da imajo prav in da z vašim okusom ni nič narobe.

Obisk muzeja, posvečenega sveti pijači, razkrije še kaj drugega. Meni je razkril soodvisnost pokrajine in piva. Ljudje pogosto mislijo, da je pokrajina dana od Boga ali naključja geoloških sil, kar je velika zmota, pokrajino je veliki meri oblikoval človek. Z malo pretanjenega opazovanja dreves lahko na primer zlahka ločite kraje, ki so jim vladali Habsburžani, Benečani ali Otomani. Svojčas so mi razkrili znake, ki še danes kažejo vpliv lovcev na sužnje na afriško krajino. Tako na Irsko krajino vpliva tudi pivo, saj neštete tone ječmena zahtevajo številna polja. Od nekod morajo priti tudi vse preostale sestavine, nekdanj material za sode, voda in tako dalje. Skratka, vpliv je očiten.

Ko združimo pivo in pokrajino, dobimo tudi svojši način gledanja pokrajine. Svetlo pivo, svetla voda. Temno pivo, temna voda. Naš ideal lepega in čistega jezera se giblje nekje med Bohinjskim jezerom in Triglavskimi jezeri. Pri tem gre predvsem za prizor gledanja od blizu, ko navdušeni opazujemo ribe in prosojnost vode. Kot vzklíkne marsikdo: "Saj sploh ni razlike med zrakom in vodo, tako je čista!" Ideal čiste reke pa je tako ali tako "bistra hči planin". Kako torej te ideale pojasniti komu, ki je navajen črnega piva in ti opeva lepoto irskih jezer, ponosno rekoč: "To je verjetno najbolj temno jezero, kar jih lahko vidite. Od daleč je popolnoma črno."

Ježera in bistri potoki so temne barve, pogosto so skoraj res popolnoma črni. Takšni so tudi od blizu in v vsej svoji temini niso videti slabo. Rušnat in travnat svet, struga, narejena iz granitnih balvanov, in popolnoma temna voda. Ne vem, kako si to predstavljate, ampak prizori so precej pravljlični. Gospodar prstanov, cepljen z Igro prestolov in poročen s prizori, v katere morate posaditi vsaj nekaj palčkov, čeprav jih oko ne uspe uzreti. Lepo, zelo lepo, na način, ki ga nismo vajeni.

Vem, da nas, pivcev svetlega piva in občudovalcev vode v Bohinju, temna voda ne privlači preveč. Sam

sem bil mnoge bitke s soprogo in sopotniki na čolnih, jadrnicah in plažah, ker so se kar malo bali temne vode. Takim se ne zdi ne lepa ne primerna za kopanje. Pod temino vidijo pošasti. Sam se s tem ne morem strinjati, saj sem imel nekaj najlepših kopalnih izkušenj prav v temnih vodah. Zato so mi bila irska ježera všeč na prvi pogled. V resnici je voda teh jezer, potokov in rek zelo čista. Gore okrožja Wicklow so vir pitne vode za Dublin, so vir vode za proizvodnjo guinnessa in vir pitne vode za okoliško prebivalstvo. Prav tako ni skrivnost, da je Irska dežela morda najbolj okusnih lososov in še nekaterih sladkovodnih rib. Vse to ne bi bilo mogoče, če bi šlo za umazano temno brozgo. Kot vedno je stvari treba pogledati od blizu. Voda od daleč res deluje temno, od blizu pa opazite, da gre za prosojno, bistro in čisto vodo, ki svojo temnino dobi od kamnin na dnu struge.

Mnoga ježera so vredna obiska in so zato priljubljen cilj pohodnikov in turistov. Nekatera so posebnih oblik, so pogosto fotografirana in obstajajo pravi "Instagram prostori", kjer je treba narediti fotografijo. "Insta pohodniki", ki smo jih srečevali, so večinoma ljudje, ki so bistveni del ponesrečencev, s katerimi se srečujejo naši kolegi, gorski reševalci. Nizki beli športni copati, bombažna oblačila in skrb za lasten imidž. Teren je resda preprostejši kot v naših gorah, ampak orientacijsko zahtevnejši in precej bolj moker. Ježera morajo od nekod dobiti vso to vodo. Kar ni težava, saj je voda vsepovsod. Grmičevje in resa rasteta na šotnih barjih, ki so polna vode, zato so tipični pohodniški zvoki: špljoc, špljoc, špljoc, tu bi potreboval škornje, špljoc, špljoc, mater, je blata, špljoc, špljoc, tule je v redu, špljoc, špljoc, a kdo vidi pot, špljoc, špljoc.

Od daleč smo videli mnoga ježera in jezerc, resnično pa smo obiskali tri izstopajoča. Glendalough je dolina, ki pritegne mnoge obiskovalce in na dnu katere najdemo dve jezери, spodnje in gornje. Dolina je lepa, polna lepih borovih gozdov. Više preide v pokrajino granitnih balvanov in sledov nekdanjega rudarjenja. Na obeh straneh jo oklepajo hribi, ki jih je vredno obiskati in ki jih povprečen slovenski planinec prehodi v enem dnevu.

Želeli smo obkrožiti tudi Lough Tay, vendar smo zgrešili cesto. Zgrešena cesta nas je pripeljala točno tja, kamor morate priti, če želite jezero videti tako, kakor ga je treba videti. Sicer vas ob cesti pričaka balvan, ki vam z izklesanim napisom zabiča, da se nikar ne približajte robu pečine. Sledovi in raziskovalni značaj preglasijo spoštovanje pravil, kar se izkaže za pravo potezo. Kar naenkrat zagledate celo jezero in razumete povezavo med pivom, vodo, pokrajino in jezeri. Jezero ima obliko kozarca za pinto guinnessa, voda je enaka barvi piva in peščena plaža je popolnoma enake barve in količine kot pena na pivu.

Ob jezeru Lough Ouler je dober telefonski signal, kar se je izkazalo kot pomembna prednost v nabiranju zakonskih plus točk. Biti alpinist in pozneje gorski reševalec pomeni biti v stalni manjši napetosti z življenjskim partnerjem ali partnerko. Napetost se suče

Planotast svet
gorovja Wicklow
Foto Klemen Belhar

predvsem okrog vprašanja nahajanja tvojega telesa v prostoru in času. Ti bi bil nekje v gorah, ona si želi, da bi bil ob njej. Pot na Irsko je pomenila nahajanje nekje drugje in izgubo prepotrebnih in pregovornih zakonskih FIS-točk. Tukaj nastopita premetenost in pretanjeno opazovanje partnerke. Marsikateri moški je morda opazil, kako se nekatere ženske ne morejo upreti posnetkom dojenčkov in malih živali. Tako je moja soproga navdušena nad obliko srčka. Nič kaj dosti ji ni do lectovih src ali drugih bolj kičastih pojavitev te oblike. Hitro pa se razneži in razveseli ob srčkih, ki se pojavijo v pokrajini, v kamnih ali vodah.

Ko sem stopil na primerno in dobro uhojeno mesto, sem fotografiral jezero in fotografijo takoj poslal ženi na telefon, ob tem sem čutil, kako so moje delnice hipoma zrasle. Sledili so klic na WhatsApp, kazanje oklice in splošna sreča. Skratka, če želite videti jezero skoraj popolne oblike srca, se sprehodite do jezera Lough Ouler. Nad njim se lahko vzpnete še na enega višjih vrhov wicklowskih gora z imenom Tonelagee. Jasno, če vam bo uspelo najti vrh, sicer uporabite domišljijo in neko točko na planotastem svetu razglasite za vrh.

Minister

Ob robu praznovanja 40-letnice GRS of Imaal smo se predstavniki GRZS srečali z irskim ministrom za pravosodje Simonom Harrisom in s komisarjem Garde Drewom Harrisom. Kratko in prisrčno srečanje je minilo v duhu iskrene izmenjave mnenj in izražanju pomena prostovoljstva za uspešno delovanje sil za zaščito in reševanje – bi napisala PR-služba kakega slovenskega ministra, ko bi se rokoval s kolegom iz kakšne večje in pomembnejše države.

Minister in šef irske policije, ki ji rečejo Garda, sta res obiskala slovesnost ob 40-letnici in se fotografirala z nami, ki smo predstavljali GRZS. Pravzaprav so bili vsi veseli, da smo prišli, kar so pogosto izrazili. Tudi

minister v svojem govoru. Obisk je bil koristen tudi za nas. Na prvo žogo se zdi težko, da bi se mi lahko učili od ljudi, ki rešujejo po nekih hribovjih, a tak vtis bi bil zmoten. Obisk nas je utrdil v prepričanju, da moramo nadaljevati z izboljševanjem organizacije svojega dela. Polega tega smo videli prostore, ki so lahko vzor vsaki podobni organizaciji in bi jih morali imeti za standard. Baza irskih kolegov obsega hišo in veliko posest. V hiši je prostor za štabno sobo, pisarno, veliko kuhinjo in zelo veliko sejno sobo ter nekaj servisnih prostorov. V kletnih prostorih pa najdemo sušilnico za opremo, skladišče za zdravila, skladišče za opremo, veliko garažo, v kateri je potekala slovesnost. Okolica stavbe je prostrana, z veliko prostora za usposabljanja in parkiriščem, ki je več kot dovolj veliko za vse člane. Posest ni asfaltirana, ampak je izjemno oblikovana in zasajena z avtohtonimi rastlinami, ki jih ne kosijo in obrezujejo. Izjemni prostori zlasti skozi oči reševalcev, ki prihajajo iz dežele, kjer se nas večina še vedno stiska v premajhnih in popolnoma neustreznih prostorih.

Da gre njim bolje, so zaslužni višji standard, boljše razumevanje države in lokalnih oblasti za potrebe GRS in višja kultura donatorstva. Irski kolegi zgolj z organizacijo enega nočnega pohoda, ki je namenjen zbiranju sredstev, zberejo okrog 80.000 evrov. V sklopu praznovanja so od enega donatorja prejeli 10.000 evrov. Kakor je rekel eden od naših: "Tu gredo stvari malo drugače." Vsekakor smo izvedeli marsikaj koristnega in dobili nekaj dobrih zamisli, za katere upam, da jih bomo uvedli tudi v Sloveniji.

Žive meje

Štefan je parkiral, izstopil in dejal: "Dosti imam te vožnje. Ne morem se več zbrati. Še kdo drug naj vozi." Verjetno sem mu šel malo na živce tudi jaz kot sopotnik, ker sem se stalno bal, da bo zapeljal v kako živo mejo, zdrsnil s ceste ali vsaj opraskal avto. Ključ je priletel v mojo roko in potem sem se jaz koncentriral, da ne bi zadel ogledal nasproti vozečih avtov, Štefan pa je kot sopotnik vzklikal ob strahu, da bom zapeljal v kako živo mejo, zdrsnil s ceste ali vsaj opraskal avto. Ceste so ozke, žive meje segajo do vozišča in pogosto malo čez, voziti po levi ni najlažje, in ko voziš, ne vidiš ničesar razen ceste. Sopotnika se navdušujeta nad pokrajino, občudujeta vasice, komentirata "Ljubljancane" v čudnih kolesarskih položajih in dajeta nasvete za vožnjo. Ti kot voznik v popolni osredotočenosti ciljaš geografsko sredino med ogledali in živo mejo ter moliš, da bo uspelo.

Taki smo pogosto tudi v življenju. Tako se občasno počutim kot podpredsednik GRZS. Nekateri so zadovoljni, ko jim obzorje sega do žive meje. Vedno omejeno, brez razgleda, vedno enako. Zato moramo drugi prijeti za volan, kar je sprva težko, sčasoma pa vendarle postane toliko sproščeno, da tudi mi vidimo čez živo mejo in samozavestno prehitevamo kolesarje. Zato se splača pogledati drugam, čeprav v deželo živih meja. ●

Iz zgodovine naravnih parkov

Glede na vse intenzivnejše vremenske pojave in z njimi povezana opozorila k resnejšemu ukrepanju velja spomniti, da tovrstne vsebine niso nove. V eni od preteklih števil¹ smo lahko prebrali nekaj člankov o varovanju okolja, objavljenih v planinskih listih pred začetkom prve svetovne vojne, tokrat pa bi se radi spomnili začetkov na področju ustanavljanja (zaščiteneh) naravnih območij.

Prvega decembra 2023 bo poteklo natanko 110 let od izdaje prve številke časopisa *Blätter für Naturkunde und Naturschutz*, s čimer je ta problematika v stari Avstriji dobila uradno oziroma javno noto. A obrnimo se še malce bolj nazaj, saj so tovrstna prizadevanja tik pred izbruhom velike morije prihajala vse bolj pod vpliv uradne politike.

Pionirstvo na področju varovanja okolja, zlasti ustanavljanja zaščiteneh naravnih območij korenini v združenem Nemškem in avstrijskem planinskem društvu (DÖAV), ki je s svojimi podružnicami vplivalo tudi na takratno slovensko območje. Omenimo predvsem idejnega očeta današnjega Triglavskega narodnega parka, Albina Belarja (1864–1939). Dvakratni doktor znanosti je bil zlasti na prelomu stoletij (1898–1901) precej aktiven v upravnem odboru Kranjske podružnice DÖAV. V tem času je bil nadzornik koč, zapisnikar in leta 1900 tudi njen podpredsednik. V precej aktivnem javnem življenju je med drugim leta 1897 v stavbi Višje realke (današnje Elektrotehniško-računalniške strokovne šole in gimnazije Ljubljana na Vegovi ulici) ustanovil potresno opazovalnico, prvo v Sloveniji in Avstro-Ogrski, s katero je postavil temelje seizmologije v monarhiji ter Ljubljano dvignil na raven pomembnega središča svetovne seizmološke znanosti. Sočasno je znanstveno deloval na mnogih področjih, od katerih so najpogostejše omenjeni radiofonija, meteorologija in varstvo narave.

V uradnem glasilu društva DÖAV *Mitteilungen* se je beseda varovanje okolja (Naturschutz) od preloma stoletja naprej pojavljala vedno pogostejše. Kot lahko izvemo iz poročila za leto 1903, je društvo naročilo izdelavo tisoč plakatov, ki so gorohodce spodbujali k varovanju alpskega rastlinstva. Te plakate so razdelili po številnih kočah v dolinah na območju Alp. Iz istega leta je v objavljenem seznamu člankov nemškega Alpenzeitunga mogoče najti tudi obsežen zapis o varstvu okolja izpod peresa viteza Adolfa von Guttenberga (1839–1917). V Tamswegu rojeni Adolf je bil pionir na področju varovanja okolja in ustanavljanja naravnih parkov. Njegova življenjska pot je sicer precej zanimiva, saj se je dotikala tudi naših krajev. V njegovem rojstnem kraju je oče vodil gozdni urad in verjetno je vplival na sinovo odločitev za študij na gozdarski akademiji

Adolf Ritter von
Guttenberg
Vir Universitätsarchiv
für Bodenkultur, Wien

na današnjem Slovaškem (Banská Štiavnica). Poklicna pot je mladega gozdarja pripeljala v naše kraje. V letih med 1869 in 1871 je deloval v Gorici, kjer se je konec leta 1869 tudi poročil. Deloval je še v Lokvi oziroma Trnovskem gozdu. Pozneje se je preselil v Innsbruck in nato na Dunaj, kjer je postal redni profesor na področju gozdarstva. Tam je leta 1912 ustanovil društvo Naturschutzpark. Pred tem, med letoma 1910 in 1912, je bil tudi predsednik DÖAV. Kot kažejo zapisi v *Mitteilungen*, je društvo prav v njegovem času ne le moralno, ampak tudi s konkretnimi akcijami izdatno podpiralo podobna društva v Švici, Nemčiji in na avstrijskem Štajerskem. V Visokih Turah je tudi z njegovimi prizadevanji nastal prvi alpski park.

Spomin na Guttenbergova prizadevanja je v primerjavi z Albinom Belarjem precej bolj živ in opazen, ne le na dunajskih stavbah. Njegovo ime nosi koča Guttenberghaus (2146 m) v masivu Dachstein, ki so jo začeli graditi leta 1912 in je bila odprta dve leti pozneje. Stoji pod vrhom dvatisočakov Eselstein (2556 m) in Sinabell (2349 m) nad krajem Ramsau.

Čeprav imata zavedanje in skrb za zaščito narave že dolgo tradicijo, pa se ob aktualnih pojavih kar samo zastavlja staro (retorično) vprašanje, ali se človek iz zgodovine resnično ni naučil ničesar. ●

¹ Planinski
vestnik,
februar 2022.

Razgled z vrha
Blahnúkurja
Foto Iskra Jovanović

Otok čudežev

Islandija

Ko pristanemo na Keflaviku, letališču blizu Reykjavika, smo bližje Grenlandiji kot kateremu koli drugemu kopnemu območju. Če bi Islandija ležala le pol stopinje severneje, bi se dotikala polarnega kroga, torej bi bila njegov del, toda zahvaljujoč toplemu zalivskemu toku, ki doseže južno obalo Islandije, so poletja prijetnejša, kot kaže geografska lega.

V vsakem letnem času je vreme na Islandiji popolnoma nepredvidljivo in praviloma ne moremo računati na stabilno obdobje lepega vremena. Sredi poletja je treba biti pripravljen na dež, močan veter, oblake, meglo, in če imamo srečo, sonce. A pri izbiri datuma potovanja na ta otok ni dvomov; poletje je še vedno najbolj "varen" letni čas, čeprav je bolj kot poletje pri nas tam to videti kot pomlad z veliko ne-

vihtami. Povprečna dnevna temperatura v začetku avgusta je med 10 in 15 stopinjami Celzija, najdaljši dnevi so dolgi 22 ur v juniju, v avgustu imamo še 16 ur polne dnevne svetlobe. Dan se konča oziroma sonce zaide okoli 22. ure, in ko pade tema, je to neka- kšna poltema. Okrog 4. ure zjutraj se začne nov dan. Če želimo opazovati polarni sij, bosta jesen in zima prava izbira.

Na Islandiji ni avtocest. Otok je okrogle oblike. Ob celotni obali pelje tako imenovani *ring road*, dvosmerna dokaj ozka cesta, po kateri poteka večina prometa. Najvišja dovoljena hitrost vozil na celotnem otoku je 90 km/h, ki jo vsi, brez izjeme, upoštevajo. Na Islandiji se ne mudi. Tudi prometa, razen v okolici Reykjavika, praktično ni. Lahko se vozimo več ur in bomo morda srečali le nekaj vozil. Od glavne ceste št. 1 vodijo številne stranske ceste, ki so večinoma makadamske ali tako imenovane *f-road*, kar pomeni zelo, zelo slabe makadamske ceste. Promet je prepovedan, razen za vozila s štirikolesnim pogonom, in to z razlogom: so strme, prašne, polne lukenj in nikoli ne vemo, ali bo treba prečkati reko za nadaljevanje poti. Da, večkratno prečkanje reke (brez mostov) ni neobičajno za vožnjo po notranjosti Islandije, zato moramo zelo natančno proučiti, v katero smer se želimo voziti in koliko dogodivščin želimo izkusiti.

Islandija je zelo draga. Ne švicarsko draga, ampak dražja. Vse je drago – najem avtomobila, zavarovanje, gorivo, namestitve, hrana, parkirišče, vstop v vse večje lagune, restavracije in kavarne. Zaradi tega se številni turisti kljub mrzlim nočem in zmanjšanemu udobju odločijo za kampiranje. Večina kampov je v čudoviti naravi, rezervacije niso potrebne, saj je prostora na pretek. Plača se na osebo, posebej zaračunajo toplo prho in elektriko, vendar vse skupaj ne preseže približno dvajset evrov na osebo. Razpoložljivost kuhinjskih pripomočkov in dodatnih prostorov ter čistoča so od kampa do kampa različne, vendar je vse dobro dokumentirano na internetu, tako da si lahko vnaprej izberemo tisto, kar nam najbolj ustreza. Na jugu Islandije smo spali v kampih, na severu pa v zasebnih nastanitvah, saj so tam noči prehladne za spanje na prostem. Ker zalivski tok prispeva k segrevanju južnih predelov Islandije, je to tudi vzrok za višjo zračno vlago, zato je tam več oblakov in padavin kot na severu. Sever je hladnejši, a tudi bolj sončen.

Na Islandiji ne potrebujemo gotovine, plačujemo samo s kreditno kartico. Ni nujno, da je to fizično, lahko je virtualno. Po vseh dnevih plačevanja vsega in povsod nismo vedeli, kakšni so islandski bankovci, ravno tako ni treba imeti evrov. Tudi v najbolj oddaljenih območjih, in skoraj vedno je tako, imajo naprave POS in kartično plačevanje je pravilo.

Na Islandiji smo preživeli štirinajst dni, saj se nam je zdelo, da je en teden premalo za tako dolgo pot in tako nenavadno državo, polno zanimivosti. Najeli smo dacio duster 4 x 4 (najcenejši 4WD), ker smo želeli v notranjost po *f-road*; kljub veliki skepsi glede kakovosti izbranega vozila se je dacia duster izkazal za odličen avto. Grd, a zanesljiv. Na splošno je znamka avtomobila Dacia Duster hit na Islandiji. Zdi se, da predstavlja tretjino vseh avtomobilov, ki jih vozijo tam. Črpalke so dobro razporejene in jih je dovolj, a ko gremo v notranjost, moramo imeti poln rezervoar. Tudi električni avtomobili so pogosti – toliko tesel v tako kratkem času še nismo videli, na naše presenečenje pa na vsaki bencinski črpaliki obstaja možnost električnega polnjenja. Islandija je res drug svet.

In zdaj najpomembnejše, kako načrtovati potovanje po Islandiji in kaj videti. Najbolje opišemo Islandijo kot otok, ki je ogromen narodni park. Seveda obstajajo posebej lepi kraji in zanimivosti, ki so na seznamu vsakega turista, a že samo vožnja med temi priljubljenimi turističnimi točkami je izjemno vizualno doživetje. Večino časa vozimo po cesti št. 1, ki je sicer ovinkasta, a večjih vzponov ni. Nenavadno je to, da je po vsej dolžini dvignjena za pol metra od roba, tako da ni možno stati na robu cestišča. Tudi za avto 4 x 4 je prestrmo. Na razširitvah, ki so posebej označene, je treba počakati, zato marsikateri čudoviti motiv ostane le v spominu – ne moremo in ne smemo se ustaviti sredi ceste in fotografirati.

Vožnja je prijetna, pokrajina zanimiva in razgibana, večinoma nas spremlja občutek, da smo na koncu sveta, saj sledov civilizacije ni veliko. Vozimo se po ne-

Video predstavitev
potovanja po
Islandiji, [https://
www.youtube.com/
watch?v=KQzhU-
YAHSQ](https://www.youtube.com/watch?v=KQzhU-YAHSQ). Video je v
hrvaškem jeziku,
a podnaslovljen
s slovenskimi
podnapisi.

skončnih zelenih pašnikov, kjer se prosto pasejo konji in ovce, nato pa nenadoma naletimo na polje lave ali kakšno povsem drugačno puščavsko pokrajino. Če se odločimo v svoj načrt vključiti zahodne fjorde, najzahtodnejši del Islandije, bomo obiskali globoke zalive s čudovitimi plažami, nad katerimi se dvigajo strme pečine. Povsod so široke reke s številnimi mostovi, tu in tam raste kakšno drevje, gozdov ni. Na vsej Islandiji je le nekaj večjih naselij, večinoma so samotne kmetije, okoli katerih na kilometre daleč ni ničesar.

Kot običajno je vnaprej narejen dober načrt zagotovilo, da ne bomo po nepotrebnem izgubljali časa, živcev in denarja. Naša skupina je izbrala smer vožnje v nasprotni smeri urnega kazalca, povprečno smo prevozili približno 250 kilometrov na dan, skupaj 3300 kilometrov. Ustavite se pri slapu, kanjonu ali vulkanskem kraterju, parkirate, se sprehodite naokoli, uživate v razgledu po mili volji in se vrnete v avto do druge zanimivosti. Poletni dnevi so dolgi in časa je na pretek. Okoli priljubljenih krajev je pogosto speljana krožna pot, tako da lahko izberemo, kako dolgo želimo hoditi.

Seznam vseh naravnih čudes, ki jih lahko vidimo na Islandiji, je dolg – tu so neverjetni slapovi, gejzirji, topli vrelci, geotermalni vrelci, vulkanski kraterji, polja lave, ledeniki in ledeniške lagune, ledene gore, črne in rdeče neskončne plaže, klifi, vse vrste ptic, kiti, tjulnji, številne črede konj, ki se pasejo prosto, in majhne skupine ovac, raztresene po celem otoku. Opisovanje vsega bi bilo predolgo, zato omenjam le tisto, kar je bilo nam najbolj privlačno.

Landmannalaugar – čarobna notranjost Islandije

Landmannalaugar je brez konkurence na vrhu lestvice islandskih lepot. Območje je v notranjosti Islandije, čarobno in neopisljivo. Samo do tja se spleča najeti

vozilo 4 x 4 in prevoziti 25 kilometrov zelo slabega makadama, na koncu pa čaka še pol metra globoka reka, ki jo prečkamo z avtom, da se sploh približamo kampu. In to je najenostavnejši dostop.

Vozili smo po makadamu, cesta je res slaba, in čisto na koncu smo se ustavili pred reko, ki jo je bilo treba prečkati. Stali smo ob strani in opazovali druge avtomobile med prečkanjem ter merili globino reke na označenem prehodu. Načeloma lahko pustimo avto na parkirišču pred reko, a se nam je zdelo predaletč od kampa. Naša neustrašna voznica je stisnila zobe, pohodila stopalko za plin in v hipu smo bili na drugi strani reke! Bilo je lažje, kot se je zdelo, a vendar razburljivo. Adrenalina je bilo na pretek.

Tisti večer je deževalo in bili smo kar malo potrti, saj so bila pričakovanja za naslednji dan in edini konkretno načrtovani vzpon velika, zato bi bili res razočarani, če bi nam slabo vreme pokvarilo uživanje v lepotah okolice. Razpoloženje je nekoliko popravil termalni vrelec v bližini kampa, ki je bil čudežno brezplačen, hkrati pa dovolj velik, da sprejme številne kopalce, željne toplote in sprostitev v topli vodi. Pravijo, da sreča spremlja hrabre, in naslednji dan je po meglenem jutru napočil sončen dan. Po zajtrku smo se odpravili na Blahnúkúr, enega izmed bližnjih vrhov, s katerega se odpre pogled na celotno dolino in okolico. Med pripravo na obisk tega območja sem videla veliko fotografij okolice, večina pa je imela barve poudarjene s kakšnim od programov za obdelavo fotografij, da so bile videti čim bolj privlačne. Vse to je popolnoma nepotrebno. Dolina, reka, ki teče skozi njo, hribi v različnih barvah, polje lave, ki leži med njimi, ne potrebujejo nobene okrasitve ali izboljšave, že sama po sebi je krajina neverjetno lepa. Nekako ne moreš verjeti, da gledaš nekaj, kar res obstaja, ampak kot da sanjaš neke nadrealistične sanje. Čudež, to je islandska narava.

*Slap bogov, Goðafoss
Foto Iskra Jovanović*

Začetek poti je iz kampa ob rokavu reke do table z napisom Blahnúkúr. Z višino se odprejo pogledi na celotno dolino in reko, ki teče skozi njo. Vidimo lahko tudi ogromno polje lave, ki je nastala kdo ve kdaj po izbruhu bližnjega vulkana. Ves čas vzpona smo gledali na južno stran doline, z vrha pa se nam je odprl pogled na severno stran in hribe čarobnih barv. Ne vem, s čim bi to primerjala, česa takega še nisem videla. Vse barve so tam: rumena, rdeča, zelena, turkizna, vsi odtenki rjave, mešane v popolni harmoniji. Sestop z vrha je še privlačnejši kot vzpon, na koncu se prebijamo skozi polje lave, kjer bi se zlahka izgubili, če ne bi bilo vse ustrezno označeno. V naslednjih dneh smo videli še marsikaj prvič v življenju, a ta dan nam je bil po doživljanju lepote neprekosljiv.

Vatnajökull – največji evropski ledenik

Druga zanimivost na seznamu so ledeniške lagune. Na Islandiji je več velikih ledenikov, Vatnajökull pa je največji med njimi in tudi največji evropski ledenik. Malce presenetljivo, kajne? Največji evropski ledenik ni v Alpah, temveč na Islandiji. Malo sem bila skeptična glede lepote teh ledenikov, saj navsezadnje živimo blizu Alp in nam ledeniki niso tuji, videli smo jih in po njih hodili. Nekako znano. Toda, kako napačna ocena! Posebnost islandskih ledenikov je, da zaradi majhnega naklona taljenje ledu ne ustvarja strmih rek, temveč široke lagune, po katerih plavajo majhne ali večje odlomljene ledene gore. Laguna Jökulsárlón pod Vatnajökullom je z ozkim kanalom povezana z Atlantskim oceanom, zato morski tokovi potiskajo ledene gore iz lagune na odprto morje. Ko ta prileti mimo tebe na razdalji desetih metrov naravnost v Atlantik, nekako pusti vtis. Valovi oceana se malo poigrava s peskom, ga zaobljijo, razbijejo na drobne koščke in nato vržejo na obalo kot velike kristale, ki so v popolnem nasprotju s črnim peskom plaž, na katerih nasedajo. Ena od teh plaž je zelo primerno poimenovana Diamantna plaža, *Diamond Beach*. Lagune so precej velike in po njih je možno rezervirati vožnjo z manjšimi ali večjimi čolni ali dvoživkami in se peljati tik ob ledenih gorah ali samem robu ledenika.

Dettifoss – slap z največjim pretokom vode v Evropi

Slapovi so verjetno najpogostejša asociacija, povezana z Islandijo; so številni in veličastnih razsežnosti. Dettifoss je v narodnem parku Vatnajökull in ima največji pretok vode v Evropi; Skógafoss je 60 metrov visok slap, ki pada v globino kot široka ravna zavesa, nedaleč od njega pa je kamp s pogledom naravnost nanj, zato sta spanje in zbujanje na tem mestu zagotovo nepozabno doživetje. Do razgledišča nad slapom vodi približno štiristo strmih stopnic, tako da ga lahko doživimo še z drugega zornega kota. Háifoss in Granni, slapova drug ob drugem, sta na začetku poti v Landmannalaugar in se k njima vsekakor splečata

Laguna Jökulsárlón
Foto Iskra Jovanović

zaviti, čeprav po zelo slabi cesti. Ko stojimo na robu kanjona, se nam odpre verjetno eden najlepših razgledov na Islandiji. Nobena fotografija ali video posnetek ne more opisati veličine slapov in kanjonov, ki jih sestavljajo. Seljalandsfoss morda ni tako impozanten po velikosti, a je eden redkih, za katerim se lahko sprehodimo, če imamo res neustavljivo željo, da hojo končamo popolnoma mokri. Očitno je to turistom zelo všeč. In na koncu seznama je eden najlepših slapov, Goðafoss, v prevodu Slap bogov, katerega ime ni prav nič pretirano. Širok, močan in lep. Lahko se mu zelo približamo (kot skoraj vsem slapovom), vendar je treba biti previden, saj je hitrost reke, ki ga ustvarja, velika, naokoli pa leži drseče kamenje. Okoli vseh naštetih slapov so urejene sprehajalne poti, večinoma dolge nekaj kilometrov, obiskati pa jih je mogoče z različnih strani.

Vzpon na Blahnúkúr
Foto Iskra Jovanović

Slap Skógafoss
Foto Iskra Jovanović

Njorke, najbolj prepoznaven simbol Islandije

Nisem velika ljubiteljica ptic. Lepo mi je z njimi, nimam pa želje, da bi ure in ure sedela neke v naravi in čakala, da bo ptiček pristal na bližnji veji. Toda njorke so izjema. To so neverjetno ljubke ptice, malce smešne in okorne, z velikim oranžnim kljunom in črno-belimi perjem. So srednje velikosti in gnezdiijo na strmih pečinah nad oceanom. Zdi se, kot da so navajene ljudi ali pa se jih preprosto ne bojijo, zato se lahko približamo in opazujemo, kako prihajajo in odhajajo v iskanju hrane. Večinoma smo jih videvali blizu kraja Vík na pečinah na razgledišču Dyrhólaey. Tam nas je bičal močan veter, tako da na mojo veliko žalost nismo mogli ostati dlje. Še eno mesto, kjer jih je menda veliko, so pečine Látrabjarg v zahodnih fjordih, vendar nam je tam uspelo videti le en par.

Njorke
Foto Iskra Jovanović

Morda so bile vse na morju v iskanju hrane ali pa so se že kam preselile. Za ljubitelje ptic je Islandija raj na zemlji, saj je poleg teh izjemno ljubkih njork povsod še veliko različnih vrst.

In končno, tu je še več

Nedaleč od Reykjavika leži narodni park Thingvellir, kjer imamo enkratno priložnost, da vidimo prelomnico med dvema tektonskima ploščama – evrazijsko in severnoameriško. Tehnično Islandija leži na dveh celinah. Prelomnica je široka deset metrov, po njej pa

je speljana priljubljena sprehajalna pot do bližnjega slapu. Morda ni najbolj veličastna stvar na Islandiji, vendar je to edino mesto na svetu, kjer leži prelom zunaj oceana in se lahko sprehodimo po njem.

Široko uporabljana beseda gejzir pravzaprav izvira iz islandskega geizirja z imenom Geysir. Prvotni trenutno miruje in ne bruha vode, je pa v bližini nadomestek, gejzir Strokkur, ki redno bruha vroč curek v zrak v intervalu 7–10 minut, na vsesplošno veselje potrpežljivih turistov.

Geotermalni vreli so poleg geizirjev mesta, kjer Zemlja dokazuje, da v njej vse vre in vre. Imajo različne videze, od globokih jam, v katerih vre in bruha črno blato, do visokih dimnikov, iz katerih se vali vroča žveplena para. Najbolj znani so geotermalni vreli Hreivir ob bližnji laguni, ki jih uporabljajo za ogrevanje bazena – Mývatn. Sledi krožna tura do bližnjega vrha, ki je prepreden z raznimi razpokami v zemlji, a tisti z občutljivim vohom ne bodo dolgo zdržali v njegovi bližini, saj je mešanica vonja po žveplu in še česa, prav tako neprijetnega, precej intenzivna. Če nas koktajl teh vonjav ne bo pregnal, bodo našo vzdržljivost preizkusile številne muhe, ki so izjemno požrešne in v rojih krožijo okoli glave ter se zabadajo v vse njene odprtine. Zakaj jih je bilo na tem območju toliko, nam je ostalo nejasno, tisti bolj obveščeni pa so imeli na glavah mreže in so brezskrbno hodili naokoli.

In končno vulkani. Dva tedna pred našim odhodom na Islandijo je v bližini Reykjavika izbruhnil vulkan in upali smo, da bo ostal aktiven do zadnjega dne našega potovanja, ko smo bili v bližini. Žal nismo imeli te sreče, vulkan je ugasnil. Kakšen konec potovanja bi lahko doživeli!

Islandija je daleč, nepredvidljiva in draga, a hkrati čudovita in čarobna. Na tistem majhnem otoku nam narava razkaže, kar ima, in hkrati kot na nekem ogromnem odru pokaže, kako je nastala Zemlja. Če ste ljubitelj narave, obiščite Islandijo, ne boste se vrnili razočarani. ○

Blahnúkúr, 945 m

narodni park Fjallabak,
Landmannalaugar

Začetek poti je iz kampa ob rokavu reke, z višino se odprejo pogledi na celotno dolino, z vrha se nam odpre pogled na severno stran in hribe čarobnih barv. Vse barve so tam: rumena, rdeča, zelena, turkizna, vsi odtenki rjave, mešane v popolni harmoniji.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot
Oprema: Običajna oprema za sredogorje, dobri čevlji
Višinska razlika: 387 m
Izhodišče: Kamp Landmannalaugar, 606 m

Časi: Izhodišče–Blahnúkúr–izhodišče 3.30 h
Sezona: Poletje
Zemljevida: Landmannalaugar – Þórsmörk – Fjallabak, Mal og menning 4, 1 : 100.000;

Blahnúkúr Foto Iskra Jovanović

Jökulsárlón in Diamantna plaža

narodni park Vatnajökull,
vzhodna Islandija

Po laguni se lahko zapeljemo z enim izmed številnih vrst čolnov, tudi kajakov, vendar je za večino potrebna predhodna rezervacija.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot
Oprema: Običajna oprema za sprehod, dobri čevlji
Višinska razlika: 0 m

Izhodišče: Parkirišča v laguni Jökulsárlón
Časi: Diamantna plaža 1–2 h oz. 3–4 km
Sezona: Poletje

Diamantna plaža Foto Iskra Jovanović

Blahnúkúr, 945 m

narodni park Fjallabak,
Landmannalaugar

Landmannalaugar Hiking Map (na voljo v TIC Landmannalaugar)

Opis: Z izhodišča sledimo rečici do tabele z napisom Blahnúkúr. Od tam se počasi v okljukih vzpenjamo do vrha

Blahnúkúr, 945 m. Z vrha sestopimo po krožni poti na sever. Po približno 50 metrih spusta se desno odcepi zelo strma bližnjica v dolino. Če je vreme lepo, je boljša možnost nadaljevanje po

grebenu po daljši poti. Pot je lepo vidna. Ko se spustimo v dolino, vstopimo v polje lave Laugahraun, kjer sledimo rumenim oznakam do izhodišča.

Iskra Jovanović

Jökulsárlón in Diamantna plaža

narodni park Vatnajökull,
vzhodna Islandija

Opis: S parkirišča v laguni se ob obali sprehodimo do Diamantne plaže s črnim peskom. Lahko prečkamo most in se sprehajamo po plaži, kolikor dolgo

želimo, saj se zdi neskončna. Najzanimivejši del je znotraj lagune, kjer lahko opazujemo ledenike, ki potujejo proti odprtemu morju.

Iskra Jovanović

Slapova Dettifoss in Sellfoss, 400 m

narodni park Vatnajökull,
severovzhodna Islandija

Okoli vseh slapov so urejene sprehajalne poti, večinoma dolge nekaj kilometrov, obiskati pa jih je mogoče z različnih strani.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot
Oprema: Običajna oprema za sprehod, dobri čevlji
Višinska razlika: 50 m

Izhodišče: Parkirišče pri slapu Dettifoss, 350 m
Časi: Krožna pot 1 h oz. 3–4 km
Sezona: Poletje

Slap Dettifoss Foto Iskra Jovanović

Pečine Látrabjarg, 450 m

Westfjords,
Zahodni del Islandije

Pri hoji na robu pečin uživamo v pogledu na ocean in številne ptice, ki tam gnezdi-jo. Glavna vaba so seveda njorke, a jih v začetku avgusta ni več. Zdi se, da je njihov čas zgodnje poletje.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot
Oprema: Običajna oprema za sredo-gorje, dobri čevlji
Višinska razlika: 450 m
Izhodišče: Parkirišče na koncu ceste 612

Časi: Izhodišče–pečine–izhodišče 4–5 h oz. 14 km
Sezona: Poletje
Zemljevid: West Fjords, Mal og menning 12, 1: 200.000

Hodimo po robu pečin Látrabjarg Foto Iskra Jovanović

Slapova Dettifoss in Sellfoss, 400 m

narodni park Vatnajökull, severovzhodna Islandija

Zemljevida: Akureyri - Myvatn - Dettifoss, Mal og menning 8, 1: 120.000; Jöklsárgljúfur (pdf oblika na spletni strani www.vatnajokulsthjodgardur.is/en/visit/maps)

Opis: S parkirišča na zahodni strani reke sledimo poti do razgledne točke pri slapu Dettifoss in sprehajalni poti ob reki do bližnjega slapa Sellfossa. Poti sta na obeh straneh reke (vzhodna in

zahodna), vendar je za prehod z ene na drugo potrebna dolga vožnja naokrog (približno 60 km) po zelo slabem makadamu, zato je najbolje, da si vnaprej izberemo stran, po kateri bomo hodili.

Iskra Jovanović

Pečine Látrabjarg, 450 m

Westfjords, Zahodni del Islandije

Opis: S parkirišča krenemo navzgor po poti ob robu pečin. Pot je dolga 7,5 km in ni krožna, vrniti se moramo po isti poti. Ves čas se rahlo vzpenjamo do

končne točke (pazljivo, če je veter, ker ograje na robu pečin ni). Vrnemo se po isti poti.

Iskra Jovanović

Nepozabna izkušnja pozabljenih očal

Dan se je prevešal v večer, ko sta utrujena gospodična in Dixie hiteli skozi vas.

»Ampak v trentarskem domu se bova pa vseeno še ustavili,« je sama sebi zamrmrala gospodična in pospešila korak. Na recepciji se je pozanimala za avtobusni vozni red, saj si je naslednji dan želela preživeti v Kranjski Gori. Ker se je že pred časom odločila, da bo v Triglavskem narodnem parku čim manjkrat sedla za volan svojega avtomobila, naj bi se tudi tokrat odpeljala z avtobusom.

Zadnje leto je za branje uporabljala očala, zato jih je brž nataknila na nos in preletela urnik: »Hm, še najbolje, da grem na avtobus ob devetih zjutraj in ob petih popoldne nazaj,« se je odločila, snela očala, jih položila na pult, pozdravila Andrejko in se z Dixie na povodcu namenila svoji planinski hiški naproti. Njeni naočniki so ostali tam, a niso pritegnili pozornosti.

»Tako čedna smo, pa nas nihče še pogleda ne,« so se kremžila bralna očala z dioptrijo plus dve. »Samo pogledajte naš čudovit lesen okvir. Pa nevsakdanjo obliko in naši čudoviti kristalni leči,« je zaman modroval okvir, leči pa sta si molče ogleđovali prostor.

Na recepciji je postajalo vse bolj tiho in od razmišljanja utrujena očala so zadremala.

Zvečerilo se je, muzejski prostori so se naenkrat izpraznili, vhodna vrata so se glasno zaprla in prebudila pozabljena očala, ki so hitro ugotovila, da so ostala čisto sama v muzeju.

»Nič hudega, saj se bo gospodična hitro domislila, da nas je pozabila tu. Poklicala bo hišnika Mirana in ga prosila, naj nas gre iskat. Ker je prijazen možak, bo seveda ustregel njeni prošnji in me bomo spet tam, kamor sodimo – na gospodičnim nosu,« so se prepričevala.

A tokrat so se uštel. Utrujena od dolge poti in capljanja po vsej Zadnji dolini je gospodična v svojem toplem domu postala tako izmučena, da je po zaužitem sendviču trdno zaspala in celo zasmrčala. Uboga Dixie si je ušesa brž prekrila s tačkami, sicer bi najbrž morala vso pasjo noč prebedeti.

Knjige ni niti ošvrknila, zato gospodična tudi svojih očal ni pogrešila. Spala je in spala, ura pa je tik-takala. Pozabljena očala je mineval začetni optimizem, dobro voljo pa je zamenjalo vznemirjenje.

»Ja, bova zdaj kar tu preživeli celo noč ali kaj?« se je desna leča, Deska po imenu, pridušala levi Levki. Še sreča, da sta bili dve in sta si lahko delali družbo!

»Meni je že dolgčas. Kaj, če bi se odpravili na ogled muzeja in spotoma kaj prebrali,« se je domislila pogumnejša Levka, ki je bila tudi iznajdljivejša od Deske.

»Laahkoo,« je obotavljivo zategnila Deska, »ampaak morava biti zeeloo previdni, da se ne spotaakneevaa in paadeevaaa, ker se lahko poškoodujevaa.«

»Uf, kakšna črnogledka si! Saj vendar nisi leča za na sonce, da bi morala počrneti ob vsaki najmanjši spremembi. Raje se malo sprosti in uživaj. Umiri se in opogumi! Končno naju čaka čisto prva samostojna pustolovščina v življenju, juhuhu,« je bojazljivo korajžila junakinja.

Potep po muzeju

Očala so se zlagoma dvignila in pazljivo zakoračila proti prvi sobi.

»Glej, glej, kako temačno je tu notri,« sta sočasno ugotovili obe leči. Komaj so se jima oči dobro privadile na medlo svetlobo, že se je prebudil velik ekran, ki je do takrat čisto tiho čemel na steni. Iz zvočnikov se je zaslislalo bučanje in šumenje in čez platno je začela žuboreti reka.

»Ojoj, brž ven, da naju ne odnese rečni tok. Lahko se celo utopiva,« je kriknila Deska, Levka pa se je le tiho posmehnila.

»Ma beži beži. To je samo premikajoča se slika. To ni resnična reka. Gledava le posnetke Soče skozi štiri letne čase. Saj sva o tem vendar brali ne tako dolgo od tega. Ali si pozabila?« se ni dala prestrašiti Deska.

»V redu, v redu. Sem te mislila samo malo povleči za nos, no,« se je naredila neumno Levka. Nato sta se Deska in Levka pomirili in skupaj z okvirjem sedli na klop. Očala so z zanimanjem gledala video.

»Kako spreminja svojo podobo skozi letne čase! Pozimi je vsa ledena, zasnežena in stekleno siva, poleti pa se v njej zrcali zelenje in jo barva v smaragdne tone,« sta se strinjali leči, dokler ni reka na platnu prenehala teči in jo je zamenjal napis KONEC.

»Kam pa jo mahnemo zdaj?« je vprašal okvir.

»Hm, gremo levo,« predlaga Levka.

»Jaz bi šla raje desno,« reče Deska.

»V redu, gremo naravnost,« odloči okvir.

In res so jo očala ubrala naravnost naprej.

»Na pomoč, na pomoč,« se je na temnem hodniku iznenada začela dreti Levka.

»Zakaj pa tako vpiješ?« se je začudila Deska.

A je še pred Levkinim odgovorom tudi sama odrevenela od presenečenja.

Pred očali se je vzpenjala kakšna dva metra visoka kosmata postava. Očala so se brž ustavila in skušala ugotoviti, s kom imajo opravka. A tista reč je stala čisto pri miru in niti odzdravila ni, ko so ji očala prijazno voščila dober večer.

»Saj to je vendar nagačen medved,« so slednjič ugotovila in si oddahnili. Podrobno so si ogledala bestijo. Iz gobca so ji moleli mogočni zobje, iz šap so se kazali dolgi ostri kremplji. Njen kožuh je bil gost in prijeten na otip.

»No, zdaj pa vemo, kakšen je videti medved. Prav nič si ga ne bi želela srečati v gozdu,« je priznala Levka in Deska se je brez ugovora strinjala z njo.

»Le kaj je v naslednji sobi?« je postal radoveden okvir, zato so se očala pomaknila vanjo.

»Pred njimi se je zarisala dvorana, v njej pa množica izobešenih starih fotografij. Gospodičnica očala so prepoznavala starodavne domačine, slavne gorske vodnike in mnoge znane ljubitelje planin. Tudi tisti obrazi, ki so zrli s slik, so si ogledovali očala pred seboj.

»Kaj pa vi tu med nami?« se je nepričakovano zaslišal suh glas za njimi.

Sunkovito so se očala obrnila. Zagledala so majhnega, suhljatega starca s košatimi brki in obvezano čeljustjo.

»Pozabljena smo obtičala tu, zato se med čakanjem na našo lastnico kratkočasimo z ogledovanjem vaše muzejske zbirke,« je razložil okvir in se pozanimal, s kom ima čast govoriti.

»Ste pa res neuka očala, da ne veste, kdo sem! Slavni Anton Tožbar - Špik, imenovan tudi Medved.«

»Kdo?« so se istočasno začudili Levka, Deska in očalni okvir.

»Ta mladina pa res ne pozna zgodovine. Komaj dobrih sto petdeset let je minilo od takrat, ko se je zgodilo, pa me nihče več ne pozna,« se je hudoval suhljati možak.

S koščenimi prsti si je začel prav počasi odvijati ruto, ki mu je zakrivala spodnji del obraza. Slednjič pa ... O, groza grozanska. Namesto spodnjega dela njegovega obraza je zazevala grozljiva praznina. Njegov obraz se je zaključil z zgornjo čeljustjo in v njej ni bilo enega samega samcatega zoba. Revež je bil popolnoma brez zob!

Očala so prestrašeno kriknila in se bliskovito pognala pod prvo polico. Ampak Špik jih je prav tako bliskovito izbežal ven in si jih nataknil naravnost na nos.

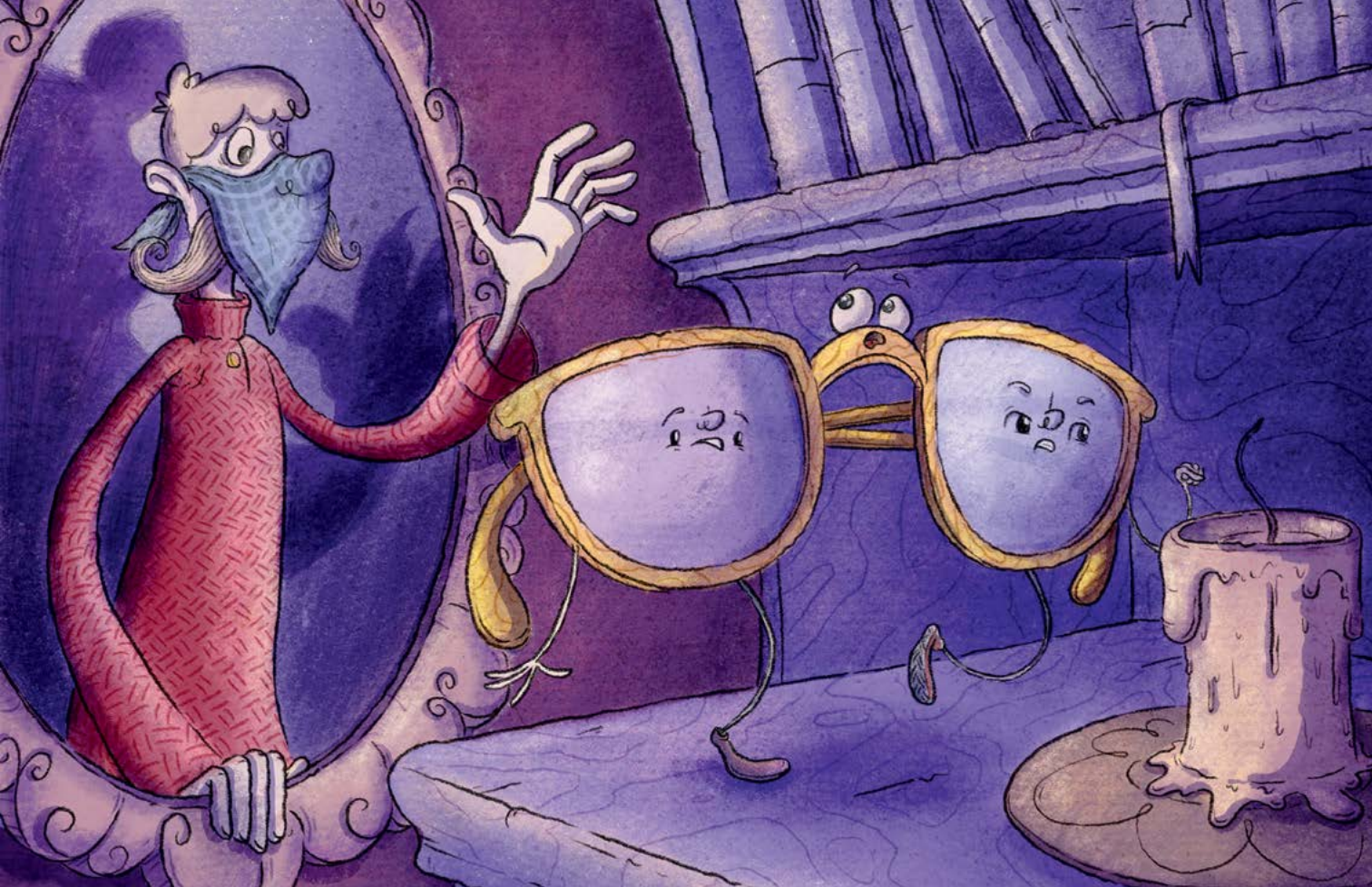
»O, zdaj pa veliko bolje vidim,« je postal zadovoljen.

»Že mogoče, da ti bolje vidiš, me pa sploh ne vemo, s kom imamo opraviti. Ali si kakšen lump, da si tako čuden, ali kaj? Brž nas položi nazaj,« se niso predala očala.

Ko se medved pomeri z medvedom, vedno zmaga Medved

Špik je odmahnil z roko, odložil gospodičnina očala in začel pripovedovati svojo zgodbo. Pred več kot sto petdesetimi leti se je v trentarsko dolino od neznano kod, no pač od nekod, priklatil gromozanski medved. Klal je ovce in delal veliko škodo že itak revnim Trentarjem, zato so se ti odločili, da ga prikrajšajo za glavo. Sedem najpogumnejših trentarskih junakov je pograbilo svoje puške, ki jim še danes pravijo 'puše'. Vsak si je na glavo poveznil zelen klobuk in družno so se lovci podali v lov za nepridipravom. Raztepli so se na vse strani in z naperjeno puško skoraj do noči vohljali za zverino, za katero se je zdelo, da se je vdrla v zemljo, saj je po celem dnevu iskanja še vedno niso izsledili.

Lovci so postajali lačni, žejni, utrujeni in tudi jezno-riti ter obupani, kajti prepričani so bili, da medveda tistega dne ne bodo ujeli. Ker pa slovenski rek pravi »Nikoli ne obupaj«, so se še malo potrudili in ga slednjič le odkrili. Brž so ga začeli poditi. Medved se je ustrašil in začel bežati po dolgem in počez proti dolini. Špik pa je v tistem ravno lezel navzgor, zato sta se s kosmatincem kmalu srečala iz oči v oči. Trentar je naperil orožje proti zverini, ki je začela bežati nazaj proti goram. Iz puše se je pokadil dim, izstrelku pa ni uspelo pokončati živali, čeprav ji je zadal smrtno rano. Razjarjena se je tedaj obrnila in se z zadnjimi močmi pognala nazaj proti sovražniku. Tik pred drgetajočim lovцем se je vzpela na zadnji taci, v lovčev obraz pa zarila svoje dolge ostre kremplje tako globoko in močno, da mu je skupaj s kožo iztrgala celo spodnjo čeljust. Nato se je mrtva zgrudila na ranjenca, da sta nemočno obležala oba. Medved za vedno, Špik pa le tako dolgo, da se je v bolnišnici prebudil iz nezavesti. Vsi časopisi so pisali o strašljivem dogodku brez primere, medtem ko je Špik le počasi okrevail. V tistih časih še niso poznali plastične kirurgije, zato je moral vse do smrti preživeti brez spodnje čeljusti. To pa ni bilo tako preprosto, saj se brez nje sploh ni mogel hraniti kot prej.

Toda Trentarji so bili vedno zelo iznajdljivi, zato si je Špik pomagal kar z lijakom. Napol leže si ga je vtaknil v grlo in po njem izlil tekočo hrano in pijačo. »Na tak način sem živel še kar nekaj let, in ker me medvedu ni uspelo pokončati, ampak sem na drugi svet jaz spravil njega, so mi začeli praviti Medved – z veliko začetnico ... Sem bil zelo ponosen na novi vzdevek, veste. Špiki so še danes v Trenti, Medveda pa razen mene še vedno ni med njimi,« je v zanosu pripovedoval mož.

Spokojnost ob prazni luni

Leva in desna leča sta se ves čas njegove pripovedi živčno spogledovali in drezali okvir, naj za božjo voljo poskoči in zbeži izpred Špikovega obličja. Suhca brez čeljusti, ki je stal pred njima, sta se namreč na smrt zbal, čeprav je bil očitno že zelo dolgo mrtev. Okvir pa je le nepremično stal na mestu in se ni premaknil niti za las.

»Kaj se me bojita? Saj nisem nevaren duh, zato tudi tako lepo govorim. Ko sem brez čeljusti še živel na vašem svetu, je namesto govora iz mene prihajalo le golčanje in neprijetno momljanje, vesta! Sicer pa morata vedeti, da v našem muzeju ponoči oživimo vsi, ki smo nekoč živeli.«

»Vsi???« so zazijala očala.

»Vsi.«

»In kdo vse ste vi vsi?«

»Ja, vsi pač. Poleg ljudi še nagačene živali, recimo tisti medved, ki ste ga že videli, posušene rastline in tudi kamni. Ampak nocoj je prazna luna, zato

vsi spijo in sem buden le jaz, tako da se vam ni treba nič bati,« jih je korajžil Špikov duh.

»In kaj počnete, ko se vsi zbudite?« so postajala vse bolj radovedna očala.

»Zgodbe si pripovedujemo. Lahko mi verjamete, da jih je toliko, da nam jih nikoli ne bo uspelo povedati vseh.«

Očala so ostala brez besed. Čeprav sta si Levka in Deska močno pomeli oči, je duh še kar stal pred njima, in potem res nista vedeli, kaj naj storita.

»Jaz vem, kaj lahko storite skupaj z vajinim okvirjem,« je njune misli prebiral Medved. »Svojo zgodbo sem vam povedal, zato mirno pojdite naprej in si še kaj oglejte.«

Tako je z najprijaznejšim glasom, kar ga je zmozel, dejal duh. Očalom ni bilo treba dvakrat reči, saj so od olajšanja kar zdirjala po hodniku.

Duh pa se je zadržal za njimi: »Uh, kakšne prestrašene reve ste!«

Ampak očala so bila že tako daleč stran, da ga niso slišala. Škoda, kajti pokojni Špik se je domislil še največjega presenečenja svojega življenja, ki bi si ga želel deliti z očali.

Špika ni pokončal medved, ki je padel nanj, ampak čisto navadno deblo. A moralo je preteči še veliko let, preden se je zgodilo. Sekal je drevje, da bi si pripravil drv za dolgo zimo, ko ga je pokopalo padlo drevo. Po tistem mu ni bilo več pomoči in sloviti Tožbar, imenovan Medved, je moral izdihniti in se preseliti na drugi svet, saj je takrat gospa Smrt osebno prišla po njegovo dušo. ●

V tokratni pravljici pozabljeni očala v trentarskem muzeju spoznajo slavnega lovca Antona Tožbarja – Špika.

Ilustracija Jernej Myint

Na razglednem
pomolu v severni
steni Prisojnika
Foto Oton Naglost

Če se ne da več skozi vrata, pa skozi okno

Začetki nadelav poti čez stene

Konec prve svetovne vojne je za slovenski narod pomenil olajšanje, ki ni trajalo dolgo. Italija se je sklicevala na tajni Londonski sporazum, po katerem je konec novembra 1918, v dveh tednih po razglasitvi konca spopadov, zasedla tretjino našega današnjega ozemlja. Dve leti pozneje je sledil še ponesrečeni koroški plebiscit, ki je dodatno razkosal slovensko narodno telo.

Zaradi rapalske meje se je življenje čez noč spremenilo vsem Primorcem in ostalim, ki so se znašli na italijanski strani, podvrženi so bili letom fašizma in agresivne italijanizacije. Na jugoslovanski strani meje ni bilo čutiti večjih sprememb, razen v obmejnem pasu, kjer je kmalu vzniknilo in se razbohotilo tihotapstvo (kontrabant).

Zelo je meja prizadela tudi planince, saj mejne črte v visokogorju še naslednjih deset let niso mogli prestopiti brez tveganja, da jih bodo zajeli ali celo ustrelili mejni organi zaradi suma, da so nelegalno prečkali državno mejo. Enaka težava kot v Julijskih Alpah se je pojavila tudi v Karavankah, tako da so planincem, če se osredotočimo na visokogorje, ostale na voljo samo Kamniško-Savinjske Alpe. Turistični promet na planinskih poteh ob rapalski meji se je začel urejati s konvencijami, sprejetimi leta 1925 v Nettunu, tikale pa so

se nekaterih odprtih vprašanj med obema kraljevina-ma (železniški promet, promet turistov, ribolov ipd.). Toda preden je prehod planincev s posebnimi dovolilnicami stekel v praksi, je minilo še dodatnih nekaj let in zajemal je zgolj prehajanje meje v visokogorju od Tromeje nad Ratečami do Porezna. Vse, kar je bilo južneje, je bilo za planince zaprto, zato so mejo lahko prečkali le na uradnih mejnih prehodih tako kot ostali državljani. To je bila posledica strahu, da bodo mejo prečkali ljudje z nahrbtniki, ki se po svoji opravi praktično niso ločili od kontrabantarjev, zato so bili prepovedi naklonjeni obmejni organi obeh kraljevin. Visokogorje Julijskih Alp je bilo tako kot danes z najmanj napora mogoče obiskati s prelaza Vršč. Mejna črta je tekla po vrhovih Mojstrovk čez prelaz (mejni kamen pri modri tabli Vršč še vedno stoji) in naprej čez vrh Prisojnika proti Razorju. Sloven-

ska koča (danes Tičarjev dom) se je znašla lučaj na italijanski strani meje. Kočo je Slovensko planinsko društvo (SPD) zgradilo leta 1912 kot protiutež nemški Vossovi koči (danes Erjavčeva koča). Njena izguba je SPD še posebno bolela, saj se je le dve leti pozneje začela prva svetovna vojna. Zasedli so jo najprej avstrijski vojaki, po razmejitvi pa so jo kot zavetje začeli uporabljati italijanski financarji – pripadniki finančne straže. SPD je na razne naslove večkrat poslalo zahtevke po odškodnini za njeno uporabo, seveda neuspešno, ker se je italijanska stran izgovarjala, da zapuščene koče ne uporablja v turistične namene, če pa se vanjo v primeru slabega vremena kdaj zatečejo njihovi financarji, je to zgolj dejanje, ki ga v takšnih okoliščinah lahko storijo vsi, ki pridejo mimo.

Po koncu prve vojne so vse nekdanje nemške koče pripadle SPD. Tako tudi Vossova, ki pa je bila na lokaciji Vršiča kaj slabo nadomestilo za izgubljeno Slovensko, saj je bila med vojno skoraj uničena. Podrte so bile predelne stene, ker je vojaštvu služila za konjski hlev. Njena obnova je zahtevala mnogo energije in sredstev, toda za planinski promet je zdaj pomenila mrtvo točko. Obstoječe poti na Mojstrovko in Prisojnik so bile speljane po južnih pobočjih, ta pa so se znašla na italijanski strani, zato so bili planinci po pisanju časopisov popolnoma prepuščeni dobri volji italijanskih mejnih organov.

Sporazum za turistiški obmejni promet z Italijo je bil v Uradnem listu objavljen 19. februarja 1929, ko je banska uprava v Ljubljani izdala navodila, dopolnjena z odločbami jugoslovansko-italijanske komisije, podpisanimi v Opatiji 6. junija 1929. Te odločbe so se v praksi začele izvajati 15. avgusta 1930, skoraj dvanajst let po koncu prve svetovne vojne. Obe vladi sta si takrat izmenjali tudi popise planinskih društev, katerih člani so lahko zaprosili za dovolilnice.

Ker so se zadeve tako počasi urejale, so v SPD začeli razmišljati, kako bi lahko planincem vseeno omogočili dostop do gora v obmejnem pasu. Rešitev ni bila preprosta in tudi poceni ne, bila pa je izvedljiva – speljati zahtevne zavarovane poti čez severna ostenja gora, ki so bila na jugoslovanski strani. Idejo so uresničili med obema vojnoma, konec dvajsetih in v začetku tridesetih let 20. stol., ko je pri nas nastalo nekaj takih klasičnih, "rapalskih ferat".

Izkušnje z gradnjo poti, ki so imele posamezne odseke zavarovane z jeklenicami, klini in stopi, so v SPD imeli in za to delo usposobljene ljudi prav tako. V Trenti, Bohinju in Savski dolini so bili doma vodniki, ki so se ukvarjali s tem poslom, saj so nekateri že pred ustanovitvijo SPD gradili poti za sekcije nemško-avstrijskega društva DÖAV ali za posamezne premožne lastnike visokogorskih lovišč. Najdaljšo tradicijo je imela vodniška družina Šest iz bohinjske Srednje vasi, ki je gradila poti in koče za Kranjsko sekcijo (prva nadelava poti na Triglav že leta 1871). Toda severna ostenja nad Vršičem so bila resno plezanje in poti je bilo treba načrtno trasirati, zavarovati in opremiti v tolikšni meri, da bi pot zmogli povprečni planinci.

Poti čez severne stene so poleti prijetno senčne, pozno v pomlad pa še lahko vztrajajo zimske razmere. Foto Oton Naglost

Hanzova pot na Mojstrovko v zimskih razmerah Foto Oton Naglost

*Razkošni razgledi
s poti pod vrhom
Rjavine
Foto Oton Naglost*

Dr. Stanko Tominšek je kot gospodar prenovljene Erjavčeve koče (ponovno je bila odprta junija 1922) pogrešal množice predvojnih planincev na Vršiču, ki bi mu pomagali zapolniti luknjo v društveni blagajni. Kot alpinist in član jeseniške podružnice TK Skala si je zadal nalogo, da bo raziskal severni steni Prisojnika in Mojstrovke, ter možen potek novih planinskih poti predložil osrednjemu odboru SPD.

"Kadar sem iz Erjavčeve koče na Vršiču opazoval to krasno goro, vselej me je bolelo, da nimamo od naše strani nobenega dostopa. Zato je bil moj namen, da poiščem primeren dostop za nadelavo poti čez severozapadno steno Prisojnika," je zapisal v spominih.

Ker je meja tekla po grebenu, je prišla v poštev le smer, ki bi se končala na vrhu. Za svoj načrt je Tominšek navdušil nekaj prijateljev, s katerimi je prvič poskusil julija 1922. Bili so preveč neučakani, zaplezali so se in morali v steni celo bivakirati, preden jim je uspelo priti na varno. Neuspeh jim ni vzel poguma. Leto pozneje se je ista skalaška ekipa spet zbrala na ljubljanskem kolodvoru in se odpeljala proti Kranjski Gori. Na Jesenicah se jim je pridružil še Joža Čop. Bilo jih je pet, vendar sta dva naslednjega dne zaradi nekaj zdravstvenih težav sestopila, tako da je poleg Tominška in Čopa ostal še Janez Kveder. Ker je bila stena Prisojnika v tem delu večinoma nepreplezana, so imeli obilo orientacijskih težav in večkrat so se morali vračati. Poleg vsega je prišel Tominšek na turo še brez plezalnikov. Kot navdušen fotoamater si

je dal doma preveč opravka s fotografskim aparatom in nazadnje pozabil dati v nahrbtnik plezalne copate. Zato je uporabil za tiste čase preizkušeno improvizacijo - na težjih mestih je plezal v nogavicah, ko so te razpadle, pa bos. Bilo je menda zelo mučno in boleče, šlo pa je.

Tako so napredovali do vrha, ki so ga dosegli po devetih urah plezanja in sekanja stopinj v trda snežišča, ki so svojčas vztrajala v večini Prisojnikovih grap. Da so bile zime pred stoletjem ostrejšje kot danes, potrjuje tudi Tominškova navedba, da so smer zaključili ob sedmih zvečer, na vrhu pa jih je kljub vročemu poletju pričakala še tri metre visoka kopa napihanega snega. Občudovali so sončni zahod, potem pa hitro začeli sestopati, da jih noč ne bi ujela v skalah. Na Vršiču jih ni nihče ustavljal. Italijanskih financarjev ni bilo videti, izognili so se Slovenski koči in se hitro spustili čez mejo do Erjavčeve.

Strinjali so se, da bi bila nova pot na Prisojnik izvedljiva. Planinci bi po njej lahko dosegli vrh, ne da bi morali prečkati državno mejo, pot pa bi trajala štiri do pet ur.

Tominšek je traso opisal v prvih dveh številkah *Planinskega vestnika* letnika 1925. Projekta se je po dogovoru lotila podružnica SPD iz Kranjske Gore, na čelu z Jožetom Lavtizarjem. Na seji odbora v maju 1926 je padla odločitev, da že v tekočem letu napravijo novo pot po severozahodni steni Prisojnika. Naredili so pogodbo z vodnikom Ivanom Verteljem - Hanzo

za izgradnjo zahtevne zavarovane poti za ceno 10.000 dinarjev.

Hanza je za delo najel dva pomočnika iz Trente, Antona Kravanjo - Kopsičarja in Antona Mlekuža, ter Pavla Mošica, izkušenega kovača iz Kranjske Gore. Ekipa se je sredi julija naselila v podstrešno sobo nekdanje Rimlhütte, v kateri je bilo med gradnjo vršiške ceste nastanjeno poveljstvo, kranjskogorska podružnica SPD pa jo je preuredila v Kočo na Gozdu. Možje so s seboj pritovorili polne nahrbtnike trentarskega sira, koruzne moke in manjši trop koz, da so imeli pri roki sveže mleko.

Mošic si je v bližini postavil kopo za kuhanje oglja in kovačnico, v kateri je nato sproti koval kline različnih dolžin in stope. Ker je bilo med vojno na Vršiču veliko gradbišče in taborišče za ruske vojne ujetnike, je raznega železja in ostankov žičnih ovir v okolici ležalo vse polno. Kovač si je potrebni material preprosto nabral, ga na ognjišču segrel in prekoval v primerne izdelke.

Ostali trije so se dela najprej lotili z macolami, krampi in lopatami. V dveh dneh so naredili dostopno pot čez veliko melišče do stene. Od tam naprej je bilo treba vrtati luknje v skalo, zabijati kline in napenjati jeklenice. Mošic je koval kline od najkrajših 15 cm do daljših 30 in 50 cm, ter stopne skobe v obliki črke P. Od krušljivosti skale je bilo odvisno, kako globoko so morali vrtati. Delo je bilo naporno in nevarno, zato so bili med zabijanjem dlet na nevarnih mestih večinoma privezani na vrvi. Več mest je bilo tako nerodnih, da so si morali pomagati z dinamitom.

Najtežje mesto, pod katerim naletimo na kovinsko tablico z napisom "Hanzova stena", jim je vzelo še posebno veliko časa, preden so navpičnico zavarovali s 25 metrov dolgo jeklenico in klini. Zavdal jim je posebno izstop iz stene, ki ga je zapirala velika skala. Po dveh dnevih mučenja s kovinskimi drogovi in zagozdami so obupali in jo z dinamitom odstrelili v prepad. Pot od Koče na Gozdu do vrha Prisojnika je bila dokončana 27. avgusta 1926. Dva dni pozneje je bilo že odprtje, saj je bilo treba izkoristiti zadnji mesec planinske sezone. Na dan odprtja se je po njej povzpelo prvih 70 planincev (med njimi je bilo, po poročanju Vestnika, tudi dvanajst dam), ki so na vrhu uživali lep razgled. Predsednik Lavtižar je v svojem govoru izpostavil razloge, da so zgradili to zelo zahtevno pot, med katerimi je omenil pojav vedno večjega števila planincev, ki so jim postale običajne poti premalo drzne, niso pa večji alpinizma. Ti bodo zdaj lahko izpolnili svojo strast do plezanja v takšnih zavarovanih poteh. Glavni razlog za novo pot pa je bil seveda ta, da se bodo lahko planinci na goro odpravili po lastnem ozemlju in ne bodo več odvisni od dobre volje italijanskih financarjev.

To je bilo res le do neke mere. Medalja je bila namreč pozlačena samo s sprednje strani. Slovenski planinci so se lahko na vrh povzpeli po našem ozemlju, sestočiti po isti poti pa bi bilo prenevarno, zato je bilo treba navzdol po običajni poti – in na Vršiču so se znašli v

prekršku. Po ohranjenih pričevanjih financarji do planincev, ki s seboj niso tovorili tihotapskega blaga, načeloma niti niso bili tako neprijazni, kot se je opozarjalo. Nasprotno pa so včasih naleteli na slab sprejem pri jugoslovanskih graničarjih, ki jim ni bilo prav, da planinci zaradi njim nerazumljive zabave brez dovoljenja prehajajo državno mejo, ki so jo varovali. Jugoslovanska graničarska karavla je tedaj stala blizu modre table, ki označuje prelaz Vršič. Poleg nje je izravnava, na kateri je zdaj postavljena miza s klopmi za počitek. Razumljivo pa negativnih izkušenj z domačimi varuhi meje v planinski reviji iz tistega časa ne bomo našli.

Nove poti na Prisojnik se je po graditelju prijelo ime Hanzova. Še danes velja za eno najtežjih in najnapornejših klasičnih ferat s 1350 m vzpona, ki še zdaleč ni bila primerna za večino slabo opremljenih planincev, ki so pred stoletjem zahajali v gore. Kljub temu je podružnica poročala, da je pot že v prvi, skrajšani sezoni prehodilo okoli 500 planincev in promet v Koči na Gozdu se je občutno povečal.

Zanimiva je tudi zgodba graditelja poti, Hanze. Rojen je bil leta 1896 v Trenti. Ko se je po koncu vojne kot avstrijski vojak skrivaj vrnil domov, so tam že gospodarili Italijani. Dela in zaslužka ni bilo, zato je Hanza pozimi leta 1920 v globokem snegu, skupaj z bratom preko gora prebegnil čez mejo. Stalno se je naselil v Kranjski Gori, kjer je opravljal priložnostna dela in bil tudi vodnik za turiste.

Malo obiskana pot na Rjavino, ki planincev nikoli ne razočara.

Foto Oton Naglost

Na slikoviti grebenski poti čez Vrbanove špice gremo mimo naravnih oken.
Foto Oton Naglost

S Kranjskogorsko podružnico SPD je kot rečeno leta 1926 sklenil pogodbo za gradnjo poti na Prisojnik za znesek 10.000 dinarjev. Za dvanajsturni delavnik se je s svojimi tremi pomočniki zmenil, da jim bo plačeval po 75 dinarjev na dan in hrano. Delovnih dni pa se je nabralo in Hanza je moral nekajkrat po nakupih živil v Kranjsko Goro. Iz zapisov v *Planinskem vestniku* je slutiti, da je bil morda tudi preveč popustljiv delodajalec. Ko se je nekoč vrnil iz doline, so ga možje pričakali z gamsjo pečenko, s katero so si popestrili jedilnik. Hanza se jim je pri pojedini godrnjaje pridružil, saj je bilo jasno, da jim v njegovi odsotnosti delo ni bilo prva skrb. In tudi kovaču je meh slabo razpihoval ogenj, če ni imel na zalogi dovolj žganja.

Ko je Hanza prejel plačilo, je ugotovil, da mu ni ostalo pravzaprav nič zaslužka. Spomnil pa se je tihotapstva, s katerim se je tedaj ukvarjalo kar nekaj Trentarjev, ki so poznali skrite prehode čez gore, kamor financarji in graničarji niso upali. Sklenil je svoj zaslužek oplemenititi. Čez Karavanke je šel skrivaj v Avstrijo in tam kupil za poln nahrbtnik saharina in kresilnih kamenčkov za vžigalnike, to blago bi lahko v svoji rodni dolini prodal po nekajkrat višji ceni. Toda iz tega ni bilo nič, ker so ga pod Golico prestregli jugoslovanski financarji in vkljenjenega prignali v jeseniški zapor. Kazen bi znašala: plačilo kazni v višini petkratne vrednosti tihotapljenega blaga in nekaj let zapora. Na srečo ga je rešil skalaš Miha Čop, ki je bil v tistem času upravnik carinarnice na Jesenicah. Na svojo roko je uredil,

da so Hanzo še pred zaslišanjem ponoči izpustili iz zapora. Za Miho Čopa, ustanovitelja TK Skala na Jesenicah, preporodovca, prostovoljca v balkanskih vojnah in nazadnje še prostovoljca za našo severno mejo, je bila to le drobna usluga slovenskemu planinstvu, kajti Hanzo je čakal še en podoben projekt, pot s severne strani na Mojstrovko.

Slednjo je Hanza naredil s pomočnikom Antonom Kravanjo - Kopsičarjem iz Trente. Tudi za to pot (več kot pol krajšo od poti na Prisojnik) je podružnici Kranjska Gora postavil ceno 10.000 dinarjev. Moža sta spala in jedla v Erjavčevi koči, preprosto kosilo pa sta si večinoma nesla kar s seboj in jedla v steni. Pot na Mojstrovko, pozneje prav tako poimenovano po Hanzu, sta končala v samo osemnajstih delovnih dneh.

Tudi potek te poti je preplezal in določil skalaš Stanko Tominšek, sin dolgoletnega predsednika SPD Frana Tominška. Oče in sin sta pripadala različnim generacijam, ki so usmerjale slovensko planinstvo in alpinizem. Fran Tominšek je bil načeloma proti alpinizmu kot nevarnemu športu in menil, da so tovrstne zavarovane poti končni domet planincev. Stanko Tominšek pa je kot skalaš pripadal napredni generaciji, ki je čez nekaj let zmagala na volitvah in prevzela vodenje SPD ter slovenskim alpinistom končno omogočila lovljenje zaostanka za drugimi alpskimi narodi.

Lastnik sveta ob Mojstrovki, kjer so izpeljali pot, je bila država kot naslednica bivšega Kranjskega verske-

ga sklada. Z dovoljenjem ni bilo težav, saj ga je upravitelj izdal brez zadržkov. Hanza tokrat tudi ni imel skrbi glede kovača, ker jim je Kranjska industrijska družba z Jesenic dobavila vse zahtevane jeklenice in kline raznih dolžin po naročilu. Tako je bila pot na Mojstrovko v nedeljo, 26. avgusta 1928, odprta za planince. Na odprtje, ki ga je vodil Fran Tominšek, jih je prišlo okoli sto, od tega skoraj polovica dam, je poročal dopisnik, in vsi so bili nad potjo zelo navdušeni. Ne nazadnje je ta kratka zavarovana pot med planinci izredno priljubljena še dandanes.

Lahko bi rekli, da je imel Hanza v tistem obdobju malo podjetje, specializirano za gradnjo zahtevnih zavarovanih poti, ki jih je naročal SPD ne glede na gorstvo. V Kamniško-Savinjskih Alpah je obnovil Kremžarjevo pot na Kočno, naredil je pot mimo nevarnega Žrela med Češko kočo in Ledinami, pot k izviru Savice in leta 1929 tudi Ljubljancanom zelo priljubljeno plezalno Pogačnikovo pot na šmarnogorsko Grmado. Zgradil jo je skupaj s Kopiščarjem, vse stroške za železje pa je pokrtil navdušeni planinec dr. Josip Pogačnik, ki je po treh letih plačal še popravek trase, tako da danes pot poteka nekoliko vstran od prvotne, za kar ve le malo ljudi. Čemu je bil potreben ta popravek, je ušlo v pozabo. Morda so snovalci mislili, da bodo tako kratko pot z nekaj zelo zahtevnimi metri zlahka trasirali sami, brez sodelovanja alpinista Tominška ali katerega od drugih skalašev?

Kot posledica krivične državne razmejitve sta pozneje nastali še dve podobni poti, čeprav nista pripeljali na vrhove, čez katere je tekla državna meja. Planincem sta bili predani leta 1930, le malo po tem, ko je prišel v veljavo sporazum o prehajanju čez državno mejo s posebnimi dovolilnicami. Ena je iz doline Kot pripeljala na Rjavino in Cmir, druga pa iz Pekla po slikovitih grebenih Vrbanovih Špic do Staničeve koče, s čimer so k slednji pritegnili nove planince.

V primeru Prisojnika in Mojstrovke dejansko ne govorimo o poteh, ki bi v času SPD predstavljali veliko novost, tudi tehnično nista zahtevnejši od podobnih iz tistega časa (ocena B/C, pomembnejša je višinska razlika, ki jo je treba premagati). Je pa vseeno bila jasna razlika, saj ti dve Hanzovi poti nista temeljili na zavarovanju naravnih prehodov, temveč sta se oprli na lažje alpinistične smeri, s katerimi so skalaši planincem omogočili premagovanje nedostopnih severnih sten, razlog za nastanek pa je bil posledica aktualnih političnih razmer. Zanimivo je še dejstvo, ki ga je ob odprtju poti navedel predsednik PD Kranjska Gora, da bodo v tem našli svoje zadovoljstvo planinci, ki so jim postale običajne označene poti premalo drzne, niso pa večji alpinizma. Čeprav gre za dva popolnoma različna svetova, se ljubitelji telovadbe s pomočjo klinov in jeklenic še desetletja dolgo niso znebili podcenjujočega odnosa, da se v resnici lotevajo početja, ki ni nič drugega kot mokre alpinistične sanje. Tovrstne pripombe so se razbohotile tudi v zadnjih desetletjih s pojavom športnih ferat, katerih

dejanski namen je premagovanje navpičnic in previsov s pomočjo varoval zaradi izključno športnega vidika. Do danes je takih poti v alpskih deželah in širše nastalo na tisoče, saj predstavljajo del turistične ponudbe, zastarela miselnost pa je večinoma že izginila, saj se jih brez posebne opreme ni pametno lotevati niti izkušnim alpinistom.

Ker je v tem prispevku največ prostora namenjenega Hanzovi poti na Prisojnik, ne moremo mimo precejšnjega oblaka prahu, ki ga je pot dvignila ob koncu devetdesetih let, ko je PD Kranjska Gora predlagala opustitev njenega vzdrževanja in spremembo v prvo urejeno vodniško pot pri nas, čemur bi lahko sledilo opuščanje še nekaterih drugih podobnih poti. Planinska srenja se je na predlog odzvala zelo burno in polemike so odzvanjale v vseh medijih. Več kot očitno so ljudje tovrstne poti vzeli za svoje in Hanzova pot je bila spet deležna običajnega vzdrževanja (zadnja obnova je potekala avgusta 2023, op. a.).

V vsakem primeru lahko danes ugotovimo, da Hanzovi poti na Prisojnik in Mojstrovko predstavlja ta zgodovinski spomenik obdobju, ko se je slovensko planinstvo na svojevrsten način odzvalo na krivično rapalsko mejo, ki nam je poleg Primorske odrezala tudi večji del visokogorja v Julijskih Alpah. Naravni razvoj je šel pozneje svojo pot. Tudi naše gore se niso izognile nastanku športnih ferat, ki se še naprej uspešno množijo, za vodništvo pa je prav tako ostalo dovolj prostora. ●

*Po navpičnih stopih
čez atraktivne stolpiče
Vrbanovih špic
Foto Oton Naglost*

Irena
Mušič Habjan

Moraš imeti srečo, da imaš srečo ...

Podelitev priznanj na alpinistično-plezalnem večeru

... je prisotnim na slavnostni prireditvi povedal prejemnik priznanja za življenjsko delo v alpinizmu Kazimir Drašlar ter nadaljeval, da je bilo pri alpinizmu tako, da se je vedno po naključju pojavil tam, kjer je bilo prelomno, in o tem se zdaj govori. Poleg tega je imel srečo, da včasih ni bil tam, kjer ni bilo dobro; imel je srečo, da ga bela krogla, ki ga je sklatila z grebena Široke peči, ni odložila na kakšnem neprimernem kraju in je pristal na dnu nekega kamina. Imel je srečo, da sta se s Šraufom umaknila deset minut prej z mesta, kjer sta proslavljala spust z Druja, in je čez priletel kamnit plaz in tistega mesta, kjer sta sedela, potem ni bilo več. Moraš imeti srečo, da imaš srečo.

Kazimir Drašlar -
Mikec, prejemnik
priznanja Planinske
zveze Slovenije za
življenjsko delo v
alpinizmu
Foto Vladimir Habjan

V tako prijetnem in hkrati slavnostnem vzdušju je 1. februarja 2024 na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani potekala podelitev priznanj Planinske zveze Slovenije za vrhunske dosežke v alpinizmu, športnem plezanju, turnem smučanju in lednem plezanju za leto 2023. Pred uradno podelitvijo priznanj je s predavanjem svojo alpinistično pot predstavila Anja Petek, predstavnica mlajše generacije alpinistk, ki spet premikajo meje (ženskega) alpinizma.

V nadaljevanju je prisotne na slovesnosti pozdravil Tomaž Jontes, generalni sekretar Olimpijskega komiteja Slovenije - Združenja športnih zvez, ki je dejal, da je ponosen in mu je v veliko čast, da je med sodržavljani, ki premikajo meje mogočega. Spomnil je, da so za Pariz (Olimpijske igre 2024) kvote še na voljo, da na OKS z veseljem čakajo na čas, ko bomo lahko navijali za tekmovalne turne smučarje, in da skupaj plezamo na vrh, ter čestital vsem dobitnikom priznanj.

V slavnostnem govoru je Miha Habjan, podpredsednik PZS, nagovoril prisotne: "... Uspehi naših športnic in športnikov so rezultat talenta, še bolj pa rezultat resnično trdega, predanega, mnogokrat garaškega dela. Na to ljudje danes v hitri in instant družbi pozabljamo ter mnogokrat viharno nosove, če naše športnice in športniki niso na samem vrhu. Pozabljamo, da je morebitni zmagovalni oder zgolj vrh od vrha ledene gore športnikovega življenja. To zunanji opazovalci opazimo, pozabljamo pa na tisto, kar je nam nevidno. Koliko ur treninga, predanosti, odrekanja, potrpežljivosti, discipline, želja, strasti, tudi bolečin, solza, strahu, zamujenih priložnosti, poškodb ... je sestavni del življenja sleherne športnice in športnika. Koliko življenjske energije je potrebne za majhen preboj na bolje, koliko za morebitni vrh. Vaše športne poti so nam lahko vsem vzor za naše življenjske poti. Za to smo vam lahko vsi zelo hvaležni.

Četudi vam ne uspe na sam športni vrh, naj vam vse dobro, kar prinaša športna pot, prinese vedrost v življenju. Resnično vam želim, prav vsem, spoštovane športnice in spoštovani športniki, ko boste lepega dne pogledali na svojo prehojeno športno pot, da boste z nasmehom in zadovoljstvom na obrazu rekli: 'Dobro in vredno je bilo!'

Da je življenje lahko zelo lepo, nam kaže Kazimir Drašlar, za prijatelje Mikec, prejemnik letošnjega priznanja za življenjsko delo na področju alpinizma. 'Večni mladenič', ki je bil med drugim svoje čase vrhunski alpinist, potem odličen znanstvenik, zadnje

obdobje pa je gonilna sila alpinistov veteranov. Spoštovani Mikec, hvala za vse, kar si naredil in kar še delaš. Alpinisti veterani s teboj na čelu nam kot naše drage športnice in dragi športniki kažete, katere so tiste vrednote, ki jih je vredno in potrebno živeti. Predanost, delavnost, prijateljstvo, ljubezen, smeh in druge..."

Sledila je podelitev priznanj najuspešnejšim športnikom PZS. V letu 2023 sta bila najboljša tekmovalna turna smučarka in smučar Karmen Klančnik Pobežin in Klemen Španring, najperspektivnejši turni smučar pa Maj Pritrznik (vsi Turnosmučarski klub LiMa). Karmen Klančnik Pobežin je na svetovnem prvenstvu v Boi Taullu skupaj z Lukom Kovačičem v mešanih štafetah osvojila 13. mesto in postala državna prvakinja v vzponu na Pohorju in v posamični preizkušnji na Zelenici. Klemen Španring je na svetovnem prvenstvu v Boi Taullu skupaj z Lukom Kovačičem v parih zasedel 10. mesto, med mlajšimi člani v vzponu 9. mesto in v posamični preizkušnji 13. mesto. Postal je državni prvak v posamični preizkušnji na Zelenici in podprvak v vzponu na Pohorju.

Najuspešnejša tekmovalna ledna plezalka in ledni plezalec sta Maja Šuštar Habjan (AO PD Domžale) in Marko Guna (AO PD Rašica). Maja Šuštar Habjan je bila poleg odličnih uvrstitev na tekmah svetovnega pokala tretja na tekmi evropskega pokala v Glasgowu, v skupni razvrstitvi evropskega pokala 2022/23 je osvojila 4. mesto. Na tekmi v Domžalah je postala državna prvakinja, zmagala pa je tudi na tekmi slovensko-hrvaško-srbskega pokala v Zagrebu. Marko Guna se je lani prvič udeležil tekem svetovnega

pokala, na tekmah evropskega pokala je med drugim dosegel 8. mesto v Utrechtu, 9. mesto v Glasgowu, v skupni razvrstitvi evropskega pokala sezone 2022/23 je osvojil 8. mesto. Postal je tudi državni prvak na tekmi v Domžalah ter zmagal na tekmi slovensko-hrvaško-srbskega pokala v Zagrebu.

Priznanja perspektivnim športnim plezalkam za rezultate na svetovnem in evropskem mladinskem prvenstvu so prejele Sara Čopar (ŠPO PD Celje - Matica), Jennifer Buckley (Društvo za razvoj plezalne kulture) in Rosa Rekar (PK FA), za vrhunske dosežke na tekmovanjih pa Vita Lukan (ŠPO PD Radovljica), Mia Krامل (AO PD Kranj) in Lucija Tarkuš (AK Impol Slovenska Bistrica).

Najuspešnejša športna plezalka in plezalec sta postala Janja Garnbret (Šaleški AO) in Luka Potočar (ŠPO PD Radovljica). Janja Garnbret se je poškodbi vrnila na vrh. Na svetovnem prvenstvu v Bernu je postala svetovna podprvakinja v težavnosti in svetovna prvakinja v balvanih in kombinaciji ter si pridobila olimpijsko vstopnico za letošnje poletne olimpijske igre. V svetovnem pokalu je v petih nastopih nanizala štiri zlate in eno srebrno medaljo in osvojila skupno drugo mesto v težavnosti. Je tudi četrtič slovenska športnica leta. Luka Potočar se je uvrstil v finale na tekmi svetovnega pokala v Kopru in francoskem Chamonixu. S stalnostjo nastopov v balvanih in težavnosti si je zagotovil mesto na kvalifikacijskem turnirju za mesto na letošnjih olimpijskih igrah.

Priznanja za posebne dosežke v alpinizmu so prejeli Luka Lindič in Luka Krajnc (AO PD Celje - Matica), Bor Levičnik (AO PD Ljubljana - Matica) in Jernej Kruder (ŠPO PD Celje - Matica), najperspektivnejša

Najuspešnejši alpinisti, športni in ledni plezalci ter turni smučarji v letu 2023: Gašper Pintar, Luka Potočar, Janja Garnbret, Maja Šuštar Habjan, Kazimir Drašlar - Mikec, Klemen Španring, Anja Petek in Marko Guna; na fotografiji manjka Karmen Klančnik Pobežin
Foto Vladimir Habjan

Po koncu slovesnosti je Kazimir Drašlar povedal: "Vprašanje je, ali bi bil danes to, kar sem, brez kronične okužbe z alpinizmom. Verjetno ne. Oblikovalo me je okolje, iz katerega izhajam, stroka in vsi sopotniki in sodobniki, ki sem jih srečal in srečeval. V gorah med alpinisti sem jih srečal veliko. Take, ki pišejo knjige in literaturo, ki pojejo, muzicirajo in skladajo glasbo, rišejo in slikajo, kujejo, vrtajo, načrtujejo velike stvari ali pa jim je plezanje le šport in zabava. Za vsakim od njih je v meni ostala sled. Kaj je to biti alpinist? Naj si odgovor, misel sposodim pri dobrem prijatelju, enem izmed teh. Alpinist si, ko upaš svobodno hoditi svoja pota, z glavo in telesom, ko se upaš spustiti in zapustiti varno stojišče, ko se upaš sam odločati in – najpomembneje od vsega – za svoje odločitve sam sprejemaš polno odgovornost. Tukaj nekje je odgovor, kaj mi pomeni alpinizem. Z alpinizmom se ne ukvarjaš, alpinizem živiš! Vsako priznanje, še zlasti če gre za življenjsko delo in mi ga podeli moja organizacija, organizacija, ki ji pripadam od otroštva, je bolj kot ponos, veselje in zadovoljstvo razlog za globok, trezen premislek. Ko je neko delo opravljeno, recimo dobro opravljeno, ko so vsi načrti izpolnjeni, želje uresničene in stvar končana, celotna zgodba postane zgodovina, mrtva zgodovina. Pomembnejše vprašanje, ki si ga po tem priznanju zastavljam, je, kaj bi še lahko naredil, tudi drugače ali bolje, pa tega nisem, čeprav bi lahko ali pa sem imel za to celo priložnost."

alpinistka in alpinist pa sta Eva Dana Vidmar (AO PD Ljubljana - Matica) in Urh Primožič (AO PD Tržič). Najuspešnejša alpinistka in alpinist sta Anja Petek (Zgornjesavinjski alpinistični klub Rinka) in Gašper Pintar (AO PD Ljubljana - Matica). Anja Petek je lani nadaljevala z odličnimi vzponi: zimsko ponovitvijo smeri Smer po spodnji polici v Prisojniku s Kristofom Frelihom, smer Polnocno-Vschodni Filar z Uršo Kešar, preplezala je prvenstvene v domačih stenah, največ z Alino Ledinek (Sledi metulja, Just bite it, Orion), Petkin šihl s Silvom Karom, Ko telo trpi, duša cveti pa z obema navedenima soplezalcema. V Švici sta s Saro Jaklič preplezali Labodji spev v Eigerju. Anja Petek je koledarsko leto končala s prvo žensko zimsko ponovitvijo Čopovega stebra, kar pa uradno pripisujemo že sezoni 2024. Gašper Pintar s preplezanim 9a svojo visoko plezalno raven prenaša v visoke skalne

stene in zelo zahtevne zimske smeri: Lesueurjeva smer v Druju, Angleška smer v Piz Badilu. Kot prvi je izvedel solo ponovitev Čopovega stebra v Triglavski severni steni v zimskih razmerah (koledarsko zimo je zgrešil za teden dni).

Vrhunec alpinistično-plezalnega večera je bila podelitev priznanja za življenjsko delo v alpinizmu Kazimirju Drašlarju - Mikcu, biologu, jamarju in enemu vodilnih alpinistov iz 60. let prejšnjega stoletja. Leta 1961 je z Alešem Kunaverjem prvi preplezal zadnji problem Triglavske stene – Sfingo. S Stanetom Belakom - Šraufom sta leta 1964 prva preplezala slavni Bonattijev steber v Druju. Sledile so številne težke ponovitve doma in v tujini. Leta 1968 je stopil na neosvojeni vrh Lunko v afganistanskem Hindukušu, naslednjega leta pa je z Matijo Maležičem stal na vrhu Anapurne II, kar je bil prvi z vrhom okronan uspeh Slovenije v Himalaji. Anapurna II je bila njegova zadnja odprava. Zaradi hujših ozeblin se je takrat njegova pot vrhunskega alpinista končala, ves čas pa je ostal povezan z gorami. Svojo pomembno sled je pustil tudi na področju znanosti kot predstojnik katedre za fiziologijo živali na Oddelku za biologijo Biotehniške fakultete, bil je tudi predavatelj pri več dodiplomskih in podiplomskih predmetih. Kazimir Drašlar je zdaj tudi večletni predsednik Odbora alpinistov veteranov v okviru Komisije za alpinizem PZS, kjer odseva njegova energičnost, saj pozorno skrbi za svoje člane in njihove aktivnosti ter za letna druženja. Rad deli kakšno izmed svojih številnih življenjskih in hribovskih modrosti, mladini pa mnogokrat tudi nastavi ogledalo in jih opozori, da so na primer "fotri" to in to počeli že leta '62.

Viri

Podelitev priznanj za vrhunske dosežke v alpinizmu, športnem plezanju, turnem smučanju in lednem plezanju 2023, PZS, 2024 (pdf)
Izjava za javnost PZS

Polna dvorana prisotnih na alpinistično-plezalnem večeru. V prvi vrsti sedijo z leve: Janja Garnbret, Miha Primc, načelnik Komisije za športno plezanje, Jožef Bobovnik, podpredsednik PZS, generalni sekretar OKS-ZŠZ Tomaž Jontes in Damjan Omerzu, generalni sekretar PZS.
Foto Vladimir Habjan

DYNAFIT

64 SUMMITS

LIFETIME GUARANTEE

DYNAFIT JAMSTVO PRODUKTOV

DYNAFIT doživljenjska garancija je naša zaobljuba vam, da verjamemo v kvaliteto in trajnost naših izdelkov. S tem vam zagotavljamo, da bo vaš izdelek tudi po 10-ih letih deloval kot prvi dan.

2 LETI

ZAKONSKO DOLOČENA
GARANCIJA

5 LET

PODALJŠANA GARANCIJA
(2+3 LETA)

10 LET

GARANTIRAMO POPRAVILO
PO PETEM LETU

REGISTRIRANI IZDELKI

DYNAFIT KRIJE STROŠKE

STRANKA KRIJE STROŠKE

NE-REGISTRIRANI IZDELKI

DYNAFIT KRIJE STROŠKE

STRANKA KRIJE STROŠKE

*Izjeme: prvi sloj, majice, tekaški in gorniški čevlji, vložki za smučarske čevlje, nogavice, rokavice.

Zvezdana Bercko

Čas za drugega je najbolje izkoriščen čas

Pogovor z Ivano Leskovar

Da je v prvi vrsti ženska z veliko začetnico, so v predlogu za podelitev spominske plakete, najvišjega priznanja Planinske zveze Slovenije, Ivani Leskovar zapisali v njenem matičnem PD Slovenska Bistrica. Morda ta oznaka res najceloviteje opredeljuje vse njene vloge in dejavnosti, ki se jih je in se jih še vedno loteva.

Zimski Triglav se ji je izmikal, a v tretje gre rado.

Arhiv Ivane Leskovar

Kot vzgojiteljico in dolgoletno ravnateljico vrtca Otona Župančiča Slovenska Bistrica jo poznajo generacije otrok in staršev na širšem območju, kjer delujejo številne enote tega vrtca. Ničkolikokrat je pokazala, da se prijaznejši svet začenja graditi z najmlajšimi, tudi v odnosu do narave. Še dlje naokrog jo poznajo kot planinsko vodnico, saj ni aktivna samo v domačem PD, ampak sodeluje z več društvi. Zadnja leta pa svoj čas namenja predvsem spremljanju slepih in slabovidnih ter drugih planincev invalidov, za to delovanje je septembra prejela častni zlati znak PZS. Z neizmerno energijo in zanjo tako značilno dobro voljo se loteva še drugih izzivov. Povzpela se je na več pettisočakov, s smučmi je prečkala norveško planoto Handargevidda, je pa tudi navdušena potapljačica.

Z Ivano, s katero sva se spoznali pri spremljanju invalidnih planincev in se zato tudi v tem intervjuju tikava, sva se pogovarjali na njenem domu na Gaberniku pri Zgornji Polskavi, kjer sta s partnerjem praktično sama zgradila krasno leseno hišo, ki je kompleksen izraz in odraz Ivaninega sožitja z naravo.

Pa pojdiva čisto od začetka: kako se je začela tvoja planinska pot?

Zanimivo je, da v zgodnjem otroštvu nisem bila povezana z naravo, čeprav sem živela sredi nje. Moji domači so v meni vzbudili strah do vsega v naravi, ker so se je očitno bali. Jaz pa sem si v svoji bujni domišljiji stvari predstavljala še strašnejše; ko sem šla denimo skozi gozd, nisem videla dreves, ampak pošasti, ki segajo po meni. Šele ko sem začela bolj razmišljati o sebi in stvari razumsko predelovati, sem sčasoma sprevidela, da v naravi ni nič strašnega. Prvi, ki mi je pomagal videti lepote gora, je bil mamin prijatelj Lojze, ki me je peljal na Uršljo goro.

Kaj te je v gorah tako pritegnilo, da je to ostala ljubezen za vse življenje?

Najbolj so me pritegnili razgledi. Živo se še spominjam tega prvega vzpona na Uršljo goro. Nisem bila še povsem na vrhu, ko sem že stopila na skalo in pogledala v dolino. Očaral me je pogled v daljavo. Podoben občutek imam na morju, ko vidim neskončnost, ki je v dolini ne moreš videti. Zdi se mi, da me ta neskončnost označuje tudi kot človeka. V življenju imam neskončne možnosti, samo poskusiti moram, zapustiti cono udobja in se spustiti v izziv.

Pred časom si v nekem intervjuju rekla, da se zelo hitro odločiš za vsak izziv in šele potem razmišljaš, kako boš to izvedla. To še vedno drži?

Še vedno. Ne vem, ali je to napaka, ampak na tak način se odločam. Če bi mi zdaj predlagala, da bi nekam šli, ne bi dolgo razmišljala, sprejela bi izziv. Šele potem bi se ubadala s tem, kaj vse potrebujem za to.

Kmalu po prvem stiku s hribi si se odločila za planinsko usposabljanje. Si vodnica PZS kategorij A, B in D, imaš tudi naziv strokovni sodela-

vec 2 športno treniranje-planinstvo-alpinizem, modul planinski vodnik 2 in vodiš številne izlete v domačem in drugih planinskih društvih.

V Oplotnici, kjer sem takrat živela, so me leta 1975 poslali na izobraževanje za mladinsko planinsko vodnico. Opravila sem devetdnevni tečaj v Vratih. Za nadaljnje usposabljanje pa sem se, sicer precej pozneje, odločila zato, ker strašno rada hodim pozimi, zimske ture so zame nekaj posebnega. Seveda tudi poleti zelo rada hodim, ampak zima s svojo belino in razgledi, ki so velikokrat lepši kot poleti, je drugačen čas.

Kaj je po tvojem mnenju najpomembnejše za vodenje skupine, kako deluješ kot vodnica?

Zelo pomembna je priprava na turo. Nikoli ne grem nekam samo na osnovi prebranega. Če nekje že dolgo ali sploh še nikoli nisem bila, ali če nisem prepričana, kakšne so trenutne razmere na poti, grem vedno na ogledno turo. Pomembno se mi tudi zdi, da planincem odstimam poti, pa katerih sami najbrž ne bi šli, jim omogočim, da vidijo in doživijo nekaj lepega. Najpomembnejša pa je seveda varnost. Čeprav ponavadi nič ne rečejo, vidim, da se počutijo varni pod mojim vodstvom. Seveda se kdaj zgodi kaj nepričakovanega, včasih se moramo zaradi razmer ali kakega drugega vzroka obrniti, ampak mislim, da ljudje to razumejo. Vodnik pa mora biti tisti, ki presoja.

V zadnjem času ogromno svojega časa namenjaš planincem invalidom. V okviru odbora inPlaninec, ki deluje pri PZS, kot prostovoljka vodiš slepe in slabovidne ter druge invalide po planinskih poteh, za to delovanje si dobila tudi zlati častni znak PZS. Kako si se odločila, da boš vodnica in spremljevalka invalidov?

Odločilno je bilo vodniško izpopolnjevanje na Boču, kjer sem srečala Jurčka Nowakka, gonilno silo pla-

ninstva za invalide. Ob koncu tega seminarja je predstavil delovanje inPlanince in vse vodnike povabil k sodelovanju. Takoj sem se odločila in se udeležila tudi usposabljanja za delo z invalidi. Zdaj sem zraven že tretje leto.

Verjetno te veliko ljudi sprašuje, zakaj to počneš?

Menim, da je čas, ki ga namenim drugemu človeku – in zame je čas v življenju najdragocenejši, tudi zato sem šla v pokoj takoj, ko je bilo mogoče –, najbolj izkoriščen čas. To je darilo tudi zame, za moje telo, za mojo bit. To me izpolnjuje.

Kot spremljevalka slepih in slabovidnih ter ljudi z drugimi oviranostmi iz prve roke veš, da so invalidi sposobni narediti veliko več, kot jim običajno pripisujemo. Žal pa še velikokrat slišimo negativne komentarje v slogu, kaj pa je treba njim po hribih lesti ... Ali se je odnos družbe zaradi inkluzijskih pohodov inPlanincev vendarle kaj spremenil?

Na nek način smo mi, ki hodimo s planinci invalidi, njihovi ambasadorji. Ali naj raje rečem tako – mi smo tisti, ki odstimamo zastrte poglede. Mi smo dolžni govoriti o tem in predstavljati ljudem, da so invalidi sposobni bistveno več stvari, kot si družba predstavlja. Kot vzgojiteljica sem bila vedno zagovornica otrok in tu vidim podobnost med otroki in invalidi. Oboji potrebujejo nekoga, ki v njihovem imenu kaj pove. Seveda povedo tudi sami, a velikokrat niso slišani. Če ostajajo doma, v krogu družine, kjer se nič ne dogaja, se ne morejo razvijati. Tudi tisti, ki hodijo z nami, spčetka najbrž niti sami niso vedeli, kaj vse zmorejo. Prehoditi takšne razdalje, plezati, priti na Triglav! Če bi jih vprašali pred tremi leti, bi rekli, da je to nemogoče. Ampak zdaj smo dokazali, da zmorejo – in to z zelo malo pomoči.

*Kot vodnica slepih in slabovidnih na zimskem pohodu na Peco
Arhiv Ivane Leskovar*

Prečenje
Handargevidde sta
zaznamovala megla
in veter.
Arhiv Ivane Leskovar

Mislim, da se mnogi ljudje invalidov na nek način bojijo, ker ne vedo, kako bi pristopili k njim, kako bi navezali stik. Morda se nekateri tudi bojijo, da bodo naredili napako, s katero v težave ne bodo spravili le sebe, ampak tudi invalida.

Vsakemu, ki je morda v zadregi, svetujem, naj to iskreno pove. Naj reče: sploh ne vem, kako bi te vodil, ali se lahko zmeniva, povej, kako ti najbolj ustreza ... Invalidi so zelo različni, nekateri pomoči skoraj ne potrebujejo, nekateri ne marajo, da jim poveš za vsak kamen. Sama se veliko pogovarjam, vmes tudi vprašam, ali jim ustreza tako ali bi raje poskusila na drugačen način. Seveda se kdaj zgodi, da oba padeta, včasih zaradi spremljevalca. Nismo nezmotljivi, tudi mi delamo napake, npr. jaz se lahko spotaknem in potegnem invalida za seboj. Se zgodi, se opravičiš in greš dalje. Je pa res pomembno, da se pogovarjamo.

Jubilejno priznanje PZS si dobila tudi za sodelovanje v mednarodni skupini Ona vodi (She leads). Brskala sem po spletu, pa o tej skupini nisem našla veliko. Za kaj gre?

To je mednarodni projekt, poleg Slovenije sodelujeta še Italija in Srbija, katerega namen je spodbujati ženske k vodenju v planinah. Za razliko od Slovenije v tujini namreč ni veliko vodnic. Tujke so bile navdušene, ko so videle, na kakšen način me vodimo. Ob naših srečanjih smo spoznavali tudi, kakšna je razlika v tem, ali vodijo moški ali ženske, in prišli smo do zanimivih ugotovitev. Ženska veliko bolj vidi skupino kot celoto, veliko bolj je pripravljena pomagati najšibkejšim in tudi zelo hitro prepozna tiste, ki potrebujejo pomoč.

V obrazložitvi priznanja so poudarili tudi tvoje zavzemanje za varovanje narave; v zadnjem času si zelo aktivna v prizadevanjih, da na Pohorju ne bi postavili vetrnih elektrarn.

Če imaš rad naravo, tudi sam skrbiš za to, da ostane čim bolj nedotaknjena. Res si želim, da bi zanamcem

naravo pustili takšno, kot smo jo dobili, čeprav je žal res, da smo v obdobju naših življenj naredili največ slabega. Zato bi morali, ko govorimo o zeleni energiji, zelo pomisliti, kaj vse bi to postavljanje potegnilo za seboj. Nisem proti zeleni energiji, sem pa zelo za to, da je pridobivanje te energije čimbolj okolju prijazno. Slovenija je tako majhna in tako občutljiv prostor, dobro bi bilo, da ohranimo naravo, kar je še imamo, in poiščemo neki drugi vir energije.

Po domačih in tujih hribih pa ne samo hodiš, ampak tudi plezaš, opravila si nekaj zavidanja vrednih vzponov v Alpah, Himalaji, v Afriki, južni Ameriki ...

Priložnost za prvi plezalni vzpon mi je ponudil sodelavec Ivan Šturm. Med vzponom na Škrlatico mi je navrgel: "Ti pa dobro hodiš, lahko bi šla kdaj plezat z mano." In sva šla v Triglavsko severno steno. Ko sem v tistem zgodnjem jutru stala na sidrišču in čakala, da Ivan spleza prvi raztežaj in mi zakliče, da varuje in da lahko grem za njim, sem jokala od sreče. Plezanje mi je odprlo nove poglede, bilo je stopnička naprej v mojem življenju. Ivanu sem zelo hvaležna za to. Sledili so Mont Blanc, Matterhorn, prečenje Eigerja. Hodila in plezala sem v družbi prijateljev, ki sem jim neizmerno zaupala in tudi oni so zaupali meni, da bom zmogla. Sama ne bi nikoli plezala, tega se nisem učila, nisem alpinistka. Izpostavila bi še južno Ameriko, kjer smo poskusili priti na 6893 metrov visoki Ojos del Salado, najvišji vulkan na svetu, a smo se obrnili, ker smo se že prej dogovorili, da bomo, ko se bo prvi od nas obrnil, šli vsi nazaj. Najvišje sem bila na 6189 metrov visokemu Island Peaku oziroma Imja Tseju v Nepalju. Ampak moram povedati, da je bil med vsemi temi hribi in vrhovi, na katerih sem stala – lani sem bila tudi na Kilimandžaru in Toubkalu –, zame najčarobnejši zimski Triglav. Zelo sem si želela priti na njegov vrh tudi pozimi, sploh ker se mi je tako izmikal. Šele tretjič mi je uspelo.

Zimski vzponi pa niso edini snežni izzivi, ki se jih lotevaš. Lani si na smučeh prečila norveško planoto Handargevidda, ki velja za enega od petih najbolj prepoznavnih izzivov na svetu. Tam so se že pred več kot sto leti za svoje odprave pripravljali polarni raziskovalci, saj so razmere najboljši približek tistim na tečajih.

Nisem si znala predstavljati, kako bo, ampak gotovo pa nihče ni pričakoval, da bomo imeli tako ekstremno slabe vremenske razmere. Res v tistih krajih pogosto sneži, a običajno ne več dni skupaj, mi pa smo celih devet dni hodili v oblaku, ob vetru, ki je pihal od 60 do 80, v sunkih celo do 100 kilometrov na uro. Bilo je res težko, tudi zato, ker moraš vso opremo nositi s seboj. Moj nahrbtnik je tehtal devet kilogramov, čeprav smo šli od doma že oblečeni v oblačila in obuti v čevlje, v katerih smo tekli. Med potjo smo nekaj hrane pojedli, a vseeno je imel moj nahrbtnik na cilju še vedno 7,5 kilograma. Prve dni sem bila več na tleh kot na smučeh. Nisem prav dobra smučarka

in v difuzni svetlobi nisem videla grbin, na vsaki me je vrglo v sneg. Sem bila pa zelo zadovoljna s tem, kako sem izbrala svojo opremo, ker me, četudi sem sicer zelo zmrzljiva, niti enkrat ni zeblo.

Zakaj se ti zdi pomembno, da človek vedno znova preizkuša svoje meje?

Že prej sem omenila, da je pomembno, da zapuščaš svojo cono udobja. Doma mi nič ne manjka in rada imam svoj dom, ampak tukaj se ne bo nič zgodilo. Jaz pa moram nekam, da bom imela spomine, tudi če ne bodo samo lepi, tudi če bodo mogoče kdaj celo kruti. Vsakič, ko premagaš neki izziv, si veliko bolj prepričan o sebi. Ker dokler ne poskusiš, ne veš, koliko si sposoben zdržati. Zato je tudi pomembno, da hodiš tudi pozimi v gore, seveda pa ne tako, da izzivaš usodo.

Izzivov pa ne iščeš samo v višinah, ampak tudi v globinah.

Potapljanje me je zelo pritegnilo, čeprav sva se ga s partnerjem lotila pozno, tam okoli petdesetih. Po eni strani je voda čisto drugačen medij, kot so hribi. V vodi se telo popolnoma drugače obnaša, vidiš drugačne stvari, po drugi strani pa imajo planine in podvodni svet tudi precej skupnega. Tudi pod vodo so hribi, skale, stene, kanjoni, dimniki, jame ... Podvodna pokrajina je fascinantna, zanima me bolj kot ribe.

Kako izbiraš, kaj boš počela in kam boš šla; kaj je kriterij, ki prevlada pri odločitvi?

Zelo veliko berem in v nekem obdobju sem denimo prebrala vse o Tibetu. Tja mi sicer še ni uspelo priti, a med drugim sem prebrala tudi, da so nekateri deli Nepala zelo podobni Tibetu, zato sem se odločila za Nepal. Vsaj enako močno kot pokrajina me pritegnejo tudi ljudje, vedno se povežem z njimi, skušam jih začutiti, spoznati, kako živijo. Moram pa povedati, da sem vsakič, ko pridem domov, neizmereno srečna, da imam dom v Sloveniji. Tu je sploh najlepše, kamor koli grem, me vleče nazaj.

To me ne čudi, ker živiš na tako lepem kraju. Tvoja hiša je sploh nekaj posebnega, je izraz in odraz tvojega načina sobivanja z naravo.

Mislím, da mora biti vsaka hiša usklajena z okoljem, v katerem stoji. Ko sva s partnerjem začela graditi, sem vedela, da si želim hišo, v kateri se bo vsak obiskovalec dobro počutil. Hiša je lesena, skeletne gradnje. Tudi energetsko je nepotratna, za ogrevanje čez vso zimo ne da več kot 180 evrov. Zbirava deževnico in jo uporablja za splakovanje ter pranje. Želela sem, da je tudi v notranjosti vse iz naravnih materialov. Skelet so nama prišli postaviti, vse ostalo, razen povsem specialnih obrtniških del, sva naredila sama. Mogoče niti ne bi bila tako vpeta v gradnjo, če mi pred leti ne bi dal misliti ddr. Matjaž Mulej, ko mi je rekel: "Hiša se ne zgradi sama, tako kot roža zraste sama." Takrat sem sklenila, da bom povsod zraven, preizkusila sem se v marsičem, tudi težke stvari sem delala. Vendar nama ne bi uspelo, če moj partner Jože ne bi imel zlatih rok. Tudi sicer me popolnoma podpira pri vsem,

kar počnem, enako kot hčerka, mama, vsa družina. Srečen človek sem, da lahko živim takšno življenje.

Kje pa po vsem tem, kar si doživela in preživela, še iščeš izzive?

Moji izzivi so v zadnjih letih povezani predvsem z inPlaninci, planinci invalidi, skupaj z njimi želim ureničiti še kakšen podvig. Za letos načrtujemo med drugim vzpon na Breithorn. Prav zato, ker so pred nami še veliki izzivi, moram skrbeti tudi zase, za svojo kondicijo, saj opažam, da starejša ko sem, več časa potrebujem za ustrezno telesno pripravljenost. Moji izzivi so povezani tudi z vnukoma. Smo že hodili skupaj, tudi preplezali smo že kaj, ampak še bolj bi jima rada približala lepote gora.

Moram reči, da ne poznam človeka, ki bi se vsega v življenju loteval s toliko dobre volje, s toliko pozitivne energije kot ti. Kako ti to uspeva? Se moraš potruditi za to, ali je enostavno v tebi?

O tem nisem nikoli razmišljala. Taka enostavno sem. Gotovo je to v neki meri človeku dano, vseeno pa imaš vpliv tudi sam. Saj ni treba, da se posebej trudiš, dovolj je, če v vsaki stvari že vnaprej ne vidiš samo slabega. Če vse sprejemaš z veseljem, potem to samo raste, stvari se razvijajo v pravo smer, srečaš ljudi, ki ti pozitivnost vračajo.

Hribi pri tem tudi malo pomagajo?

Hribi zelo pomagajo. In ljudje, vsaj meni. Tudi sama grem kam, a mi takoj manjkajo ljudje. Od njih dobivam tisto, kar me polni. Enako kot me polnijo hribi, razgledi z vrha. Ampak to, da sem osvojila vrh, mi ne pomeni toliko kot to, da sem ga skupaj z drugimi. Tudi za vsa priznanja, ki sem jih dobila, menim, da niso samo moja, ampak so od vseh, ki so hodili z mano. Še posebej veliko mi pomeni zlati častni znak PZS, ki sem ga dobila septembra na Debelem rtiču, ko smo s slepimi in slabovidnimi planinci dokončali Slovensko planinsko pot, ker sem bila takrat v družbi tistih, ki jih imam najraje. Hvaležna sem za vse nagrade in jih razumem tudi kot neko obvezo oziroma obljubo, da bom delala še naprej. ●

Proti Debelemu rtiču, na zadnjih metrih Slovenske planinske poti, ki jo je prehodila s slepimi in slabovidnimi planinci. Arhiv Ivane Leskovar

Tone Golnar

Hoja s smučmi in kožami

Uzpenjanje¹

Namen vzpenjanja je, da po čim varnejši poti z najmanjšo porabo časa in energije pridemo na cilj. Ta ni vedno nujno vrh gore, včasih zadošča sedlo ali pa zgornji rob za smučanje dobrega pobočja. Razdalja oziroma čas in porabljena energija včasih niso pomembni, vedno pa moramo izbirati pot, ki bo varna.

¹ Besedilo je povzeto po priročniku *Turno smučanje*, Planinska založba, 2023. V marčni številki sledi besedilo o spustu s smučmi.

Hoja s smučmi in kožami

Smer hoje izbiramo tako, da enakomerno obremenjujemo obe nogi. Med hojo, podobno kot pri smučarskem teku, drsna ploskev smuči nenehno s celo površino drsi po snegu. Dvigujemo le peto, ne smuči. Na položnejših terenih praviloma započimo turno-smučarsko palico, ki je nasprotna smučki, ki jo premikamo, na primer premik desne smučke, vbod leve palice. Dolžino koraka določata strmina in velikost turnega smučarja.

Nadelava smučine

Pomembno je, da zarezujemo smučino tako, da bo tistemu za nami čim bolj udobno. Smučini naj bosta po višini čim bolj vzporedni in razmaknjeni za širino bokov. Če sta stari smučini preveč razmaknjeni ali poledeneli, je bolje, da utremo svojo, novo smučino. Pri hoji po tršem snegu moramo za boljši oprijem kož prilagoditi drsno ploskev smuči tako, da bosta čim bolj v stiku na površino. Smučina naj ne bo prestrma. Poskušajmo jo nadelovati čim dlje časa na isti stopnji opetnika, da se izognemo menjavanju. Najugodnejši naklon smučine za vzpenjanje znaša med 15° in 20°. Zaradi razgibanosti terena se lahko spreminja smer hoje. S pogledom sledimo naravnim oblikam površja in si predstavljamo najugodnejši potek smučine.

Hoja v smučini
Foto Matjaž Šerkezi

Prečenje pobočja po robnikih Foto Franci Horvat

Na zelo trdem, poledenem strmem terenu si, če nimamo srenačev, za silo pomagamo s hojo po robnikih. Če moramo prečiti le kratek poledenel odsek, je bolje, če to storimo v rahlem spustu po robnikih. Vse to si lahko privoščimo le na neizpostavljenih pobočjih z ugodnim iztekom, kjer bi se po morebitnem zdrsu kmalu zaustavili.

Pri prečenju krajših in strmejših poledenelih odsekov, kjer nam spodnašpa spodnjo smučko, si lahko za silo

Pri prečenju strmejšega pobočja po trdem snegu si pomagamo z vbodom palice pod robnik.

Foto Franci Horvat

pomagamo z zapikovanjem palice. Palico zapičimo ob čevlju pod zunanji rob spodnje (zunanje) smučke in s tem preprečimo oddrsavanje. Uporaba srenačev na trdih poledenelih prečkah je lahko nevarna, saj se radi krivijo, obenem pa onemogočajo stik robnika s podlago. Če je teren izpostavljen in pomrznjen, obvezno smuči snamemo, jih pritrdimo na nahrbtnik in nadaljujemo z derezami in cepinom.

Uporaba opetnikov

Pri strmejših vzponih uporabimo opetnike (nekeateri jih imenujejo tudi pručke), s katerimi povišamo oporo pete. Ob tem imamo občutek, da je strmina manjša. Z uporabo opetnikov, ki so sestavni del večine modelov vezi, si v veliki meri olajšamo hojo navkreber. Povečajo nam naklon smučine in omogočajo hitrejšo vzpenjanje. Ker naredimo med turo manj zavojev in obratov, porabimo tudi manj energije. Večina vezi ima opetnike, ki jih lahko aktiviramo in nastavljamo kar s konico turnosmučarskih palic, tako da ne izgublamo energije s sklanjanjem telesa in ročnim nastavljanjem. Opetniki niso primerni pri prečenju pomrznjenih pobočij in takrat, kadar uporabljamo srenače. Pri uporabi srenačev uporabljamo čim nižjo stopnjo opetnikov, saj nam to omogoča boljši oprijem zob srenačev.

Uporaba srenačev

Srenače uporabljamo na pomrznjenem snegu, kjer nam kože slabo ali sploh ne primejo. S srenači se ne moremo vzpenjati strmo navzgor, ker skupaj z njimi ne moremo uporabljati opetnikov. Ko je teren preveč strm in izpostavljen, snamemo smuči in nadaljujemo vzpon z derezami in cepinom.

Spreminjanje smeri pri vzpenjanju

Na položnih in prostranih pobočjih praviloma spreminjamo smer gibanja med hojo in pri tem skušamo obdržati enak ritem. Zavijamo tako, da med hojo postopno z vsakim prestopom obračamo konice smuči v želeno smer. Če je le mogoče, pri vzpenjanju izva-

jamo zavoje in obračamo na položnejšem terenu. Pri obračanju na strmejših pobočjih se ritem spremeni, ker se moramo za hip ustaviti, kar je lahko moteče. Na strmih pobočjih se lahko obračamo na več načinov, podrobneje bomo opisali tri.

Spreminjanje smeri s prenosom okoli konic smuči
Foto Franci Horvat

Obračanje s prenosom smuči okoli konic

Ta način obračanja je najuporabnejši in najbolj razširjen. Če smo dobro razgibani, ga na manj strmih pobočjih izvajamo brez vmesnega prenosa težišča smučke. Pred obratom postavimo smuči vzporedno in pravokotno na pobočje. S tem preprečimo zdrs smučke po smučini nazaj. S čvrstim zadnjim korakom dobro utrdimo smučino in se opremo na palici. Nato prenesemo nad zgornjo palico krivino zgornje smučke v drugo smer. Sledi prenos spodnje palice. Nato postavimo drugo smučko pravokotno nad prvo. Z rahlim sunkom pete nazaj prenesemo težišče smučke na krivino, nato smučko z rahlim obračanjem prenesemo k drugi smučki in jo postavimo vzporedno. Prvi drsalni korak naredimo pod večjim naklonom, nato nadaljujemo z vzponom v manjšem naklonu. Ta obrat je zlasti primeren, če imamo daljše smuči in malo prostora za obračanje.

Hoja z opetniki Foto Tone Golnar

Stopnje spreminjanja smeri s prenosom smuči vstran od pobočja
Foto Franci Horvat

Obračanje okoli repov z navpičnim prenosom smuči v pobočje

Ta način obračanja uporabljamo zelo redko. Med vzpenjanjem se namreč skušamo izogibati preveč strmim pobočjem. V zelo strmem svetu, posebno v globokem južnem snegu, se pojavi problem prenosa krivin v drugo smer. Pri obračanju po navadi s krivinami zadevamo v sneg, kar nas lahko spravi iz ravnotežja. Obračanje z navpičnim prenosom smuči začnemo z dobro učvrstitvijo spodnje smučke, ki jo postavimo pod blagim kotom usmerjeno rahlo navzgor. Pred obratom se dobro zasidrmo z vbodom palic. Zgornjo nogo iztegnemo in spravimo smučko v navpičen položaj, pri čemer ostane rep na snegu. Sledi prenos oziroma spust krivine dvignjene smučke v novo smer. Smučko postavimo nad palico. Sledi prenos druge smučke, za njo pa prestavimo še palico.

Obračanje s prestopanjem vstran od pobočja

V manj izpostavljenem in zelo strmem svetu se lahko uspešno obrnemo tudi s prestopom od pobočja. Ta način je precej zahteven, predvsem pa si med obratom ne smemo privoščiti zdrsa in posledično neprijetnega in nevarnega padca. Smuči pred obratom postavimo vzporedno in prečno na pobočje. Vbodemo spodnjo palico in se nanjo z dlanjo močno opremo.

Spodnjo smučko obrnemo za 180° in jo postavimo pod vbodeno palico prečno na pobočje. Potem previdno prenesemo zgornjo smučko in jo postavimo vzporedno k drugi. Sledi takojšen prenos in vbod palice. Priporočljivo je, da celoten obrat izvedemo čim hitreje, ne pa sunkovito. Za to je potrebna vaja v lažjem in manj strmem svetu.

Kratki spusti med vzpenjanjem

Med vzpenjanjem se nam lahko zgodi, da se moramo tudi malo spustiti. Če je spust kratek in teren položen, se spustimo (ne da bi sneli kože) kar z vezmi, nastavljenimi za hojo. Če je spust daljši in strmejši in zahteva nadzorovanje hitrosti, moramo vezi pritrditi oziroma jih preklopiti v položaj za smučanje. Na zelo strmem in izpostavljenem terenu moramo poleg tega sneti še kože in zapeti čevlje.

Uzpenjanje s smučmi brez kož

Če je le mogoče, pri vzponu uporabljamo smuči, saj jih je veliko lažje prenašati na nogah kot na ramenih. Kadar se moramo po spustu nekoliko povzpeti, opravimo vzpon brez kož, saj bi nam sušenje drsnih površin smuči in lepljenje kož vzelo preveč časa. V tem primeru izbiramo za vzpon čim položnejši teren. Odločitev o hoji brez kož je odvisna tudi od

Stopničasto vzpenjanje Foto Franci Horvat

vrste snega ter višinske in dolžinske razlike vzpona. Včasih je ta način hoje lahko zelo naporen.

Stopničasto vzpenjanje

Običajno stopničasto vzpenjanje (štampanje) uporabljamo za premagovanje strmejših delov poti. Smuči postavimo prečno na pobočje (v vodoravni položaj) in na gornja robnika. Vzpenjamo se s kratkim prestopanjem navzgor in ob tem pazimo, da je smučka, preden jo položimo na sneg, postavljena res prečno na strmino. Če ni, nam bo ušla naprej ali nazaj. Ob vzpenjanju je pomembna moč rok. Spodnjo palico, na katero se opiramo, primemo čisto na vrhu. Lahko se nanjo naslanjamo tudi z dlanjo. Zgornje palice ne skrajšamo (fizično), ampak jo le primemo nižje (nekateri palice imajo za ta namen tudi podaljšan gumiran oz. oblazinjen del pod ročajem). Pred tem damo roko iz traku. Prijemališče zgornje palice ob prečenju strmejšega pobočja ustrezno skrajšamo glede na strmino. Na manj strmih pobočjih pride v poštev tudi poševno stopničasto vzpenjanje. V tem primeru stopamo poleg navzgor hkrati tudi naprej.

Vzpenjanje v ključih

Med poševnim stopničastim vzpenjanjem se obrnemo s pomočjo razkoraka. S telesom se nagnemo naprej, kolena močnejše upognemo navznoter in premaknemo krivino notranje smuči čim bolj v smeri pobočja oziroma obrata. Približujemo drugo smučko in odmikamo prvo, dokler nismo obrnjeni v drugo smer.

Vzpenjanje v razkoraku (»smrečica«)

Ta način je primeren le za vzpenjanje po položnejšem pobočju. Smuči imamo spredaj razklenjene, zadaj pa skupaj. Izrazito nastavljamo notranje robove, kolena pa potiskamo naprej in navznoter. Bolj ko je svet strm, bolj je telo nagnjeno naprej. Ob pravilni izvedbi pomoč rok in palic skoraj ni potrebna. Palice nam lahko pomagajo pri vzdrževanju ravnotežja. Pri tem ni nepomembna vrsta snežne podlage.

Vzpenjanje v razkoraku Foto Franci Horvat

Drsalni korak

Uporabljamo ga le na ravnem ali blago nagnjenem terenu za pospešitev gibanja. Najprej odrinemo eno nogo naprej in navzven. Sledi hiter odziv na drugo nogo (smučki sta škarjasto razprti). Odzivu sledi prenos teže in drsenje po drugi smučki. Pri drsalnem koraku si pomagamo s soročnim odzivom obeh palic, vendar le toliko časa, da še lahko sledimo hitrosti drsenja. Če smo ga spoznali že pri teku na smučeh, bo preprosto tudi na turnih smučkah. ●

Klemen Belhar

Narodnozabavne koč

Vem, storil sem napako. Bral sem članek o tem, kako napreduje gradnja novega Frischaufovega doma na Okrešlju, nakar sem pustil, da me zapelje tipka s komentarji. V opravičilo naj povem, da sem bil nedeljsko utrujen po turni smuki in da sem čakal prenos nogometne tekme, zato sem imel ravno dovolj časa, da sem lahko prebral srednje dolg članek. Branje komentarjev me je potegnilo v zajčjo luknjo brskanja po spletu in v razmišljanje o estetskih okusih naše planinske dežele.

Sledi kratek povzetek komentarjev pod omejenim in pod podobnimi članki. Koče požigajo člani zlobnih planinskih društev, ki so njihovi lastniki. Motiv naj bi bile zavarovalnine in splošna zlobna naravnost planinskih funkcionarjev proti planinstvu. Kriminalistične preiskave tega ne potrjujejo. Gradnje se vlečejo neskončno dolgo, ker so ljudje na planinskih društvih popolnoma nesposobni in, seveda, splošno zlobni. Gradnje se vlečejo tudi zato, da se lahko dražijo in zato lahko zlobni ljudje v planinskih društvih še več pokradejo, ker tako in tako zgolj kradejo. Kriminalistične preiskave in splošna dejstva tega ne potrjujejo. Koče, ki jih gradijo, bodo grdi zmazki, ki ne spadajo v gore. Vodstva planinskih društev in arhitekti načrtujejo takšne zmazke zgolj iz splošne zlobe in z namenom vznemirjanja prebivalstva s posebnim poudarkom na spletni komentatorje. Preiskave modne in arhitekturne policije tega ne potrjujejo.

Prepričan sem, da so za izgradnjo vsake planinske koč potrebne osebne žrtve, veliko volje in precej muke, ki je nekatere doletela zgolj zaradi smole ali celo zaradi nespametnih ravnanj obiskovalcev. Ne gre le za prijazno besedo in trepljanje po ramah, potreben je iskren izraz podpore.

Saj veste, kako je z ljudskim glasom, ko ga poslušáš, se mu upiraš, vendar se hkrati sprašuješ, ali ima ljudstvo vendarle prav? Počasi dvomiš o sebi in slediš pregovoru, da kjer je dim, je tudi ogenj. To te ponese k razmišljanju o številnih požarih planinskih koč in neizogibno se spomniš tistega, ki si ga najbolj doživel. Leta 1999 je pogorel Dom na Zelenici, planinski dom, ki sem ga zagotovo največkrat obiskal. Tam sem grel premražene otroške roke in noge, ko sta bila tam še smučišče in mrz. Tam sem preživel taborniška zimovanja, kjer smo doživljali stvari, ki jih je danes nemogoče doživeti. Tam smo zaključevali prve zimske alpinistične ture. Tam je mladinec postajal mož. In potem je vse to pogorelo. Tudi takrat, tudi za to koč, so govorili, da jo je zažgal oskrbnik in da jo je zažgalo planinsko društvo. Kriminalistična preiskava tega ni potrdila.

Takrat sem bil dejaven v planinskem društvu in spomnim se splošnega obupa. Ostali smo brez pomembne koč in v takrat slabo delujočem društvu je izginil vsakršni optimizem. Kot mladenič brez življenjskih izkušenj si nisem znal predstavljati, kako bi iz tistega pogorišča lahko kadarkoli nastalo kaj dobrega. Prvi optimizem je prinesla čistilna akcija, ki je vsem pokazala, da je treba začeti pozabljati na nesoglasja in preprosto nekaj storiti. Četudi le pospraviti pogorišče. Skupaj s čiščenjem so prišle tudi bodrilne besede izkušenejših. Njihova volja je še danes navdihujoča.

Da je iz pogorišča nastal nov Dom, je trajalo trinajst let težkih bitk. Nekateri so za nov dom na gradbišču pustili več kot dušo in srce. Ljudje so jemali posojila in zastavljali lastne nepremičnine, da je gradnja lahko potekala. Tem istim so za vogalom očitali, da v resnici kradejo. Spomnim se trdih borb z občino, ki je naenkrat uvidela pomen take koč in na koncu rešilno pomagala. Planinsko društvo samo ne bi zmoglo. Spomnim se *finiša*, v katerem je bilo treba vzpostaviti Gorniški učni center Zelenica, kar je omogočalo pridobitev sredstev za dokončanje. Spomnim se vizije, ki živi še danes. Vse povezano z neštetimi prostovoljnimi urami in odreknanji. Gradnja novega planinskega doma je dodobra spremenila tudi društvo. Iz pogorišča je zraslo dejavno društvo, ki je v naslednjem desetletju uspelo temeljito prenoviti še tri planinske domove in je postalo bolj dejavno na skoraj vseh področjih planinskih dejavnosti. Društvo je gradilo koč in koč je gradila društvo.

Zapisani spomini želijo predvsem bodriti te, ki trenutno gradijo, in dežurnemu komentariatu sporočiti, da je gradnja planinskih domov predvsem velika muka in ne priložnost za krajo in uničevanje krajine. Vem, da bo le malokdo, ki piše zlobne komentarje, prebiral te vrstice. Verjetno je smotrnejše spodbuditi tiste, ki naletijo na zlobne komentarje, da stopijo v obrambo graditeljem. Prepričan sem, da so za izgradnjo vsake planinske koč potrebne osebne žrtve, veliko volje in precej muke, ki je nekatere doletela zgolj zaradi smole ali celo zaradi nespametnih ravnanj obiskovalcev. Ne gre le za prijazno besedo in trepljanje po ramah, potreben je iskren izraz podpore.

Gradnja planinskih koč je bila vedno izziv, vedno je trajalo, nikoli ni bilo lahko in pomen planinskih postojank je bil vedno velik. Zato se moramo zavedati, da tudi današnji graditelji počnejo nekaj pomembnega. Seveda ni vseeno, kako to počnejo in kaj gradijo. S čimer se bo strinjal tudi komentator nasprotnik sodobnih planinskih graditeljev. Od tu naprej ... hja, od tu naprej ... Tu pridemo do enega največjih slovenskih sodobnih estetskih vprašanj: kako naj bo videti planinska koča?

Ker so nekateri ugotovili, da so vodstva planinskih društev splošno zlobna, morajo svoje stališče braniti tudi glede omenjenega vprašanja in ugotoviti, da so nove in načrtovane koče le nadaljnji izraz splošne zlobe ter izraz uničevanja slovenske planinske krajine. Nekaj podobnega kot vetrne elektrarne. Tudi te potrebujemo, tudi te morajo predvsem proizvajati elektriko in ne zadovoljevati našega estetskega čuta, tudi te so pretanjeno in funkcionalno oblikovane, a odnos mnogih Slovencev do njih je izrazito odklonilen. Celo tako, da so o njih ustvarili marsikatero teorijo zarote. Pri tem pa jih ne moti estetika daljnovodov, industrijskih con, gasilskih domov, nakupovalnih centrov, ogromnih parkirišč, jumbo plakatov in Fehtarjev.

Številnih pritožb je deležen omenjeni nov Frischaufov dom na Okrešlju. Osebnostno menim, da gre za arhitekturni poskus, kako združiti funkcionalnost in estetiko sodobnega slovenskega višjega srednjega sloja. Korektna in profesionalna arhitektura sodobnega časa. Dežurni pritoževalci imajo, kajpak, drugačno mnenje. Takšna stavba ne spada v gorsko okolje, ni iz kamna in lesa (v resnici je iz kamna in lesa), deluje hladno, nima duše, videti je moderna, je preveč umetniška, videti je kot hotel itd. Sledijo tudi predlogi: bolj skromno, saj planinci malo potrebujemo, postavimo leseno tradicionalno kmečko hišo, postavimo povsem enako prejšnji koči, zgradimo navadno brunarico, naj bo nekaj staromodnega, hočemo več domačnosti in topline.

Priznam, najraje bi se sprl tako s pritoževalci kot s predlagatelji, saj so njihove pritožbe in predlogi na trhljih nogah. Raje bom storil tisto, pred čimer so me svarili že stari Latini: *De gustibus non disputandum est* (o okusih se ne razpravlja). Torej, želim razpravljati o okusih. Ko razmislim o argumentaciji nasprotnikov sodobne arhitekture v gorah, ne morem drugače, kot da v mislih zaobjamem njihovo celotno estetsko argumentacijo. Planinske koče naj bi bile nove, a staromodne, videti morajo biti "gorske", delovati "domače", biti morajo "alpske", ne moremo niti mimo kančka nostalgčnosti. Kaj drugega naj bi še bilo gorsko (bolj gorenjsko), "domače", domačijsko, alpsko in nostalgčno, a vse skupaj zakuhano na sodoben način? Narodnozabavna glasba!

Seveda, to je pač sodobni slovenski okus, estetika narodnozabavne glasbe. Predstavljajte si *playlisto* planinske koče. Si na njej znate predstavljati Taylor Swift, Kendricka Lamarja, Nicki Minaj in Masayah? Zlahka pa si predstavljate Avsenika, Slaka, po nekaj popitih

pivih tudi Modrijane, Gade in Fehtarje, po nekaj ta zelenih pa tudi Oliverja Dragojeviča in Aleksandro Prijovič. Problem je v trajanju glasbe in stavbe, težava je v trajanju glasbene mode in graditeljske mode. Pri ljubljenosti Taylor in Aleksandre bo morda minila, preden bo zgrajen nov dom na Okrešlju, in slava Modrijanov bo minila, preden bo postala stavba tako stara, da bo obiskovalcu vzbujala nostalgčne občutke po časih, ki jih nikoli ni bilo. Stavbe imajo drugačno funkcijo kot izdelki popkulture, toda naš okus je predvsem okus slednje.

Zanimivo je, da se bodo čez sodoben planinski dom v Sloveniji pritoževali ljudje, ki bodo všečkali fotografije nekaterih skoraj futurističnih planinskih koč, ki so v zadnjih desetletjih nastale v Alpah: Stüdlhütte, Gouter, Monte Rossa, Tracuit, Cabane de Moiry. Čez sodoben videz koče se bodo pridušali ljudje, ki bodo do njih prišli oblečeni v pajkice, pri moških prekrite s kratkimi hlačami, v modernih *trucker* kapah, obuti v copate za gorski tek in z border collijem na povodcu. Po pričevanjih osebja koč bodo zahtevali raven gostinskih storitev nekje med ljubljanskim *kafičem* (jaz bi eno malce podaljšano z veliko toplega spenjenega mleka brez pene) in restavracijo z Michelinovim krožnikom.

Prepričan sem, da arhitekt, ki stoji pred izzivom projektiranja planinske koče, ne dobi naročnikove zahteve, naj sledi narodnozabavni estetiki, naj bo koča nostalgčna in nekako stara, že ko bo nova. Prepričan sem, da na mizo dobi zahteve, ki so vendarle bolj povezane s funkcionalnostjo, trajnostjo, dolgoži-

Frischaufova
koča v gradnji
Foto Franci
Horvat

Planinski dom na
Zelenici, v ozadju
Vrtača
Foto Franci Horvat

vostjo in verjetno, žal, tudi s ceno. Prepričan sem, da tipični arhitekt v sebi ne nosi ponotranjene narodnozabavne viže, s katero bi se lotil projektiranja. In potem je to tako, kot sem opisal zgoraj. Ker je gradnja nove koče vendarle izjemno zahteven in odgovoren projekt, se z njim graditelji in arhitekti ne morejo *zafirkavati*. Menim, da bi se vendarle lahko nekoliko estetsko sprostili, kar bi pripeljalo tudi do kakšnega arhitekturnega presežka. Umetniška sproščenost še ni *zafirkavanje*. Nujno mora biti nekaj več. Sodobna narodnozabavna estetika je prav to – *zafirkancija*. Ravno zato je prav, da graditelji zaupajo arhitektom, ki so ne nazadnje tudi strokovnjaki za estetiko stavb, ravno zato, da se izognemo idejam *zafirkantov* in nadobudnim ljubiteljskim načrtovalcem stavb, ki so novo fasado na domači hiši pobarvali z modro, zeleno ali živo rožnato.

Ravno zato je prav, da graditelji zaupajo arhitektom, ki so ne nazadnje tudi strokovnjaki za estetiko stavb, ravno zato, da se izognemo idejam zafirkantov in nadobudnim ljubiteljskim načrtovalcem stavb, ki so novo fasado na domači hiši pobarvali z modro, zeleno ali živo rožnato.

Pri gradnji takih stavb je treba gledati na ugodje bivanja sedanjih in prihodnjih obiskovalcev. Gledati je treba čez obzorja naših življenj. Gre za zapuščino, ki še ni nastala. Za zapuščino, ki pogosto nastaja v težkih razmerah, na pogon osebne volje in z goro potrpežljivosti. Pri tem upam, da bodo nove stavbe dolgo preživele svoje graditelje. O estetiki sodim, da bodo dolgoročno najbolj uspešne tiste stavbe, o katerih se bodo ob njihovi rušitvi ljudje pridušali, da so imele dušo, da so bile domače in da jih pogrešajo. Katerim bodo to pripisali, žal ne moremo soditi z današnjimi očmi in še manj z današnjim vzdušjem med spletnimi komentatorji. ●

Kolumna izraža stališče avtorja in ne nujno tudi uredništva in Planinske zveze Slovenije.

Odkrivanje tople vode

Špica Babjega zoba

Jelovica se na svojem zahodnem robu strmo spusti v dolino Save Bohinjske. Zdi pa se, da se nekje na sredi premisli in se še enkrat požene kvišku. Šele po tem zadnjem poskusu zares strmoglavo pade v nižino. Tako so nastale ostre skalnate pečine, ki štrlijo iz pobočja, imenovane Babji zob. Ta izraziti in neizgledni pomol se najlepše vidi iz smeri Lesc. Tam nekje se avtocesta za kakšen kilometer nekoliko dvigne in nam omogoči tudi razgled na Babji zob.

Kadarkoli sem se vozil proti zgornji Gorenjski, se mi je pogled ustavil na tem izrastku. Kar precej časa sem v sebi nosil željo, da bi enkrat stal na tisti špici. Kako imeniten razgled mora biti od tam, še posebno na Blejsko jezero in Karavanke. Še bolj pa me je izzival sam pristop, ki gotovo ne more biti prav enostaven, če je že od daleč vse skupaj videti tako divje in odmaknjeno. Pobrskal sem po opisih in za Babji zob našel kar nekaj nasvetov. Pot se začne na Kupljeniku, potem pa nas markacije in smerokazi po gozdni cesti in stezi pripeljejo na cilj. Nič posebnega. Na vrhu pa sem gledal zelo debelo. Pisalo je sicer Babji zob, ampak nikjer ni bilo kakšne poštene skale. Nekakšen poraščen grebenček sredi gozda se pač ne more videti posebno daleč. Tako sem se sprijaznil s pomoto – tisto, kar sem ogledoval jaz, mora biti nekje drugje. Vendar pa za to nisem našel nobenega opisa ali vsaj namiga. Seveda mi raziskovalna žilica ni dala miru. Kadar sem se vozil tam okrog, sem področje ogledoval od vseh strani. Primerjal sem fotografije in zemljevide. Tako sem izračunal, da mora biti pravi zob kakšnih 150 metrov pod Babjim zobom. Ampak kako priti

do tja? Odločil sem se – če ne znam splezati nanj od spodaj, se bom pa spustil od zgoraj. Ravno toliko se znajdem z vrvno tehniko, da ne bi smelo biti težav. Prosil sem prijatelja Jožeta in takoj je bil pripravljen prevzeti službo nosača. Tovorila sva tri vrvi in potrebno opremo. Z nesojenega Babjega zoba se je dalo nekaj deset metrov spuščati brez varovanja. Ko se je strmina postavila bolj pokonci, pa sem na drevo privezal vrv, namestil *descender* (stop) in samovarovanje, pa je šlo. Seveda zelo počasi, ker sem moral ves čas metati vrv pred sabo navzdol in še zapletala se je. Potem sem privezal drugo vrv in nazadnje še tretjo. V glavnem sem se spuščal čez skalne pragove in poraščene police. Najbolj me je skrbelo, če bom prišel nad špico in ne predaleč levo ali desno od nje. Kaj pa če bo vrv prekratka?

Zgoraj je sijalo sonce, nižje pa me je pričakala megla in bilo je skoraj mračno. Potem pa so se iz megle kar naenkrat prikazale tako zaželenne skale. Špico sem gledal od zgoraj in na njej so bili položeni nekakšni drogovi. Ni mi bilo jasno, kaj naj bi to pomenilo. Kmalu sem stal v škrobini in tam sem doživel novo presenečenje. Kolut aluminijaste pletenice. Torej je možnost za pristop tudi od spodaj. Tako sem na Babjem zobu odkrival toplo vodo.

Iz škrobine je treba prečiti proti najbolj izpostavljeni špici. Da se spravimo prav na vrh, nam pomaga stara jeklenica. Zgoraj me je pričakal kozarec z vpisno knjigo, v kateri je vsako leto vpisan kakšen obiskovalec. Končno se mi je želja le izpolnila. Stal sem na taki špici, kakršno sem si predstavljal iz daljave – ostro in izpostavljeno. Ko sem se že odpravljaj, pa se je razkldila tudi megla in odprl se je razgled. Navzgor sem malo plezal, sem in tja sem se potegnil z žimarjem, za sabo vlekel vrvi in to je bilo to.

Seveda je bilo treba poskusiti še od spodaj. To sem bil dolžan tudi prijatelju, ki mi je pomagal nositi *štrike* in drugo kramo. Na hribi.net sem v forumu spraševal, če kdo pozna pot. Hvala domačinu Jušu, ki nama je z nasvetom pomagal, da ni bilo preveč iskanja. Nekdo pa je omenil, da so svoj čas vojaki iz bližnje kasarne na Bohinjski Beli na vrhu za nekatere praznike obešali zastavo.

Po običajni poti s Kupljenika sva šla do smerokaza Jama. Steza naju je pripeljala do grušča (plaz, žleb). Tu sva zavila navzgor, po gozdu levo od grušča je šlo lažje kot po melišču. Ko so se pokazale skale, sva zavila desno čez plaz. Tu se začne pletenica, ki nam pomaga čez korenine, travo, listje in prst. Pa sta vzpon in še bolj sestop vseeno kar naporna in težavna. Če je mokro, je tu precej spolzko, midva pa sva imela prav take razmere. Od škrobine naprej sva plezala po že znanem terenu. Še malo varovanja in bila sva na vrhu. Prav veliko prostora ni, pa še precej zračno je na vse strani. Tokrat sva imela razgled, kot se spodobi.

Kadar se vozim po tistih krajih, mi pogled še vedno uhaja na Špico Babjega zoba. In imam prijeten občutek – bil sem gori (v tem zapisu se skriva tudi odgovor na vprašanje, zastavljeno v PV 2021, št. 6, str. 55). ●

To je torej tisti od daleč občudovani zob. Se bo dalo priti gor? Foto Franc Juvan

Le kaj čaka spodaj? Me bo Babji zob pohrustal? Foto Jože Treven

Mateja Pate

Nenavadna službena pot

U Kravjo dolino

Ravno sem se vključevala na vozni pas avtoceste, ko je mimo mene švignil črn Toyotin poltovornjak. Pogledala sem na uro: 5.15. "Tole bi lahko bil Presta," me je prešinilo. Pospesila sem, toda poltovornjaka ni bilo več na spregled. Kakor da bi se udrl v zemljo. Da ni bil zgolj privid? Ura je bila dovolj zgodnja, da bi se mi lahko še sanjalo.

Pol ure pozneje sem se ustavila pred prometnim znakom, ki je pri odcepu ceste v Krmo prepo-vedoval promet vsem vozilom. "Call Presta,"¹ sem naročila telefonskemu pomočniku Siriju in čez nekaj trenutkov se je v slušalki oglasilo: "Ja?"

"Jutro, sem na vhodu v dolino, ampak tu je znak za prepovedan promet," sem poročala šefu.

"Kar pojdi še malo naprej," se je glasilo navodilo. Tako sem skozi nekaj zožitev zaradi podrtih dreves nadaljevala do manjšega parkirišča ob cesti in se ustavila – ob črnem poltovornjaku.

"Torej si bil res ti tisti, ki je padel mimo mene na avtocesti," sem mu rekla, olajšana, da ni šlo za fantomski produkt moje domišljije. "Še vedno divje pritiskaš na gas."

Potop v preteklost za krajši čas

Namenjena sva bila na Planino Zgornja Krma, in to z nekoliko neobičajnim motivom – da poiščeva krave, ki se tamkaj pasejo, in po službeni dolžnosti pobereva nekaj kravjakov.

"Pridna," je bil posmehljiv komentar najdražjega, ko sem ga dobre volje seznanila s ciljem in razlogom za službeno pot.

Da bi lahko več časa preživela v gorah, bi z veseljem postala profesionalna pobiralka vzorcev na visokogorskih pašnikih.

Karikatura Lorella Fermo

¹ Pokličí Presto.

"Tudi dvajset kil dreka bi prinesla v dolino, če bi bilo treba," sem mu v mislih odvrnila, "samo da grem v hribe!" Dolga abstinenca je začela pošteno kazati zobe, zato navdušenja ni skalila niti zapora prometa na začetku doline, ki nama je vzpon podaljšala za debelo uro, če ne še kaj več. Za trenutek sva se poigrala z mislijo, da bi v imenu raziskovalne misije kršila zapoved in se vseeno skušala z avtomobilom prebiti na konec doline, pa je zmagalo upoštevanje predpisov. Bržkone je k temu pripomoglo dejstvo, da je ravno v tistem trenutku iz gozda pripeljal tovornjak, naložen s hlodi spoštljivega premera, ki so bili še pred nekaj dnevi mogočne smreke. Misel na *rikvercanje* čez pol doline ob srečanju s takim šleperjem in zelo verjetno verbalno konfrontacijo z voznikom je torej izpodrinila vablljivo misel, da bi vzela pot pod noge tam, kjer se je to pred uničujočim neurjem počelo, oziroma tam, kjer so to očitno še vedno počeli Čehi, ki so v zgodnjem jutru ravno lezli iz spalk nedaleč od zadnjega parkirišča v dolini.

"Čehe in Italijane pa res najdeš povsod," sem zagodrnjala. Tako kot lahko poleti na naše zahodne sosede naletiš na najbolj skritih jasih Trnovskega gozda, ko si iz razbeljenih ravnic pridejo hladiti *pine*², kot temu reče najdražji, si lahko prepričan, da boš v Triglavskem narodnem parku našel kakšne vzhodnoslovanske duše, ki se svojih nelegalnih prenočišč niti ne bodo pretirano trudile skriti. Primerno ogreta od lahnega drnca do nesojenega izhodišča ture sva začela vzpon proti planini, med katerim sva si krajšala čas z obujanjem spominov na dobre stare plezalske čase. Najprej sva obdelala

zgodbe iz Debele peči, potem pa nama je začel pogled uhajati vsakemu v svojo smer: jaz sem ga uperila na levo stran doline, šef pa na desno, v neko hudo gladko steno, ki jo je pred snubci branil zamotan dostop po zanimivem terenu; stavila bi, da se je prvopristopnikoma kakšen curek adrenalina pocedil, še preden sta stala pod tistimi platami.

Presta je z zgodbo potrdil mojo teorijo in navrgel še, da sta se s soplezalcem na vrhu stene znašla na nekakšnem planinskem pašniku. Kar predstavljala sem si, kako bi to opisal poet naših gora Tine Mihelič, če bi se ta stena uvrstila v izbor stotih najlepših klasik slovenskih sten: "Na vrhu te, dragi plezalec, potem ko se prebiješ skozi morje opojno dehtečega ruševja, čaka nagrada: najboljši travnati naslanjač, kar si ga moreš zamisliti. Z razgledom na bližnje vršace boš lahko ležec na mehkih planinskih tratah podoživel izkušnjo vzpenjanja po gladkih, bleščeče belih in čvrstih ploščah in tvoja duša bo pela od radosti ..."

Da ne bo pomote: Tineta Miheliča sem imela čast osebno spoznati in zelo cenim njegovo goriško zapuščino, kot plezalski *greenhorn*³ pa sem imela nemalokrat težave z njegovimi opisi smeri, saj sem lepoto smeri, kakovost skale in kar je še drugih takih spremenljivk merila s svojimi vatli, ki so se očitno razlikovali od piščevih. Ko se kaj ni izšlo po pričakovanjih, pa je bil seveda kriv Mihelič ... Kar precej nečednih misli in besed sem mu namenila v svojih najbolj jeznoritih letih – in mu to med pogovorom za neko že davno propadlo revijo tudi priznala. Sam je svoj značilni način opisovanja smeri

Travnati naslanjači vrh sten so pogosto nudili prijeten počitek plezalskemu romantiku Tinetu Miheliču.

Karikatura Lorella Fermo

² glave.

³ Začetnik, zelenec; izraz, ki ga je rad uporabljal Karl May v svojih legendarnih pustolovskih romanih.

takrat komentiral takole: "Tak je pač moj slog. Če se komu zdi smešen, pa naj se smeji. Saj vem, velikokrat so me že zafrkavali zaradi teh foteljev, ampak če te po garanju v steni na vrhu čaka kakšna lepa livada, se mi ne zdi nič narobe, če to na primeren način omenim." Višje kot sva se vzpenjala, bolj so se razgrinjali pogledi na stene in več spominov je priplavalo na plano; zdaj sva iskala linije plezalnih smeri, zdaj vlekla na dan vsak svoje epske zgodbe. Nič ne pretiravam, če rečem, da sva ob vsem tem potapljanju v preteklost pot kljub nenadejanemu podaljškemu premerila, kot bi mignil, in po krajšem strmem vzponu nad ravnico Polje skoraj presenečeno obstala pred pastirskim stanom Prgarca v Zgornji Krmi.

*Idiličen visokogorski pašnik skoraj dva tisoč metrov nad morjem
Foto Mateja Pate*

Po liske

Najprej naju je pozdravil Ari – tako sem simpatičnega črnega kosmatinca krstila, še preden sem izvedela, da sliši na ime Artur –, ki si je dal kar nekaj opravlja s tem, da je z najinih rok polizal vso sol, ki sva jo *izživala* v preteklih urah. Nato sva se pozdravila še s pastirjem, nadzornikom petdesetglave črede, ki se v poletnih mesecih pase v okolici koč. Da bo treba do krav še "nekoliko dlje" od planine, sva že vedela, saj se je živina le nekaj dni pred najinim obiskom odpravila iskat boljšo pašo.

Tako nismo preveč odlašali z odhodom; po kratkem počitku smo oblikovali četico s pastirjem na čelu in dirkajočim Arijem, čigar radoživa prisotnost je svizce pognala v zavetje brlogov, kot je bilo sklepati iz njihovih rezkih žvižgov za alarm, ki so nas spremljali dobršen del vzpona skozi redek macesnov gozd. Počasi se je v meča začela plaziti utrujenost, svoje je pridodalo še sonce, ki se je bližalo zenitu in zaslislala sem se, kako sem zagodrnjala: "Upam, da se niso šle past na Triglav!"

Presta je v svojem značilno optimističnem slogu odvrnil: "Višje kot raste trava, zagotovo niso šle!" S tem sem se nekako morala strinjati in tako smo

korakali dalje, okljuk za okljukom, dokler nismo skrenili na neoznačeno stezico. Kmalu smo naleteli na dve junici, ki sta mirno prežvekovali na manjši uravnavi med ruševjem, medtem ko o glavnini črede ni bilo ne duha ne sluha. Ne vonja po kravjaki in ne zvončkljanja zvoncev nismo zaznali. Čez nekaj časa je Presta izjavil, da se mu zdi, da je nekaj slišal.

"Si prepričan, da ne zvoni samo v tvoji glavi?" mi je ušlo. Lisk namreč še vedno ni bilo na spregled. A izkazalo se je, da je s šefovim sluhom vse v najlepšem redu. Nedolgo zatem smo naleteli na prve skupinice kravjakov. Razveselila sem se jih skoraj tako kot nekoč bosonogi pastirčki, ko so našli kakšnega, iz katerega se je v jutranjem mrazu še kadilo. Prav na zadnjem koncu "pašnika", tik preden se ta s prepadnimi pobočji prevesi proti Krmi, smo ugledali iskano čredo. Idilična travnata dolinica, obdana z ruševjem in redkimi macesni, nad njo beli skladi okoliških vrhov in modro nebo so me pustili brez besed.

"Nič čudnega, da so si izbrale ta kotiček za pašo," sem očarano zamrmrala. Tistih nekaj trenutkov slabosti duha je bilo v hipu pozabljenih. Lahkotnih nog sem pohitela za sopotnikoma, ki sta mi ušla naprej, medtem ko sem lovila pejsaž v fotografski objektiv. Kot bi trenil, sem bila pri šefu, ki se je brez obotavljanja lotil dela. Živali so mirno spremljale brez dvoma neobičajno dogajanje ter tu in tam dejavno sodelovale pri zagotavljanju ustreznosti vzorcev – zanimal naju je namreč čim bolj svež material, po možnosti ravnokar spravljene na plano. Kaj si je pastir mislil o tem, lahko samo ugibam; možak je bil bolj redko-besedne sorte in z ničemer ni dal vedeti, v kakšni luči naju vidi: kot čudaška mestna škrica z nenavadnimi zanimanji ali kot pomembna soustvarjalca sodobne veterinarske znanosti.

Kar prehitro sva pobrala tisto, po kar sva prišla, in že smo šteli korake nazaj proti koči. Do avta sva jih morala prešteti še lepo število, zato se pri koči nisva prav dosti pomudila; zahvalila sva se pastirju za vodstvo, počohljala upehanega Arija v slovo, se ponovno nastavila na klepetalni program in se začela spuščati v dolino. Natanko deset ur po odhodu s parkirišča sva se ozrla na prehojeno pot in ugotovila, da se pašnik, kjer so brezskrbno mulile travo najine klientke, nahaja točno nad steno, v kateri je Presta pred mnogimi leti preplezal prvenstveno smer.

"Kako hecno se obrne življenje," sem ga podražila. "Včasih bi bil pripravljen tako turo narediti samo za kakšno lepo smer; zdaj pa za peščico kravjih drekov." "Ni bilo lepe smeri, bo pa lepa raziskava," je zadovoljno odvrnil šefe. Potolažena s to mislijo sva odšla vsak na svoj konec: Presta na pogajanja za čim ugodnejši najem hotelskih prostorov za znanstveno konferenco, jaz pa sem morala nabrati biološki material čim prej dostaviti na hladno.

"Pravzaprav ne bi imela nič proti, če bi postala profesionalna pobiralka vzorcev na visokogorskih pašnikih," sem pomislila, ko sem zvečer podoživljala neobičajni službeni dan. Res hecno se obrne to življenje. ●

Nordijska ali alpska hoja?

Slovenci radi planinarimo. Planince vidim danes brez izjeme z dvema smučarskima (pohodniškima) palicama v rokah. Drugače kot z dvema palicama v rokah po hribih sploh ne znamo več hoditi. Prijelo se je tudi ime – nordijska hoja. Mene bolj spominja na živalsko hojo. Leva noga in desna roka naprej, potem desna noga in leva roka naprej. Saj tako hodijo živali, če roko zamenjamo za nogo. Človek se je evolucijsko postavil na dve nogi že pred več kot štirimi milijoni let, zdaj pa se v hribih spet vrača na vse štiri.

Vedno ni bilo tako. Vsaj v naših gorah ne. Naši predniki so po hribih hodili z eno palico. "Z zakrivljeno palico v roki in naprej kot kralj po planini visoki" še danes radi zapojemo v družbi. Prvopristopniki na Triglav so v bronu obstali v Bohinju. Upodobljeni so s pohodno palico, kolom, ki jim sega do višine obraza. Arnold Rikli je po Bledu in okolici s turisti norel z eno pohodno palico, ki mu je segala do obraza, na vrhu pa jo je krasilo podolgovato, zavito držalo. Jakoba Aljaža vidimo na slikah s cepinom ali dolgo leseno palico s "krono".

Pojdimo še v legendo. Mlademu Ojdipu je sfinga pred Tebami postavila vprašanje, od katerega je bilo odvisno, ali sme vstopiti v mesto ali ne. "Kdo je, ki jutraj hodi po štirih, čez dan po dveh in zvečer po treh?" To je človek, je odgovoril inteligentni Ojdip in potem v Tebah nastopil v tisti znani zgodbi. Po treh, z eno palico v roki! Za oporo, za varnost, kar človek potrebuje v starosti ali na naravnem, strmem, previsnem terenu v hribih.

Hoja po gorah z eno palico ima svoje prednosti. Dve sta za oporo in ravnotežje, ena dolga, po možnosti s "krono" na vrhu, pa je pri hoji v hrib lahko v veliko pomoč. To vem iz svoje izkušnje. Če se opreš na vrh palice, na krono, se lahko z eno ali obema rokama potegneš navzgor in gre lažje, razbremeniš noge. Če je na vrhu "krona", je tudi oprijem boljši. Taka pohodna palica je lepa. Lepa je zaradi "krone" in morda luba-

*Doma narejene palice
Foto Miha Sok*

darja, če je na njej pustil skrivnostni odtis. "Kako lepo palico imate," so mi zadnjič rekli pohodniki, ki sem jih srečal nad planino Konjščica.

S kakšno palico hodim in kaj mislim s "krono"? Poključski gozdovi, posušena smrekica, visoka do tri metre. Poključka je kraška planota, zemlje je malo. Pod rušo je hitro kamen in korenine ne rastejo navzdol, pač pa praviloma na stran. "Krona" je koreninski sistem smreke. Vsaka palica je posebna, čeprav so skoraj vse smrekice nad zemljo enake. Ne pa pod njo, v korenine, te so obraz smreke.

V mojih letih gre počasi, no, kakor da je treba po hribih noreti ... gre s počitki, saj presežen čas na tablah ni cilj hoje, važna je pot, ne cilj, kakor je napisal moj gimnazijski sošolec Nejc Zaplotnik. Naj vas spomnim: ko je prišel s soplezalcem Andrejem Štremfljem na vrh sveta, je v radijsko postajo izjavil: "Tone, na vrhu sva. Sediva pri kitajski piramidi, pa ne veva, kaj bi." Ko si je potem doma v miru sestavil misli, je napisal knjigo *Pot*. Poleg nordijske hoje z dvema palicama se spomnimo, kako so po naših gorah hodili naši predniki; z eno dolgo in ukrivljeno, po možnosti okrašeno. Kaj jim je bilo, da so jo okrasili? Da so se postavili pred drugimi? Hoja po gorah je kulturni dogodek: hoja po označenih poteh, obiski planinskih koč, pozdravljanje na poti, druženje. Gre za intimni dogodek in človek je tak, da želi temu prispevati svoj odtis. Vrnimo se torej nazaj k svojim koreninam, povežimo se s svojimi predniki v alpski hoji. Tudi "alpska pohodna palica" je eden od možnih pripomočkov. ●

Z zakrivljeno palico v roki Foto Miha Sok

Mojca Volkar
Trobevšek

U svetlobo

Hladna stropna luč, kakršne imajo v velikih prostorih javnih ustanov, je rahlo utripala in motila njeno sanjarjenje. Od nekdanj je sovražila hladno, nenaravno svetlobo. Tudi če je zaprla oči, je še vedno narahlo bliskalo tam zunaj.

Ni ji bilo jasno, kako lahko pleza po tako težkih stvareh s tistimi svojimi žilavimi, suhimi rokami. Kako lahko potegne čez zahteven previs tisto visoko telo. Tanka meča brez trohice maščobe, sama mišica in kita. Kljub temu je bil njegov obraz prijetno zaobljen, še malo deško puhast, ravno prav mehak za njen okus. Bil je moški, ki še ni bil čisto odrasel. Na vsak način se je poskušala spomniti obraznih potez, pa so jo vedno premotili mehki rjavi kodri, večkrat umazani od magnezija, listja in vsakovrstne svinjarije, ki se je nabere med potikanjem po hribih, gozdovih, šotorih, avtomobilskih sedežih, bivakih, nepospravljenih sobah in primestnih lokalih. Oči. Kakšne barve so? Modre? Modro sive? To se ji vedno zgodi. Ko se v nekoga zatrapa, pozabi njegov obraz. To je znak. Tokrat ni bila zatrapana – bila je prevzeta, postajala je nora. O njem je razmišljala z mikroskopsko natančnostjo. Poskušala si je čim bolj podrobno predstavljati njegove prstne blazinice, dokler so bile še cele, pred vikendom težkih smeri. Bolj ko je mozgala, manj ga je imela pred očmi. Pred totalno vizualno pozabo se je poskušala odrešiti z nenadno odločitvijo za odhod. Četrtek je!

Vseeno ji je bilo, kaj si o njej misli predavalnica. Vrtajoče oči, na videz zaskrbljene, obenem privoščljive, češ, kaj se gre, čudakinja. Vseeno ji je bilo za kolegice sošolke. Za dolge bele kave med seminarji in predavanji, za ždenje v lokalu na koncu ulice, ki se je imel po vzoru pariških šik lokalov za nekaj več, v resnici pa je za suho zlato prodajal kavo s cenanim kakavom pod krinko nobel *café au lait* in izžemal že tako borne žepe mladih študentk. Vseeno ji je bilo za kolegico profesorico, ki je na dnu predavalnice že debelo uro valila didaktična jajca. To ni bil njen svet. Tu se nikoli ni počutila doma. Hodila je poslušat nekaj profesorjev, hodila je zaradi študija, ki ji je prirasel k srcu. Ljudje pa ne.

Raje je imela samotno naravo nad tisoč metri, zato je zahajala v odročne gorske koticke, kjer je poglede vedno večkrat obračala v stene. Ko je doživela prijetno ščemenje v spodnjem delu trebuha in potne roke samo ob misli na vertikalno gibanje, poti nazaj ni bilo več. Hotela je plezati, in to ji je bilo bolj pomembno kot dolina. O tem je razmišljala, ko je vlak drvel čez samotna polja proti severu, v daljavi pa se je že pri-

kazoval obris osrednjega venca gora, na katerem so mnogokrat počivali tudi njegovi pogledi. Ko se je zagledala v gore, se je zagledala vanj, in kadarkoli jih je uzrla, je videla njega. S pogledi sta se srečevala, še preden sta se spoznala.

Stala je na drugi strani tlakovane ulice, zrla tja gor v tista tri podstrešna okna in si predstavljala naslednjo uro. Že na vlaku je trpela sladke muke pričakovanja, odštevala minute do trenutka, ki ga je čakala cel teden. Upirala je pogled v tisto fasado, vsa predavanja in vse seminarje je posvetila temu večeru in se bala, da ne bo prišel. To je bilo skoraj nemogoče, saj je živel za to družbo in za te hribe in za te večere. Zbala se je živahne množice postav, ki so prihajale po ulici dol in suvereno vstopile skozi visoka lesena vrata, ki so tam že od pamtiveka in jih je vedno s težavo odrinila od sebe. Ni ga bilo. Stiskala se je pod soj toplo brleče viseče cestne svetilke, polne upanja, in si ni upala. Ni hotela biti tam pred njim, ker bi bilo potem preveč očitno, da strmi vanj. Raje je prišla zadnji moment in se delala, da ga ne opazi. Še kar je stala tam v senci hišnega vogala in čakala na odrešenje. Sladka boleči-

na ji je presekala notranjost in rdečica je zalila njen obraz, čutila je, kako se razliva dol v dekolte in nižje, dokler ni v trebuhu ustvarila prijetno prhutajočih mini pritiskov, ki so bili hkrati prijetni in nadležni. Z vrvjo čez ramena ga je s kratkimi, a hitrimi koraki z druge strani prineslo na ulico in za kratek čas se je obrnil v njeno smer. Zamujal je. Še bolj se je stisnila za rob hiše, na katerem je visela lučka, in upala, da jo bo kljub temu opazil.

Srečala je par žarečih, a vedno nekoliko otožnih, zasanzanih modrih oči, ki nikoli niso bile čisto prisotne, ker so se vedno upirale še v nekaj, česar ne moreš ugledati z očmi. Pozneje, mnogo pozneje je spoznala, da je bil to pogled čistega hrepenenja, ki ni bil namenjen njej in sploh nobenemu živemu bitju, še naravi ne. Bil je to pogled, ki je segal onkraj in iskal odrešitev. Zdaj jo je pogledal, kot pes pogleda lastnika, ko je zelo lačen ali pa se hoče igrati. *Game over.*

Iskal je njen pogled, medtem ko so v polkrogu sedeli v podstrešni sobici, obiti z lesom, z mešanico vonjev po prepotenih telesih, postanem pivu, cigaretnem dimu in plesnivih kotih srednjeveške mestne hišice, s

pogledom na veličastno pročelje snežno bele cerkve, kipeče v nebo kot apnenčaste bele stene nekaj kilometrov severneje, v katerih sta prebila vedno več časa. On je dišal po gozdu. Vedno. Tudi ko sta se vzpela zelo visoko, med nebo in sneg, v zavetje hladne skale, je ohranil vonj odprte zemlje, hrepeneče po tem, da jo nekdo vzame v dlani, pregnete, ponese k obrazu, povleče vase njen vonj in spusti nazaj, da bo rodovitna za prihodnje rodove. Slutila jih je, te rodove, želela si je biti njihov izvir, a je bilo prekmalu. Še vedno sta tipala, še vedno ni mogel nadaljevati z vprašanjem, ki je zamrlo v njegovih ustih in obstalo v zraku med njima kot nevidna pregrada, ki je nista zmogla preseči. *Nekaj bi te rad vprašal...* Čakala je najprej na vprašanje, potem je čakala, da se vrne.

Zaman. Tisto, kar ga je klicalo od nekdanj, ga je vzelo k sebi. Ona pa je ostala s hladnim vetričem v sebi, ki zaječi vedno, ko pogled počije na belih stenah. Tisto poletje je mala topla viseča svetilka nasproti podstrešne čumnate na glavni srednjeveški ulici nenadoma pregorela in nikomur se ni zdelo vredno, da bi jo popravil. ●

Tisto, kar ga je klicalo od nekdanj, ga je vzelo k sebi.
Foto Andrej Trošt

Marko Matjašič

Ne delo, garanje

Zgodba s Kokrskega sedla

Dobro leto dni mineva, odkar sem prvič pokukal v drobovje gorske koče in spoznal, kako poteka delo v njej. Pod vplivom močnih vtisov in čustev sem o nori izkušnji prvega konca tedna tam gori zapisal nekaj misli.

V petek ravno opoldne krenem iz močno vetrovne Kamniške Bistrice. Zelo počasi. Po nekaj več kot dveh urah in skoraj tisoč višinskih metrih se primajem do Cojzove koče na Kokrskem sedlu. Da se bomo v petek "malo učili, preden se zares začne konec tedna".

Koča med prenovo.
Poleg oskrbniške
ekipe so bili tam
še ekipa krovcev
ter delavci iz
planinskega društva.
Foto Marko Matjašič

Na hitro pod tuš in takoj v kuhinjo. Najprej je treba nalupiti tono krompirja, korenja in jabolk. Potem kuhamo. Ogromni lonci jote, ričeta, segedin golaža. Pa jabolčni zavitek, pecivo ... *Gas, gas* in še enkrat *gas*. Dvakrat se ozrem in ura je dvaindvajset. Pa so rekli, da se bomo malo učili ... Pogovor ob pivu je kratek, saj se takoj spravimo spat, ampak od vsega adrenalina v spanec potonem šele nekaj čez peto uro zjutraj. Ob pol šestih smo že postrojeni v kuhinji, ljudje ob šestih že množično navalijo na zajtrk. Kuhaj, postreži, pojdi za šank, pospravi! Mine štiri, pet ur. Zdaj bomo malo zadihali. In morda lahko šli vsaj na stranišče. Kje pa! Treba pripraviti postelje in sobe. Za osemdeset ljudi!

Nekaj ur dela in končno bo počitek. Ah, ne bo, ljudje prihajajo na pozno kosilo in večerni se že zgrinjajo v kočo. Kuhamo, strežemo, pospravljamo. Vsi smo precej nervozni, misli me ne dohajajo več.

Večer. Delamo, ne, garamo že šestnajst ur brez minute premora. Končno je ura deset ali enajst zvečer. Pivo,

glasba, ljudje plešejo in pojejo. Prva liga! *Bajta* poka po šivih. Nekaj nenajavljenih damo celo na podstreho med miši. Nihče se ne pritožuje. Na koncu najavljena skupina osemnajstih ljudi sploh ne pride. Za tistih pet ur gremo spat še mi ...

Nedelja, pol šestih, ljudi pa že milijon. Zunaj dežuje. Pa bodimo vsi v koči. Še napol v snu že delamo. Tako sem utrujen, da niti misliti ne morem. Ne preostane mi drugega, kot da pač ne mislim. Vidim, da se enako dogaja preostalim v skupini.

Naenkrat pridivjajo ovce z Grintovca. Prišle so lizat sol h koči in brskat po kompostu. Vsenaokrog so. Dež prekine nekaj sončnih žarkov, naredi se mavrica in trop ovac se odpravi nazaj na goro – lepo po potki.

Čistimo posodo, strežemo, pospravljamo sobe. Vmes pokličemo policijo, ker je skupina Čehov spala, pila in jedla, potem pa odšla, ne da bi plačala.

In potem kooončno – ura je dve popoldne, hiša se izprazni, vsi gredo v dolino. Prvi počitek po treh dneh dela! Po več kot tridesetih urah "dela na polno".

In kaj zdaj? Dve uri hoje v dolino. V dežju, z dežnikom. Zagledam parkiran avto. Dež za nekaj minut preneha. Kapljice na listih se svetlikajo. Visoko zgoraj se vidi zgornja postaja tovarne žičnice.

Uh, kakšna izkušnja! ○

Lupljenje z razgledom Foto Marko Matjašič

POVSEM SE JE PREPRIČAL O UČINKOVITOSTI

Izjemno je, kako jima je uspelo zdravljenje obrabe hrustanca

g. Zvonimir z ženo

Povzetek

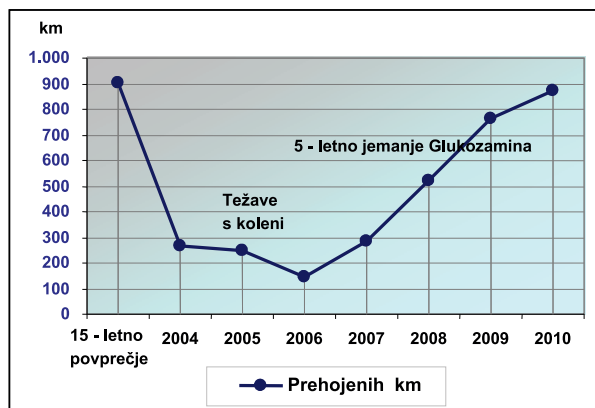
Kot veliki ljubitelj pohodništva je gospod Zvonimir doživel, da so ga začela boleti kolena. Vzrok: obraba hrustanca, strokovno: gonartroza. Bilo je tako hudo, da se je leta 2004 skorajda poslovil od hoje v hribe. Ves čas je tudi s pomočjo stroke vztrajno iskal rešitev in pri tem se mu je nasmehnila sreča, saj je v letu 2006 zvedel za zdravilo glukozamin iz Danske. Po svoji lastni metodi je uvidel in se prepričal, da mu je to zdravilo omogočilo prav toliko pohodništva, kot ga je imel v letih, preden se ga je lotila bolezen v kolenih in križu.

Začetek zdravstvenih težav

G. Zvonimira je usekalo med fotografiranjem, ko je počepnil, toda ni mogel vstati zaradi hudih bolečin v kolenih. Pojavili so se pokanje v sklepih, trajna huda bolečina in manjša gibljivost. Kljub temu je vztrajal s hribolazništvom. Toda nekoč ko se je vračal s Pohorja, ni šlo drugače, kot da je hodil vzvratno. Čez čas je moral hoditi vzvratno, tudi doma. Vztrajno je obiskoval hribe še naprej, težave so se stopnjevale. Dobil je rok za operacijo, a ortopedi so se premislili. Šel je v tujino h kiropraktiku in ves čas trpel zaradi bolečin. Leta 2006 pa je zvedel za zdravilo Glukozamin Pharma Nord kapsule in z njimi se je vse obrnilo na bolje. Jemlje jih redno, trajno in brez prekinitev. Pridružila se mu je tudi žena.

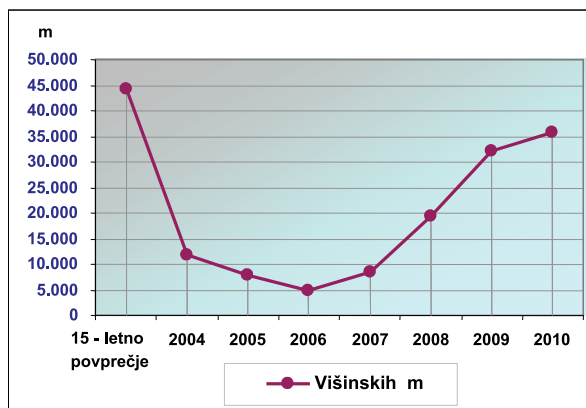
Že od nekdaj zapisuje svoje pohodniške ture

V bazi podatkov je imel g. Zvonimir 1700 vzponov od leta 1990 naprej. Zapisoval je, koliko ur je hodil, višinsko razliko in razdaljo svojih tur. V podatkih je opazen učinek zdravlila. V 1. grafikonu je najprej razvidno, da je njegovo 15-letno povprečje prehojenih poti do leta 2003 znašalo okrog 900 km

na leto. Zaradi prej omenjenih težav in obrabe hrustanca v kolenih se je razdalja naglo spustila pod 300 km v letu 2004 in kljub prizadevanjem se je število km zmanjševalo naprej. Padlo je na 250 km leta 2005 in na 150 km leta 2006. Sam pravi, da je trpel kljub protibolečinski terapiji in da se je že poslavljaj od svoje velike ljubezni do narave, ki že stoletja zaznamuje vso Slovenijo. Prišel pa je srečen trenutek, ki je vse obrnil na bolje. Na sliki se vidi, kako se je krivulja prehojenih kilometrov leta 2006 obrnila navzgor. Izjemno. V prvem letu se je dolžina podvojila s 150 km na 300 km v letu 2007. Pridno je jemal zdravilo naprej. Hrustanec se je debelil, razpoke so se zalile, čvrstost je bila večja. Krepile so se tudi mišice in v naslednjem letu spet ima vzpon na 520 km. Zdravilo pridno jemlje naprej, poslej so vsi dejavniki samo v prid in leta 2009 že ima 790 km. Vrhunec pa je leta 2010, ko je dokončno uspel veliki met. G. Zvonimiru je uspel življenjski dosežek. Po sedmih oziroma osmih letih mu je

uspelo, da je svojo vrhunsko planinsko ljubiteljsko dejavnost spet postavil na raven iz svojih srednjih let. V drugem grafikonu, kjer je vestno beležil višinske razlike, ki jih dosegal s turami po visokogorju in sredogorju, so številke podobne kot pri prehojenih kilometrih. Izjemno. Pri vsem skupaj pa je g. Zvonimiru ob strani gospa soproga, ki se mu

je pridružila in uživa skupaj z njim.

Po vsem zapisanem je razumljivo, da sta g. Zvonimir in njegova žena, navdušena nad zdravilom Glukozamin Pharma Nord.

Glukozamin Pharma Nord kapsule

mic menses

01 729 13 82

041 769 544

www.micmenges.com

V vseh lekarnah in bolj založenih spec. trgovinah

Pred uporabo zdravila natančno preberite navodilo! O tveganju in neželenih učinkih se posvetujte z zdravnikom ali farmacevtom.

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Planinska zveza Slovenije, Slovenska turistična organizacija in Slovenia Outdoor so v okviru sejma Alpe-Adria 1. februarja na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani organizirale posvet z naslovom Odgovorno v gore: okrepljeno partnerstvo za izboljšanje varnosti v slovenskih gorah in delavnice o izzivih turizma na področju varnosti v gorah.

PZS je objavila podrobno obrazložitev glede potrebnega zavarovanja na italijanskih smučiščih. Italijanska zakonodaja, še bolj pa nadzor na smučiščih in v gorah, postajata namreč vedno strožja. Za smuko na smučiščih naše zahodne sosede je obvezno zavarovanje odgovornosti do tretje osebe za gibanje v razmerah. Ko obstaja nevarnost snežnih plazov, pa zakonodajalec predpisuje obvezno uporabo plazovnega trojčka. Več na: <https://www.pzs.si/novice.php?pid=16867>.

Do konca februarja sklenite ali podaljšajte svoje članstvo v izbranem planinskem društvu, da boste upravičeni do 25-odstotnega članskega popusta pri naročnini za *Planinski vestnik*. Hkrati boste upravičeni tudi do številnih drugih ugodnosti, ki vam jih prinaša članstvo v eni največjih in najbolj množičnih organizacij v Sloveniji.

Planinsko članarino uredite v društvu ali na spletnem portalu clanarina.pzs.si.

V 20., 21. in 22. nadaljevanju podkasta *V steni* je Miha Habjan gostil rahločutno, neposredno in vedno nasmejeno prvo damo slovenskega ženskega himalajizma Marijo Štremfelj; odločnega, ambicioznega in energičnega Luko Kovačiča, tekmovalca v turnem smučanju in gorskih tekih; ter Urha Čehovina, balvanskega guruja, legendo balvanskega plezanja, mojstra *krimpanja*, ki je preplezal legendarno smer Za staro kolo in majhnega psa v Mišji peči z oceno 8c+.

Odbor inPlaninec. Zadnje izobraževanje v lanskem letu je potekalo konec novembra na Boču. Enajst predavateljev je 23 slušateljem predalo znanje in izkušnje v 29 urah teoretičnega dela in v petih urah praktičnega dela. Na prvi letošnji pohod so se slepi in slabovidni, nevrorazlični in gibalno ovirani pohodniki podali na Stari Ljubelj.

Slepi in slabovidni planinci, ki so lani dokončali Slovensko planinsko pot, nameravajo letos prehoditi še nekaj vezni poti. 14. januarja so že prehodili del Zasavske planinske poti.

Mladinska komisija (MK) vabi k najemu tabornega prostora v Mlačici. Na 34. državnem tekmovanju Mladina in gore 20. januarja v Šenčurju se je v planinskem znanju teoretično in praktično pomerilo 18 štiričlanskih osnovnošolskih ekip, med katerimi so državne prvakinja postale Planinske brihte (PD Medvode) pred dvojcem iz PD

Litija: Gorskimi podmornicami na drugem in Sitarjevškimi mukicami na tretjem mestu. Srednješolska odličja so si razdelili zmagovalec Neustrašna gorska učenjaka (PD Kranj), drugouvrščena Dehteča sezamova hribolazca (PD Litija) in tretja Blejska hribolazca (PD Bled).

Gospodarska komisija. PD Nova Gorica razpisuje delo v svojih kočah – v Domu dr. Klementa Juga v Lepeni, v Planinskem domu pri Krnskem jezeru in v Gomiščkovem zavetišču na Krnu. PD Srednja vas v Bohinju vabi vse, ki imate željo in voljo do dela v planinski koči in imate nekaj izkušenj v gostinstvu, da postanete del ekipe v eni od njihovih postojank, in sicer v Koči pod Bogatinom, Koči na Uskovnici in v Vodnikovem domu na Velem polju. PD Dovje - Mojstrana za delo v Aljaževem domu v Vratih vabi različne sodelavce za delo v poletni sezoni. PD Križe objavlja razpis za oskrbovanje ali najem planinskega Zavetišča v Gozdu v zimski in letni sezoni 2024. PD Podbrdo išče oskrbniški par za Dom Zorka Jelinčiča na Črni prsti za obdobje med 1. junijem in 24. septembrom 2024. PD Zagorje ob Savi objavlja razpis za najem Planinskega doma na Zasavski sveti gori. PD Ljubljana - Matica išče zanesljive, odgovorne, prijazne in dinamične osebe, ki so pripravljene na delo v planinskem okolju. Delo bo potekalo v njihovih kočah v Domu na Komni, v Koči pri Savici in Koči pri Triglavskih jezerih.

Komisija za planinske poti je razpisala sedem obnovitvenih uspo-

Šesterica
najuspešnejših
osnovnošolskih ekip
na 34. državnem
tekmovanju Mladina
in gore z mentorji,
koordinatorico
tekmovanja Brigito
Čeh, načelnico MK
PZS Ano Skledar in
podpredsednikom PZS
Romanom Ponebškom.
Foto Manca Ogrin

sabljanj, pet tečajev za markaciste kategorije A (osnovni tečaj), tečaj za markaciste kategorije B in tečaj za markaciste kategorije C. Rok za prijave je 29. februar oz. do zapolnitve prosih mest.

PD Vrhnika pa obvešča, da je planinska pot med Blatnim dolom in Planino nad Vrhniko zaradi podrtega drevja do nadaljnjega zaprta.

Komisija za varstvo gorske narave (KVGJ) je v času božično-novoletnih praznikov pozvala k neuporabi pirotehničnih sredstev, saj v narodni park in nasploh v naravno okolje ne sodijo.

Nizke zimske temperature gladino visokogorskih jezer Triglavskega narodnega parka spreminjajo v ledeno skorjo. KVGJ je opozorila, da drsanje na visokogorskih jezerih znotraj prvega in drugega varstvenega območja Triglavskega narodnega parka ni dopustno. Sem sodijo vsa jezera v Dolini Triglavskega jezera, Krnsko jezero, Dupeljsko jezero, Kriška jezera, Jezero v Lužnici, Jezero na Planini pri jezeru. Znotraj naro-

dnega parka je z vidika varstvenih režimov dopustno edino na Bohinjskem jezeru, ki pa redko zamrzne.

Komisija za alpinizem (KA) je pozvala alpinistične kolektive in njihove člane k registraciji članov za leto 2024.

Alpinistična odprava Patagonija 2024, ki jo sestavljata Luka Krajnc in Luka Lindič (oba AO PD Celje - Matica), se je za čas med 20. januarjem in 6. marcem vrnila pod južno steno Poincenota (3002 m), kjer sta pred dvema letoma začela odlično prvenstveno smer.

Tatrška zimska izmenjava 54 slovenskih, poljskih in slovaških alpinistov in alpinistov v decembru se je začela nekoliko neznatno, saj so bili najprej povabljeni na filmski festival v Krakowu, nadaljevali pa so pri Zelenem jezeru.

V 96. letu se je 18. januarja poslovil Rado Kočvar, odličen alpinist prve povojne generacije, ki je s svojim nekajletnim intenzivnim delovanjem, velikimi plezalnimi uspehi in potem nenadnim zatonom predstavljal

svojevrsten fenomen v zgodovini slovenskega alpinizma. Leta 2018 je skupaj s Francetom Zupanom prejel priznanje PZS za življenjsko delo v alpinizmu. Njune velike smeri so danes čista alpinistična klasika, njune zgodbe pa občudovanja vredne legende. Radove zgodbe z veliko začetnico domujejo med platnicami biografije *Tista lepa leta: Spomini Rada Kočvarja*, ki sta jo napisala skupaj z Mojco Volkar Trobevšek. Slovesna podelitev priznanj najuspešnejšim v alpinizmu, športnem in lednem plezanju ter turnem smučanju v letu 2023 je bila 1. februarja na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani. Prireditve so obogatili z alpinističnimi in plezalnimi kratkimi filmi, pred njo pa je predavala alpinistka Anja Petek. Priznanje za življenjsko delo v alpinizmu je prejel alpinist, jamar in biolog Kazimir Drašlar - Mikec.

Komisija za športno plezanje je razpisala pripravljalni seminar in dva izpitna roka za pridobitev naziva športni plezalec v letu 2024 ter posredovala razpis PD Domžale za

VREME

KONEC!

Ažbe Polšak

vaditelja/trenerja športnoplezalne vadbe v tamkajšnjem društvu.

Komisija za gorske športe. Domžalska umetna plezalna stena nudi pozimi lednim plezalcem časovno in logistično enostaven trening prav v središču mesta. Stena je osvetljena z reflektorji, tako je plezanje možno vse do 22. ure.

23. decembra je bila na Rogli prva tekma za državno prvenstvo v tekmovalnem turnem smučanju v disciplini šprinti. V ženski konkurenci je slavila Rea Kolbl pred Ano Čufer in Klaro Velepec, med moškimi pa je bil najhitrejši Maj Pritrznik pred drugouvrščenim Klemnom Španringom in Jonom Pritrznikom na tretjem mestu.

Evropsko prvenstvo v tekmovalnem turnem smučanju Flaine-Chamonix 2024 je bilo za slovensko reprezentanco pod vodstvom selektorja Roberta Pritrznika daleč najuspešnejše do zdaj. Mladinska evropska podprvakinja Klara Velepec je poskrbela za sploh prvo slovensko medaljo na največjih tekmovanjih v tem športu, ki se bo leta 2026 pridružil olimpijski družini. Ekipni uspeh so dopolnili mladinec Maj Pritrznik s petim mestom v vzponu in šestim v mešanih štafetah s Klaro Velepec, Klemen Španring s šestim mestom v vzponu med mlajšimi člani, Rea Kolbl in Luka Kovačič med deseterico v članskih mešanih štafetah, izkazala sta se tudi članica Ana Čufer in kadet Jon Pritrznik. V skupnem seštevku se je Slovenija uvrstila na sedmo mesto med 22 državami, takoj za Avstrijo, kar je še en pomemben mejnik.

Na drugi tekmi letošnjega svetovnega pokala v tekmovalnem turnem smučanju, ki je bila 20. in 21. januarja v Andori, so slovenske barve zastopali Rea Kolbl, Luka Kovačič in Klemen Španring. Zadovoljni so bili s tekmovalno izkušnjo, ne pa toliko z rezultati.

Francosko alpsko mestece Champagny-en-Vanoise je januarja gostilo lednoplezalno tekmovanje v seriji evropskega pokala sezone 2023/24. Od slovenskih predstavnikov se je tekmovanja udeležil le Gregor Šegel in v izredno močni konkurenci zasedel 22. mesto.

Komisija za turno kolesarstvo je turnokolesarske vodnike pozvala k registraciji za leto 2024.

Planinska založba je z javnim pozivom iskala pisca ali skupino piscev za novi izbirni planinski vodnik za območje severovzhodne Slovenije, ki bo vključeval 45 izletov in tur. Obravnavano območje je identično vodniku *Po gorah severovzhodne Slovenije* (M. Cilenšek, V. Dabič s sodelavci, druga popravljena in dopolnjena izdaja, Planinska založba, 2007).

V februarju bo pri Planinski založbi PZS izšla nova knjiga publicista Marjana Bradeška z naslovom *Hodim, torej grem*. Po pisanju za *Planinski vestnik* in po številnih popotniških in poslovnih knjigah je zdaj za Bradeška prišel na vrsto gorniški leposlovni prvenec.

18. festival gorniškega filma je letos praznoval polnoletnost z najnovejšo domačo in svetovno gorniško filmsko produkcijo, v spremljevalnem programu pa z vrsto zanimivih gostov, kolikor jih v 18 letih še ni bilo, s predavanji, pogovori, razstavo in aktualno gorniško literaturo. Med 12. in 17. februarjem 2024 so vse poti ljubiteljev gora vodile v Cankarjev dom v Ljubljani, Mestni kino Domžale, Linhartovo dvorano v Radovljici in Kino Metropol v Celju.

PZS je objavila rezultate glasovanja za naj razgled s klopce ljubezni, ki jih je po Sloveniji postavljenih že kar 53. Glasovanje je potekalo do 19. januarja, največ glasov je prejela klopca ljubezni na Vogarju nad Bohinjskim jezerom, sledila pa je verjetno najbolj fotografirana klopca na Veliki Osojnici nad Blejskim jezerom.

Zdenka Mihelič

po poklicu je bil diplomirani inženir gozdarstva, pozneje magister gozdarstva – ni bilo treba dvakrat reči. Društvu se je pridružil že leta 1983 in takoj začel delovati v upravnem odboru, katerega član je bil vse do leta 2022. Že na ustanovni seji je bil imenovan v t. i. propagandno komisijo. Glavna naloga komisije je bila popularizacija planinske dejavnosti in s tem pridobivanje novih članov. Komisija je organizirala fotografske razstave, predavanja s planinsko tematiko, planinske izlete tako za člane kot šolsko mladino, izdelala programe za turistične agencije, izdajala razglednice, skrbela je za obveščanje javnosti z objavami v časopisih, *Planinskem vestniku*, Radiu Triglav ipd.

Kot ljubiteljski fotograf je bil Igor med drugim zadolžen za urejanje oglasne deske na blejski avtobusni postaji, kjer je objavljaval obvestila o delovanju društva, razstavah, vabila na izlete, fotografije s planinskih izletov itd. Igor je bil tako na planinskih izletih fotograf in s svojimi izkušnjami tudi spremljevalec. Določeno obdobje je v društvu opravljal delo tajnika in podpredsednika, večkrat je bil delovni predsednik in vodil občne zборе društva. Igor Smolej je bil spoštovan član UO, njegovi predlogi so bili vedno preudarni in stvarni. Bil je delaven in vedno korekten. V zadnjih letih je začel zaradi bolezni pešati, vendar se je kljub temu, če mu je zdravstveno stanje dopuščalo, udeleževal sej upravnega odbora. Tiho je odšel tik pred novim letom, na pragu svojega 81. rojstnega dne. Za svoje delo je prejel vse častne znake Planinske zveze Slovenije.

Igorju se še enkrat zahvaljujemo za njegovo delo in vse, kar je prispeval k razvoju društva. Naj počiva v miru!

Rado Urevc, predsednik PD Bled

U SPOMIN

Igor Smolej

(1943–2023)

Igorja Smoleja je k sodelovanju v društvu povabil takratni predsednik Planinskega društva Bled in stanski kolega Janez Petkoš. Seveda mu kot planincu in ljubitelju narave –

**POČITNIŠKA
PLEZALNA
ŠOLA**

Aktivne in zabavne počitnice | Za začetnike in izkušene mlade plezalce
10 terminov preko celega poletja | www.plezalnicenter.si

PLEZALNI
CENTER
LJUBLJANA

**U prihodnjih številkah Planinskega
vestnika boste lahko prebrali ...**

TEMA MESECA

Starostniki v gorah

INTERJU

Andrej Jež, Thierry Duffar, Dušica Kunaver,
Andreja Jagodic in Nika Radjenovič, Drejc Kokelj,
Klavdij Mlekuž in Klavdija Mlekuž Peroša

Z NAMI NA POT

Bosna in Hercegovina, Visoke Ture

TV Krpan
urednistvo@produkcijakrpan.eu +38640 146 101
www.facebook.com/tvkrpan

TELEVIZIJA Z MERO IN OBČUTKOM

GLEJTE NAS
V DIGITALNI SHEMI TELEMACH (PROGR.MESTO 750)
PRI KABELSKIH OPERATERJIH
(PROGR.MESTO 30)

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,

99,5 MHz, 103,7 MHz,

105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

*Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.*

**ZIMSKA
DOŽIVETJA
NARAVE**

vsak petek ob 17.05 h
na radiu Ognjišče
z Blažem Lesnikom

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

radijska oddaja

ČEZ HRIBE IN DOLINE

vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

**RADIO
UNIVOX**

99.5 MHz

106.8 MHz

107.5 MHz

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10

F: 01/893 99 24

E: info@univox.si

**RADIO
KRANJ 97.3**

www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

gore-ljudje

PRESEZI MOŽNO

Plezalni nahrbtnik
Mutant

Na voljo v trgovinah: Kibuba, Iglu Šport, Annapurna, Extreme Vital, Intersport, Hervis, Action Mama, Enduro, Elan

www.factorystore.si